

Education des enfants roms en Europe
Education of Roma children in Europe

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE
Language Policy Division
Division des Politiques linguistiques

Evropakoro Forumo e Romengoro thaj e Phirutnengo
Evropski forum za Rome in potujoče skupine
Forum européen des Roms et des Gens du voyage

Okvir učnega načrta za romski jezik

– pripravljen v sodelovanju z

Evropskim forumom za Rome in potujoče skupine

Vladi Republike Finske se zahvaljujemo za podporo pri tem projektu

2008

**Oddelek za jezikovno politiko – www.coe.int/lang
Svet Evrope, Strasbourg**

Okvir učnega načrta za romski jezik sta pripravila

David Little in Barbara Lazenby Simpson, Trinity College, Dublin, Irska

v posvetovanju z

Miranda Vuolasranta, podpredsednica *Evropskega foruma za Rome in potujoče skupine*

Mihaela Zatreanu, Romunija

Angelina Dimiter-Taikon, Švedska

Liljana Kovačeva, Bolgarija

Ulli Pawlata, Avstrija

Helena Sadílková, Češka

To besedilo je na voljo v angleškem in romskem jeziku na spletni strani Oddelka za jezikovno politiko: www.coe.int/lang (razdelek Minorities and Migrants/Manjšine in migranti)

Oddelek za jezikovno politiko
GD IV – Svet Evrope
F-67075 Strasbourg Cedex
decs-lang@coe.int

KAZALO

EVROPSKI FORUM ZA ROME IN POTUJOČE SKUPINE (ERTF)	3
SPLOŠNI UVOD	7
SVET EVROPE IN OKVIR UČNEGA NAČRTA ZA ROMSKI JEZIK	7
AKCIJSKO USMERJENI PRISTOP SKUPNEGA EVROPSKEGA REFERENČNEGA OKVIRA ZA JEZIKE.....	8
SKUPNE REFERENČNE RAVNI SKUPNEGA EVROPSKEGA REFERENČNEGA OKVIRA ZA JEZIKE.....	9
KAKO JE OBLIKOVAN OKVIR UČNEGA NAČRTA	9
UPORABA OKVIRA UČNEGA NAČRTA.....	12
OKVIR UČNEGA NAČRTA	14
POVZETEK S PREDSTAVITVAMI RAVNI A1, A2, B1 IN B2 IZ SKUPNEGA EVROPSKEGA REFERENČNEGA OKVIRA ZA JEZIKE	14
UVOD V TEME IZ UČNEGA NAČRTA	16
NEKAJ UVODNIH OPOMB ZA UČITELJE JEZIKOV IN PRIPRAVLJAVCE UČNIH GRADIV.....	17
ROMANIPEN	24
TEMA 1: JAZ IN MOJA DRUŽINA	26
TEMA 2: MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI	33
TEMA 3: MOJA SKUPNOST	40
TEMA 4: ROMSKE OBRTI IN POKLICI.....	46
TEMA 5: PRAZNIKI IN PRAZNOVANJA	51
TEMA 6: V ŠOLI.....	56
TEMA 7: PREVOZ IN POTOVANJA	61
TEMA 8: HRANA IN OBLAČILA	67
Način dela:.....	67
.....	67
1. Pred začetkom obravnavajte besede za kose oblačil, čevlje, škornje, pokrivala, nakit itd.	67
.....	67
Cilj: Naučiti se osnovnih pozdravov v romski tradiciji.	67
Način dela:.....	67
.....	67
Cilj: Raziskati običaje, ki so povezani z gostoljubjem in gostitvijo obiskovalcev ali gostov.	67
Način dela:.....	67
1. Pogovorite se o pojmu gostoljubja, učenci pa naj predstavijo priložnosti, ko so izkusili ali nudili gostoljubje.	67
TEMA 9: URA, LETNI ČASI IN VREME.....	75
Način dela:.....	75
Način dela:.....	75
Način dela:.....	75
TEMA 10: NARAVA IN ŽIVALI	81
Način dela:.....	81
1. Skupaj razmišljajte na glas in naštejte vse besede za živali v romskem jeziku, ki jih učenci poznajo.....	81

4. Pripravite razpredelnico, ki jo boste pritrdili na steno, in v njej razvrstite živali glede na naslednje kategorije:	81
a. divje/domače,	81
b. življenjski prostor in kraj,	81
c. pomen v romski zgodovini/pomen danes,	81
d. povezava z romskimi prepričanji,	81
e. povezava z romsko obrtjo ali dejavnostjo,	81
f. pojavljanje v pravljičah, literaturi itd.	81
5. Učenci naj za dodatne informacije povprašajo v svojih družinah, če je to mogoče.	81
Način dela:	81
TEMA 11: KONJIČKI IN UMETNOST	86
Način dela:	86
Priloga 1	96
Priloga 2	98
Priloga 3	102
Priloga 4	112

EVROPSKI FORUM ZA ROME IN POTUJOČE SKUPINE (ERTF)

Evropski forum za Rome in potujoče skupine (ERTF) je začel delovati leta 2005. Ustanovitev Evropskega foruma za Rome in potujoče skupine prispeva k enotnemu zastopanju vseh Romov, Sintov, Kálejev, potujočih in drugih sorodnih skupin v Evropi ter zagotavlja demokratično platformo za njihovo sodelovanje.

Odbor strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih je ERTF zaprosil za izjavo o politiki glede romskega jezika kot maternega jezika Romov in potrebe po morebitni standardizaciji jezika. V zvezi s tem vprašanjem je odbor strokovnjakov Listine oktobra 2005 organiziral posvetovanje s predstavniki Forumu in povezanimi strokovnjaki. Forum je pripravil svoj prvi uradni dokument o politiki glede položaja romskega jezika (PRILOGA II k *Poročilu o posvetovanju* [MIN-LANG (2005) 19]). Ta dokument o stališču je bil oblikovan v obliki smernic in pojasnil o obsegu zaščite, ki je romskemu jeziku zagotovljen v skladu z Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih.

Stališče ERTF je, da imajo romski otroci pravico do kakovostnega izobraževanja.

Države morajo aktivno začeti izvajati programe in politike za odpravo segregacije ter te ukrepe podpreti z ustreznimi finančnimi sredstvi iz državnega proračuna. Dostop otrok iz romskih skupnosti in potujočih skupin do kakovostnega izobraževanja znotraj rednega šolskega sistema (z mešanimi razredi) je treba zagotoviti na vseh ravneh izobraževanja, od predšolske do visokošolske stopnje.

Romski jezik je v nevarnosti, da bo izginil, če ga ne bodo zaščitili in finančno podprli nacionalni in mednarodni akterji in odločevalci, kot so organi, pristojni za izobraževanje, strokovnjaki s področja jezikoslovja, učitelji, avtorji učnih gradiv in nosilci odločanja o politikah na vseh ravneh naše družbe. Politike različnih oblik ločevanja romskih otrok v šolah so še vedno pogoste po vsej Evropi, tako v zahodnoevropskih kot vzhodnoevropskih državah. Nacionalne in priseljenske romske skupnosti in potujoče skupine imajo tako kot druge manjšine jezikovne pravice, ki jih je treba spoštovati.

Romski jezik se govori po vsej Evropi, zato ga je treba obravnavati kot evropski jezik in priznati kot materni jezik njegovih govorcev in vseh, ki ga želijo skozi uporabo obnoviti/oživiti kot svoj materni jezik. Forum med tekočimi cilji ne predvideva standardizacije romskega jezika, temveč si prizadeva za kodifikacijo jezika, da bi se podprl pristop, ki temelji na jezikovnem pluralizmu. Pripadniki romskih skupnosti in potujočih skupin morajo imeti možnost izbire dvojezičnega izobraževanja, da se lahko šolajo v državnem in svojem jeziku. To odločitev morajo sprejeti starši in ne šolski sistem ali drugi.

Poučevanje romskega jezika mora biti na voljo v različnih oblikah glede na to, ali učenci jezik govorijo doma ali pa nimajo predhodne jezikovne podlage. Cilj poučevanja romskega jezika ni le omogočiti učencem, da dobro govorijo eno narečje, temveč tudi razumejo in poznajo različice romskega jezika, ki jih uporabljajo druge skupnosti po Evropi. Prizadevati si je treba za mednarodno povezovanje, ki ima za cilj pripravo besedil in učnega gradiva v romskem jeziku, čeprav velja, da so učni viri v končni fazi oblikovani na regionalni, nacionalni ali lokalni ravni. Vsekakor je smiselno zajemati iz širšega nabora nadarjenih posameznikov, izkušenj in strokovnega znanja ter si prizadevati za razvoj jezikovnih virov za romski jezik v mednarodnem okolju.

Z načrtovanimi prednostnimi nalogami na področju izobraževanja Romov in učenja jezika je povezana potreba po znatnih državnih virih, pa tudi po donacijah in programih.

Že nekaj desetletij številni deležniki dojemajo izobraževanje Romov ter zaščito romskega jezika in kulture kot pomemben cilj. Vendar pa vse do sedaj romska skupnost in starši niso imeli enotnega stališča. Dobro znan slogan, ki je nastal med ustanavljanjem ERTF – *Ne za Rome, temveč z Romi* – velja tudi za vprašanje razvoja romskega jezika. V skladu s skupnim stališčem in poročilom odbora strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih ter Evropskega foruma za Rome in potujoče skupine „[bi se] [n]amesto romskih jezikov moral

uporabljati izraz *romščina*. Romščina je en sam jezik s številnimi narečji, ki jih uporabljajo različne skupine (Kalderaši, Lovari, Káleji itd.). Ko je govora o razvoju pisne oblike romskega jezika, bi se izrazu **kodifikacija** morala dati prednost pred izrazom *standardizacija*, ki je povezan s poenotenjem. Čeprav za zdaj ni potrebe po standardnem jeziku, sta medsebojno razumevanje in **jezikovni pluralizem bistvena**.

Romski jezik je le eden od številnih jezikov na svetu, ki nima vzpostavljene tradicije enotne standardne pisne različice. Nerazpoložljivost standarda se včasih zmotno razume kot domneven neobstoj „posebnega romskega jezika“, namesto katerega se uporabljajo zgolj številna narečja. Dejansko pa ima večina evropskih jezikov narečja, razlike, ki se kažejo med posameznimi romskimi narečji, pa niso neobičajne. Zaradi neobstoja standardnega jezika za uporabo v medregionalni komunikaciji, v pisni obliki ali v institucijah ni na voljo ene same različice, ki bi bila samoumevna izbira za bolj javne funkcije, ki jih imata uradni ali pisni jezik. Sklep, da se romski jezik prizna kot vseevropski jezik, ki se uporablja v različnih položajih, neizogibno ustvarja potrebo po orodjih za **kodifikacijo romskega jezika v izobraževanju**.

Leta 2002 je finski nacionalni izobraževalni odbor Generalnemu direktoratu za socialno kohezijo (GD III) pri Oddelku za Rome in potujoče skupine Sveta Evrope predlagal pripravo ocene o položaju romskega jezika in njegovi materialni produkciji ter proučitev možnosti za sodelovanje v teh zadevah na evropski ravni.

V nadaljevanju je bila spomladi 2003 v Strasbourgu organizirana mednarodna konferenca pod vodstvom Mirande Vuolasrante, ki je bila nekoliko pred tem imenovana za prvo posebno svetovalko za romska vprašanja pri Svetu Evrope. Sodelovalo je 17 držav, ki so jih zastopali predstavniki nacionalnih izobraževalnih odborov, romski učitelji in avtorji učnega gradiva v romskem jeziku ter jezikoslovci in strokovnjaki za romski jezik.

Naslednje leto je bila organizirana druga konferenca, na kateri so bile obravnavane iste teme. Rezultat te konference je bila ustanovitev priložnostne strokovne skupine, da bi se preučila možnost za razvoj okvira učnega načrta za romski jezik.

Skupina je vključevala romske strokovnjake za izobraževanje, Forum in predstavnike Sveta Evrope, med katerimi so bili številni strokovnjaki za uporabno jezikoslovje. Projekt je koordiniral Oddelek za jezikovno politiko (Direktorat za šolo, zunajšolske dejavnosti in visoko šolstvo), ki je svoje naloge izvajal v partnerstvu in tesnem sodelovanju z Evropskim forumom za Rome in potujoče skupine ter ob podpori strokovnjakov z univerz v Gradcu in Manchesteru ter Centra za jezikovne in komunikacijske študije univerze Trinity College v Dublinu. Svet Evrope je zastopal tudi Oddelek za Rome in potujoče skupine (GD III), o napredku pri projektu pa se je poročalo odboru strokovnjakov za Rome in potujoče skupine pri Svetu Evrope.

Potreba po ukrepih za podporo romskemu jeziku je bila izrecno omenjena v številnih mednarodnih resolucijah. Med najpogostejše citiranimi je Priporočilo Sveta Evrope 1203 o Ciganih v Evropi (1993), s katerim se poziva k evropskemu programu za študije romskega jezika. Te potrebe, ki zadevajo izobraževanje, jezik in materni jezik Romov, so opredeljene v Priporočilu R (2000)4 Odbora ministrov in omenjene tudi v resolucijah Evropskega parlamenta iz let 1989 in 2005, poleg tega pa tudi v priporočilu Združenih narodov št. 27 o Romih in v številnih drugih smernicah mednarodnih politik v zvezi z Romi in potujočimi skupinami.

Skupni evropski referenčni okvir za jezike (SEJO) je bil razvit, da bi se zagotovila skupna osnova za pripravljane jezikovnih učnih načrtov, smernic za učne načrte, izpitov, učbenikov itn. v Evropi. **Okvir učnega načrta za romski jezik** je bil razvit v enakem duhu. Usmerjen je v zagotovitev skupne podlage za razvoj učnih programov in smernic za učne načrte, pripravo učbenikov in drugega učnega gradiva ter izpitov, ki se bodo uporabljali v okviru šolskih sistemov po vsej Evropi za okrepitev razvoja romščine kot funkcionalnega maternega jezika Romov v naši sodobni družbi.

Okvir učnega načrta za romski jezik je namenjen tudi vzpostavitvi enotnega in uravnoveženega sodelovanja Romov in Neromov, odpravi ločevanja pri izobraževanju romskih otrok, zagotavljanju enako kakovostnih možnosti za pridobivanje znanja, uresničevanju pravice do učenja romskega maternega jezika in omogočanju funkcionalne večjezičnosti za otroke Romov in potujočih skupin.

Ob upoštevanju zgoraj navedenega Evropski forum za Rome in potujoče skupine močno priporoča in svetuje, da se opravi tehten premislek o potrebi po zaščiti romskega jezika kot maternega jezika 10–15 milijonov evropskih Romov ter da se pričnejo konstruktivno razvijati izobraževalne možnosti za Rome, zlasti otroke. Spodbujanje uporabe in izvajanja učnega načrta za romski jezik se lahko razume kot odličen prvi korak in orodje, s katerimi bodo te cilje izpolnili naslednji deležniki: mednarodni institucionalni akterji, nacionalni organi, pristojni za izobraževanje, učitelji romskega jezika, ustvarjalci učnega gradiva in izvajalci usposabljanja učiteljev, poleg tega pa tudi govorci romskega jezika in starši.

V imenu Evropskega foruma za Rome in potujoče skupine (ERTF)

Miranda Vuolasranta

Viri:

European Roma and Travellers Forum: *Policy Paper on Romani Language and Education*, oktober 2005.

European Roma and Travellers Forum, Miranda Vuolasranta: *International Romani Language Conference – A Language without Borders*, Švedska 2007.

SPLOŠNI UVOD

SVET EVROPE IN OKVIR UČNEGA NAČRTA ZA ROMSKI JEZIK

Okvir učnega načrta za romski jezik je razvil Oddelek za jezikovno politiko Sveta Evrope kot del celovitega pristopa Sveta k reševanju vprašanj, ki zadevajo Rome in potujoče skupine. Priporočilo št. R (2000) 4 Odbora ministrov državam članicam o izobraževanju romskih/ciganskih otrok v Evropi, Varšavska deklaracija voditeljev držav in vlad držav članic Sveta Evrope (maj 2005) in akcijski načrt, ki je priložen Varšavski deklaraciji, so priloga k temu dokumentu. Pri pripravljanju okvira učnega načrta za romski jezik se je izhajalo iz različnih dokumentov, ki so na spletišču Sveta Evrope na voljo v razdelku *Roma and Travellers/Romi in popotniške skupine*.¹

Okvir učnega načrta za romski jezik temelji na opisnih kategorijah in skupnih referenčnih ravneh *Skupnega evropskega referenčnega okvira za jezike*,² zaradi česar je usklajen s širšimi politikami, ki usmerjajo delo Sveta Evrope na področju poučevanja jezikov. Svet Evrope je bil ustanovljen za zaščito človekovih pravic, parlamentarne demokracije in pravne države. Pri uresničevanju te agende, ki je znova potrjena v Varšavski deklaraciji, razvija sporazume za območje celotne Evrope, ki zadevajo standardizacijo družbenih in pravnih praks držav članic, ter spodbuja zavedanje o evropski identiteti, ki temelji na skupnih vrednotah in združuje različne kulture. To pojasnjuje, zakaj Svet Evrope pripisuje velik pomen ohranjanju jezikovne in kulturne raznolikosti ter spodbuja učenje jezikov kot sredstvo za ohranjanje jezikovne in kulturne identitete, izboljšanje komunikacije in medsebojnega razumevanja ter boj proti nestrpnosti in ksenofobiji.

SEJO je bil razvit, da bi se zagotovila osnova za pripravljanje jezikovnih učnih načrtov, smernic za učne načrte, izpitov, učbenikov itn. v Evropi.³ Te besede nakazujejo, da je SEJO osnovan na prepričanju, da bodo na mednarodni ravni najverjetneje doseženi boljši izidi učenja jezikov, če bodo učni programi, učni načrti, učbeniki in izpiti temeljili na skupnem dogovoru. SEJO ni oblikovan kot skupen dogovor, temveč je sredstvo za spodbujanje različnih oblik mednarodnega sodelovanja, iz katerih lahko izide takšen dogovor, ki ga je nato mogoče postopoma izboljšati.

Okvir učnega načrta za romski jezik je bil razvit v enakem duhu. Usmerjen je v zagotovitev skupne podlage za razvoj učnih programov in smernic za učne načrte, pripravo učbenikov in drugega učnega gradiva ter izpitov, ki se bodo uporabljali v okviru šolskih sistemov po vsej Evropi. V okviru se upoštevajo potrebe treh starostnih skupin: 3–6 let, 7–10 let in 11–14 let. Zasnovan je za uporabo v treh različnih sociolingvističnih okoliščinah: poučevanje romskega jezika, prilagojeno (i) otrokom, ki doma ne govorijo romsko; (ii) otrokom, ki ne govorijo tekoče romskega jezika, vendar so mu morda izpostavljeni, ker ga govorijo njihovi starši in stari starši, in (iii) otrokom, ki tekoče govorijo romski jezik, vendar morajo razviti spretnosti, da bi ga lahko uporabljali kot instrument za formalno učenje (romski jezik kot jezik izobraževanja). V okviru se upošteva tudi pomembna razlika med učenjem romskega jezika pri romskih otrocih in učenjem tujih jezikov v splošnem izobraževanju. V drugem primeru učenec prek jezika spozna novo kulturo, medtem ko je cilj poučevanja romskega jezika učenecem omogočiti *jezikovni* dostop do kulture, ki jo že poznajo, s čimer se poglobi občutek njihove romske identitete.

¹ www.coe.int/romatravellers

² *Svet Evrope: Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva, 2011. Na voljo na spletni strani Oddelka za jezikovno politiko: www.coe.int/lang

³ Glej prejšnjo opombo, str. 23.

AKCIJSKO USMERJENI PRISTOP SKUPNEGA EVROPSKEGA REFERENČNEGA OKVIRA ZA JEZIKE

Svet Evrope je od sedemdesetih let prejšnjega stoletja pri opisu uporabe jezika spodbujal akcijsko usmerjeni pristop. Kot je razloženo v SEJO, je ta pristop zapleten, tehničen in obsežen, vendar je njegove ključne značilnosti mogoče povzeti v šestih odstavkih, kot sledi:

- Jezik je eden od temeljev človeškega vedênja: uporabljamo ga nenehno za izvajanje **sporazumevalnih dejanj**. Ta dejanja so lahko zunanja in družbena. Na primer: pogovarjamo se z družino, prijatelji in sodelavci; organiziramo uradne sestanke; imamo govore in predavamo; pišemo osebna in uradna pisma; predstavljamo svoja politična stališča v pisnih manifestih; razširjamo znanje na svojem strokovnem področju z objavljanjem člankov in knjig. Sporazumevalna dejanja so lahko tudi notranja in zasebna. Primer za to so vse oblike branja in nekatere oblike poslušanja, poleg tega pa tudi številni različni načini, na katere uporabljamo jezik za razmislek, na primer pri načrtovanju opravičila, ki ga moramo izreči zaradi odsotnosti s pomembnega poslovnega sestanka, ali ko se pripravljamo na zahteven razgovor in skušamo predvideti vprašanja, ki nam bodo postavljena, ter nanje poiskati ustrezne odgovore.
- Sporazumevalna dejanja vključujejo štiri vrste **jezikovnih dejavnosti**: sprejemanje, tvorjenje, interakcijo in posredovanje. **Sprejemanje** se nanaša na razumevanje jezika, ki ga tvorijo drugi v ustni ali pisni obliki, **tvorjenje** pa zadeva tvorjenje govornega ali pisnega besedila. **Interakcija** se nanaša na govorno ali pisno izmenjavo med dvema ali več posamezniki, **posredovanje** (ki pogosto vključuje prevajanje ali tolmačenje) pa omogoča komunikacijo med posamezniki ali skupinami, ki se ne morejo neposredno sporazumevati. Jasno je, da interakcija in posredovanje zajemata tudi sprejemanje in tvorjenje.
- Za izvajanje jezikovnih dejavnosti se opiramo na svojo **sporazumevalno jezikovno zmožnost**, ki vključuje znanje (ne nujno zavedno) o besedah, zvokih in skladenjskih pravilih jezika, ki ga uporabljamo, poleg tega pa tudi sposobnost, da na podlagi tega znanja razumemo in tvorimo jezik.
- Jezikovna dejavnost, ki je potrebna za izvedbo sporazumevalnih dejanj, se vedno dogaja v **kontekstu**, kar postavlja različne **pogoje** in **omejitve**. V SEJO so predlagane štiri glavne **domene** (tj. področja družbenega življenja), znotraj katerih se uporablja jezik: **javno**, **zasebno**, **izobraževalno** in **poklicno** področje.
- Ker so sporazumevalna dejanja vedno kontekstualizirana, naša sporazumevalna jezikovna zmožnost vključuje tudi sociolingvistično in pragmatično komponento. Naše **sociolingvistične zmožnosti** – ki jih je treba znova razumeti kot kombinacijo (ne nujno zavestnega) znanja in sposobnosti – omogočajo, da lahko obvladujemo družbene in kulturne razsežnosti sporazumevalnega vedênja, na primer z upoštevanjem družbenih in kulturnih norm. Naše **pragmatične zmožnosti** so skupaj s sociolingvističnimi zmožnostmi predpogoj za našo sposobnost, da jezik ustrezno uporabljamo za opravljanje določenih funkcij, kot so pozdravljanje, poslavljanje in izrekanje opravičila.
- Poleg tega sporazumevalna dejanja vključujejo izvajanje **opravil**, in če ta niso rutinska ali samodejna, od nas zahtevajo uporabo **strategij**, da lahko razumemo in/ali tvorimo ustna ali pisna **besedila**.

V SEJO ni določen način poučevanja jezikov. Kljub temu pa pristop k opisu rabe jezika nosi pomembno sporočilo za jezikovno pedagogiko, saj tudi učenje jezika od nas zahteva, da uporabljamo strategije, s katerimi se pri izvajanju sporazumevalnih dejanj opremo na jezikovne vire. To potrjuje stališče, ki je temeljno za okvir učnega načrta za romski jezik, in sicer da ima raba jezika vedno osrednjo vlogo pri učinkovitem učenju jezikov. Ravno tako je s tem utemeljena zavezanost iz okvira k projektnemu delu, ki je usmerjeno v posredovanje med razredom in romsko skupnostjo.

SKUPNE REFERENČNE RAVNI SKUPNEGA EVROPSKEGA REFERENČNEGA OKVIRA ZA JEZIKE

Z akcijsko usmerjenim pristopom, ki je predviden v SEJO pri opisovanju rabe jezika, je podprta razsežnost učenja in poučevanja jezikov, ki bi jo lahko opisali kot **horizontalno**. Omogoča nam, da na kateri koli stopnji znanja presodimo, kako se sposobnosti učencev jezika, različni vidiki jezikovne dejavnosti ter pogoji in omejitve, ki izhajajo iz konteksta, združujejo in vplivajo na sporazumevanje. SEJO pa ima tudi **navpično** razsežnost; nekateri deli njegovega opisnega aparata se uporabljajo za opredelitev jezikovnega znanja na šestih ravneh, ki obsegajo tri sloje: A1 in A2 (osnovni uporabnik), B1 in B2 (samostojni uporabnik) ter C1 in C2 (usposobljeni uporabnik). Ti so povzeti v t. i. samoocenjevalni lestvici, ki je natisnjena na strani 10. Skupne referenčne ravni lahko uporabimo kot izhodišče za pripravo jezikovnih učnih programov in smernic učnih načrtov, oblikovanje učnih gradiv in ocenjevanje učnih izidov. Uporabljamo jih lahko tudi za spremljanje napredka posameznih učencev jezika skozi čas in kot podlago za primerjavo jezikovnih tečajev, učbenikov, izpitov in kvalifikacij.

Kot smo že videli, je v okviru akcijskega pristopa predlagano, da se pri izvajanju sporazumevalnih dejanj uporabljajo strategije, s katerimi lahko ustrezno in učinkovito uporabimo svoje jezikovne vire. V skladu s tem so skupne referenčne ravni opredeljene s tremi različnimi vrstami lestvic. Prva se nanaša na jezikovne dejavnosti, tj. na to, kaj učenec/uporabnik *zna* v ciljnem jeziku na vsaki ravni. SEJO sestavlja 34 lestvic, ki zadevajo slušno in bralno razumevanje, govorno sporazumevanje, govorno sporočanje in pisanje, ter so povzete v samoocenjevalni lestvici (razpredelnica 2 v SEJO). Drugi tip lestvice se nanaša na strategije, ki jih uporabljamo pri izvajanju sporazumevalnih dejanj, na primer pri načrtovanju svojih izjav ali pri kompenziranju vrzeli v našem znanju. Tretji tip lestvice je osredotočen na našo sporazumevalno jezikovno zmožnost: besede, ki jih poznamo, stopnja slovnične pravilnosti, ki jo lahko dosežemo, naše obvladovanje izgovorjave glasov itd. Za popolno razumevanje skupnih referenčnih ravni je te tri vrste lestvic treba interpretirati v njihovi medsebojni interakciji, saj vsaka pripomore k opredelitvi drugih dveh.

KAKO JE OBLIKOVAN OKVIR UČNEGA NAČRTA

Pri razvoju okvira učnega načrta za romski jezik smo skušali upoštevati različne razsežnosti akcijskega pristopa SEJO, ne da bi si pri tem prizadevali v celoti poustvariti kompleksnost njegovega opisnega sistema. Naš cilj je bil razviti orodje, ki je v veliki meri samo po sebi razumljivo in ki ga načrtovalci izobraževanja, sestavljavci učnih programov, pisci učbenikov, učitelji in izpraševalci lahko neposredno uporabljajo v praksi. Eden glavnih pomislekov vseh morebitnih uporabnikov bo verjetno zadel napredek pri učenju, zato okvir temelji na prvih štirih skupnih referenčnih ravneh SEJO – A1, A2, B1 in B2. Razčlenjen je na tri glavne dele:

- i. **Povzetek** s predstavitvami ravni A1, A2, B1 in B2, kot so opredeljene v SEJO.
- ii. Nekaj **uvodnih opomb** za učitelje jezikov in pripravljavce učnih gradiv.
- iii. **Dvanajst preglednic z jezikovnimi dejavnostmi**, ki so posvečene prečni temi romanipena in naslednjim enajstim temam:
 1. Jaz in moja družina
 2. Moj dom in domače aktivnosti
 3. Moja skupnost
 4. Romske obrti in poklici
 5. Prazniki in praznovanja
 6. V šoli

7. Prevoz in potovanja
8. Hrana in oblačila

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
R A Z U M E V A N J E	Slušno razumevanje 	Pri počasnem in razločnem govoru razumem posamezne pogosto rabljene besede in najosnovnejše besedne zveze, ki se nanašajo name, na mojo družino in neposredno življenjsko okolje.	Razumem besedne zveze in pogosto besedišče, ki se nanaša na najbolj temeljne reči (npr. najosnovnejši osebni in družinski podatki, nakupovanje, neposredno življenjsko okolje, zaposlitev). Sposoben/spodobna sem ujeti glavno misel kratkih, jasno oblikovanih sporočil in obvestil.	Pri razločnem govorjenju v standardnem jeziku razumem glavne točke, kadar gre za znane reči, s katerimi se redno srečujem na delu, v šoli, prostem času itd. Če je govor razmeroma počasen in razločen, razumem tudi glavne misli mnogih radijskih in televizijskih oddaj, ki se ukvarjajo s sodobnimi problemi in temami, ki me osebno ali	Razumem daljše govorjenje in predavanja in sem sposoben/spodobna slediti celo bolj zahtevnim pogovorom, pod pogojem, da je tema dovolj splošna. Razumem večino televizijskih poročil in oddaj o aktualnih zadevah. Razumem večino filmov v standardnem jeziku.	Razumem daljše govorjenje, četudi ni natančno razčlenjeno in razmerja niso izražena jasno, temveč so samo nakazana. Brez posebnega napora razumem televizijske oddaje in filme.	Nimam težav pri razumevanju jezika, govorjenega v živo ali posredovanega preko medijev, četudi je tempo govorjenja hiter. Potrebujem zgolj nekaj časa, da se navadam na narečje.
	Bralno razumevanje 	Razumem posamezna pogosto rabljena poimenovanja, besede in preproste povedi, npr. na obvestilih, plakatih in v katalogih.	Sposoben/spodobna sem brati zelo kratka, preprosta, vsakdanja besedila, kot so reklame, prospekti, jedilniki in urniki. V njih znam poiskati natančno določen, predvidljiv podatek. Razumem kratka in preprosta osebna pisma.	Razumem besedila, katerih jezik je pretežno vsakdanji ali povezan z mojim delom. Razumem opise dogodkov, občutij in želja v osebnih pismih.	Berem in razumem članke in poročila, v katerih pisci zastopajo določena stališča ali poglede. Razumem sodobno literarno prozo.	Razumem dolga zahtevna besedila z veliko podatki, pa tudi literarna besedila ter zaznam slogovno različnost. Razumem strokovne članke in daljša tehnična navodila, četudi se ne nanašajo na moje strokovno področje.	Z lahkoto berem vse vrste zapisanih besedil, tudi ko gre za abstraktna, po jeziku in zgradbi zahtevna besedila, npr. priročnike, strokovne članke in literarna dela.
G O V O R	Govorno sporazumevanje 	Znam se preprosto pogovarjati, če je sogovornik pripravljen svoje izjave ponoviti počasneje ali jih pojasniti in če mi je pripravljen pomagati pri izražanju misli. Znam postavljati in odgovarjati na preprosta vprašanja, ki se nanašajo na trenutne potrebe ali splošne teme.	Sposoben/spodobna sem se sporazumevati v preprostih situacijah, kadar gre za neposredno izmenjavo informacij o splošnih vsakodnevnih stvareh. Znajdem se v krajših družabnih pogovorih, čeprav ponavadi ne razumem dovolj, da bi se lahko samostojno pogovarjal/-a.	Znajdem se v večini situacij, ki se pogosto pojavljajo na potovanju po območju, kjer se ta jezik govori. Sposoben/spodobna sem se tudi neprisrčljivi/-a vključiti v pogovor, povezan s splošnimi temami, temami, ki me osebno zanimajo, ali takimi, ki se tičejo vsakdanjega življenja (npr. družine, hobijev, dela, potovanj in aktualnih dogodkov).	Sposoben/spodobna sem se precej tekoče in spontano izražati, tako da se brez večjih težav sporazumevam z rojenimi govorci. Lahko se vključim v razprave o splošnih temah in z utemeljitvami zagovarjam svoje stališče.	Sposoben/spodobna sem se tekoče in naravno izražati, ne da bi pri tem preveč očitno iskal/-a primerne izraze. Jezik znam uporabljati učinkovito in prilagodljivo tako v družabne kot tudi poklicne ali učne namene. Znam natančno izražati svoje misli in poglede ter svoj prispevek spretno povezovati s prispevki drugih.	Z lahkoto sodelujem v vsakem pogovoru in razpravi. Dobro poznam pogovorni jezik in besedne zveze. Govorim tekoče in znam natančno izraziti tudi majhne pomenske odtone. Če pri sporazumevanju naletim na kakšno težavo, jo znam spretno zaobiti in preoblikovati težavno mesto tako, da sogovorniki to malo verjetno opazijo.
	Govorno sporočanje 	Uporabljati znam preproste besedne zveze in povedi, s katerimi lahko opišem, kje živim, in ljudi, ki jih poznam.	Uporabiti znam vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi lahko na preprost način opišem svojo družino in druge ljudi, življenjske pogoje ali svojo izobrazbo in predstavim svojo trenutno ali prejšnjo zaposlitev.	Tvoriti znam preproste povedi iz besednih zvez, s katerimi lahko opišem svoje izkušnje in dogodke, sanje, želje in ambicije. Na kratko znam razložiti svoje poglede in načrte. Sposoben/spodobna sem pripovedovati zgodbo ali obnoviti vsebino knjige oziroma filma in opisati svoje odzive.	Jasno in natančno znam opisati mnogo stvari s področij, ki me zanimajo. Razložiti znam svoj pogled na določen problem in podati prednosti in pomanjkljivosti različnih možnosti.	Sposoben/spodobna sem jasno in natančno opisati zahtevne vsebine, pri tem smiselno povezati tematske točke, razviti in poudariti posamezne vidike ter napraviti ustrezen zaključek.	Jasno in tekoče znam opisovati ali utemeljevati na način, ki ustreza kontekstu. Svojo predstavitev znam učinkovito in logično oblikovati, tako da poslušalec glavne poudarke lahko opazi in si jih zapomni.
B R A N J E	Pisno sporočanje 	Pisati znam kratka, preprosta sporočila na razglednice, npr. s počitniškimi pozdravi. Izpolnjevati znam obrazce, ki zahtevajo osebne podatke, npr. vnesti ime, državljanstvo in naslov na hotelski obrazec.	Sestavljati znam kratka, preprosta obvestila in sporočila. Pisati znam zelo preprosta osebna pisma, npr. se komu za kaj zahvaliti.	Pisati znam preprosta, povezana besedila v zvezi s splošnimi temami ali temami s področja osebnega zanimanja. Pisati znam osebna pisma in v njih opisati izkušnje in vtise.	Pisati znam jasna in natančna besedila v zvezi s številnimi temami in vprašanji, ki me zanimajo. Pisati znam eseje ali poročila, v katerih moram podati informacije ali zagovarjati oziroma zavračati določena stališča. Pisati znam pisma, v katerih moram poudariti pomen določenih dogodkov in izkušenj.	Sposoben/spodobna sem tvoriti jasna, slogovno dobra besedila in obširneje izraziti svoja stališča. V pismih, esejih ali poročilih znam natančno razložiti zahtevne vsebine in pri tem primerno poudariti tista dejstva, ki se mi zdijo najpomembnejša. Izbrati znam slog pisanja, primeren bralcu, ki mu je besedilo namenjeno.	Tvoriti znam jasna, tekoča, slogovno primerna besedila. Sestaviti znam zahtevna pisma, poročila in članke v zvezi z zahtevnimi vsebinami, ki morajo imeti logično zgradbo in bralca voditi tako, da dojamem pomembne točke. Pisati znam povzetke in kritike strokovnih in literarnih del.

9. Ura, letni časi in vreme
10. Narava in živali
11. Konjički in umetnost

Vsaka preglednica se nanaša na (i) **domeno** ali **poddomeno**, znotraj katere želijo učenci uporabljati romski jezik ali pa to od njih zahtevajo okoliščine, in na (ii) skupek **tem** in **vsebin**, ki se jim želijo posvetiti pri sprejemanju in/ali tvorjenju besedil ali pa to od njih zahtevajo okoliščine. Pred vsako preglednico so podani **primeri dejavnosti v razredu**, sledijo pa jim **seznami izjav v obliki „Znam ...“**, s katerimi so povzemovalni opisniki iz preglednic pretvorjeni v popise sporazumevalnih opravil.

Opisniki „Lahko ...“ in „Znam ...“ v SEJO, ki se uporabljajo za oblikovanje akcijskega pristopa okvira, so morda njegova najbolj inovativna značilnost iz dveh razlogov. Prvič, učni načrt, poučevanje/učenje in ocenjevanje so med seboj tesneje medsebojno povezani, kot je bilo to tradicionalno. Vsak opisnik je lahko hkrati cilj učnega načrta, sredstvo za opredelitev učnih opravil/opravil poučevanja in merilo za ocenjevanje. To prinaša pristop k učenju, poučevanju in ocenjevanju, ki temelji na opravih, obenem pa implicira, da je uporaba ciljnega jezika za dejanske sporazumevalne namene bistvena za uspešno učenje. Drugič, z opredelitvijo učnih ciljev in učnih izidov v smislu vedênja omogočimo, da so učni načrti in ocenjevalna merila dostopni učencem. Že od zgodnjega otroštva vemo, kaj znamo storiti in (pogosto) tudi, kako dobro lahko to naredimo, vendar pa tudi v odrasli dobi morda ne znamo opisati ali celo analizirati jezikovnih virov, ki so nam na voljo. Z drugimi besedami, akcijski pristop SEJO spodbuja popolno vključenost učencev v učni proces. Podpora za to je zagotovljena z Evropsko jezikovno mapo, v kateri so učencem na voljo kontrolni seznam z izjavami oblike „Znam ...“, na podlagi katerih lahko določijo učne cilje, spremljajo svoj učni napredek in ocenijo učne izide.

UPORABA OKVIRA UČNEGA NAČRTA

Funkcija, ki jo ima okvir učnega načrta za romski jezik, je razvidna iz njegovega naslova: to ni vsestranski učni načrt, ki je popolnoma razvit in na neki način odgovarja potrebam vseh morebitnih ciljnih skupin, temveč orodje, ki ga je mogoče uporabiti selektivno za razvoj učnih načrtov in učnih gradiv ter pripravo izpitov in drugih ocenjevalnih instrumentov. Denimo, da smo določili ciljno skupino učencev; poznamo njihovo starost in njihove sociolingvistične okoliščine. Predpostavljamo tudi, da poznamo institucionalne omejitve pri poučevanju romskega jezika, tj. število šolskih ur na teden in število šolskih let. Okvir se lahko uporabi za razvoj učnega programa/programa poučevanja, kot je opisano v nadaljevanju:

- Najprej lahko uporabimo povzetek s predstavitvami ravni A1, A2, B1 in B2, ki je na voljo na začetku okvira. Na podlagi tega ocenimo raven znanja (če obstaja), ki jo bodo izkazovali učenci ob vključitvi v program, in raven znanja, ki jo želimo doseči na koncu. Pomembno je upoštevati, da je z vsako od skupnih referenčnih ravni iz SEJO opredeljen sporazumevalni repertoar, ki je uporaben v resničnem svetu, vendar pod pogojem, da učenec popolnoma obvlada zadevne jezikovne dejavnosti. Pogosta pomanjkljivost tradicionalnih učnih načrtov je, da so v njih zastavljeni nerealni učni cilji, zato moramo biti pozorni, da od učencev ne zahtevamo, da na primer dosežejo raven B1, če imajo dovolj časa le za dosego ravni A2. Na tej začetni stopnji moramo zagotoviti tudi, da so naše odločitve primerne starosti učencev. Branje in pisanje imata lahko na primer precej majhno vlogo v programu, ki je zasnovan za najmlajše učence. Po drugi strani pa bomo morda želeli poudariti tvorbeno dejavnosti, tj. govorjenje in pisanje, če je naš cilj razviti spretnosti učencev za uporabo romskega jezika kot sredstva izobraževanja.
- V nadaljevanju lahko uporabimo dvanajst preglednic z jezikovnimi dejavnostmi, ki zadevajo posamezno področje družbenega življenja/temo, na podlagi katerih določimo podrobnejšo vsebino programa. Če načrtujemo program, ki se bo izvajal od začetka do konca osnovnega šolanja, učenci pa pred tem niso bili v stiku z romskim jezikom, se lahko odločimo za uporabo vseh dvanajstih preglednic. Navsezadnje želimo, da naši učenci pridobijo znanje romskega jezika, ki je čim tesneje povezano z romsko kulturo. Hkrati se moramo zavedati, da sta na začetni stopnji učenja branje in pisanje veliko

manj pomembna kot poslušanje in govorjenje. Če pa je naš program namenjen učencem, ki romski jezik govorijo doma, vendar morajo razširiti sporazumevalne zmožnosti, ki so povezane z izobraževalnim procesom, se lahko odločimo, da se opremo le na nekatere preglednice in se skoraj izključno osredotočimo na uporabo romskega jezika za namene izobraževanja.

- Na tej točki se lahko sami odločimo za ugotavljanje dejanskega stanja; to preverjanje opravimo na podlagi kontrolnih seznamov, povezanih s preglednicami jezikovnih dejavnosti (ali njihovimi deli) za posamezna področja družbenega življenja/teme, ki jih želimo uporabiti. Ali je sporazumevalni nabor, ki je predviden s kontrolnimi seznamami, skladen z zastavljenim ciljem? Če ni, katere prilagoditve so potrebne?
- Učitelji, zadolženi za izvajanje našega programa, bodo potrebovali podporo. Ministrstvo ali regionalni organi oblasti bodo morda pripravljene financirati pripravo učbenika. Pri načrtovanju učbenika se lahko vrnemo na prvi del okvira in se opremo na splošne lestvice jezikovnih zmožnosti. Ob upoštevanju starosti učencev ter področja družbenega življenja in tem, ki so obravnavane v okviru našega programa, lahko razširimo opisnike iz preglednice, tako da določimo besedišče in slovnico, ki ju bodo učenci potrebovali za doseganje svojih komunikacijskih ciljev. Uporabimo lahko tudi kontrolne seznane, ki nas vodijo pri izbiri ali pripravi izhodiščnih gradiv in oblikovanju učnih dejavnosti.
- Lahko se tudi odločimo, da uporabimo eno od obeh različic Evropske jezikovne mape (EJM),⁴ ki sta bili razviti kot priloga k temu okviru učnega načrta in sta namenjeni učencem od 6. do 11. leta ter učencem od 11. do 16. leta. Obe temeljita na pomembnih kontrolnih seznamih s poenostavljenimi oblikami izbranih opisnikov in sta zasnovani tako, da podpirata sporazumevalni pristop k poučevanju in učenju romskega jezika, ki je zastopan v samem okviru. V priročniku je pojasnjeno, kako je treba uporabljati ti različici EJM.
- Poleg tega se lahko opremo na opisnike iz okvira za opredelitev ocenjevalnih meril in oblikovanje nalog za ocenjevanje znanja.

⁴ Glej spletno stran www.coe.int/lang, razdelek Minorities and Migrants/Manjšine in migranti – Romani/Romi. Glej tudi D. Little in R. Perclová: *European Language Portfolio – Guide for teachers and teacher trainers*, Strasbourg: Council of Europe, 2001. Dostopno: www.coe.int/portfolio (Documentation/Dokumenti)

OKVIR UČNEGA NAČRTA

POVZETEK S PREDSTAVITVAMI RAVNI A1, A2, B1 IN B2 IZ SKUPNEGA EVROPSKEGA REFERENČNEGA OKVIRA ZA JEZIKE

Ta povzetek s predstavitvijo štirih ravni, na katere se nanaša okvir učnega načrta za romski jezik, izhaja iz samega SEJO. Uporabniki okvira učnega načrta za romski jezik bi morali preveriti vsebino povzetka, kadar niso prepričani o stopnji znanja, ki je zahtevana s posameznimi opisniki v preglednicah in kontrolnimi seznamami.

Na **ravni A1** je „učenec sposoben *preproste interakcije: zastavlja preprosta vprašanja o sebi, o kraju, kjer živi, ljudeh, ki jih pozna, in stvareh, ki jih ima, in odgovarja nanje, tvori preproste izjave v zvezi z vsakdanjimi potrebami ali o zelo znanih temah* in se odziva nanje, nima pa še naučenega, leksikalno organiziranega nabora izrazov, vezanih na specifične situacije.“⁵ Z drugimi besedami, A1 je prva raven znanja, na kateri znajo učenci *združevati* prvine ciljnega jezika znotraj osebnega, četudi še zelo omejenega sporazumevalnega nabora.

Pri **slušnem razumevanju** učenci na ravni A1 prepoznajo in razumejo znane besede in najosnovnejše besedne zveze, ki se večinoma nanašajo na njihove osebne okoliščine in njihovo neposredno življenjsko okolje, vendar pod pogojem, da sogovorniki govorijo jasno in počasi. Kar zadeva **bralno razumevanje**, prepoznajo in razumejo imena, besede in zelo preproste povedi z enako omejenim obsegom nanašanja. Z vidika **govornega sporazumevanja** lahko sodelujejo v zelo preprosti interakciji ter postavljajo in odgovarjajo na zelo preprosta vprašanja, vendar morajo njihovi sogovorniki govoriti počasi in biti pripravljeni, da svoje izjave ponovijo ali jih pojasnijo. Pri **govornem sporočanju** lahko s preprostimi besednimi zvezami in povedmi povedo, kje živijo in koga poznajo. Poleg tega znajo **napisati** kratko preprosto besedilo (sporočilo na razglednici, napis k sliki) in izpolniti obrazec z osebni podatki. V primeru poučevanja najmlajših učencev je pisanje na tej ravni lahko omejeno na prepisovanje besed in besednih zvez s table ter poimenovanje predmetov na slikah. Učenci, ki dosegajo raven A1, pri spontani rabi jezika izkazujejo le omejeno obvladovanje manjšega števila preprostih slovničnih struktur in stavčnih vzorcev, v katerih uporabljajo svoj osnovni nabor posameznih besed in besednih zvez. Besede ali besedne zveze znajo povezati z zelo osnovnimi povezovalci (konektorji).

Na **raven A2** „se uvršča večina opisnikov, ki zadevajo družbene funkcije, kot so *uporablja preproste vsakdanje vpljudne oblike pozdrava in odgovora; pozdravi ljudi, jih vpraša, kako se imajo, in se odzove na novice; obvlada zelo kratke družabne pogovore; odgovarja na vprašanja o tem, kaj počne v službi in prostem času, in sprašuje o tem; sogovornika povabi ali odgovori na povabilo; se pogovarja o tem, kaj storiti ali kam iti, in se dogovori za srečanje; kaj ponudi, sprejme ponudbo*. Tudi na tej ravni so opisniki, ki zadevajo gibanje in potovanje: [...] *zna izvesti preproste transakcije v trgovinah, na pošti ali v banki; zna pridobiti preproste informacije o potovanju; zna uporabljati javni prevoz: avtobuse, vlake in taksije, zna prositi za osnovne informacije, zna vprašati ali dajati napotke za pot, zna kupiti vozovnice; zna povprašati po vsakodnevnih dobrinah in storitvah ter jih ponuditi*.“⁶ Med ravnema A2 in B1 učenci postanejo aktivnejši udeleženci v pogovoru, če jim sogovorniki zagotovijo podporo in upoštevajo njihove omejitve.

Pri **slušnem razumevanju** učenci na ravni A2 razumejo vse večje število vsakodnevnih besednih zvez in najpogostejših besed, zlasti če so zanje neposredno pomembne z osebnega vidika; prav tako znajo razbrati bistvo v kratkih, jasnih obvestilih. Kar zadeva **bralno razumevanje**, znajo brati zelo kratka, preprosta besedila in najdejo točno določene

⁵ Svet Evrope: *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva, 2011, str. 55. Dostopno na <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/SEJO-komplet-za-splet.pdf>.

⁶ Glej prejšnjo opombo, str. 55–56.

predvidljive informacije v besedilih, ki jih ne morejo razumeti popolnoma (npr. v pisnih obvestilih in navodilih). Z vidika **govornega sporazumevanja** znajo izvajati preprosta in rutinska opravila, ki vključujejo neposredno izmenjavo informacij, ter lahko sodelujejo v zelo kratkih družabnih pogovorih. Pri **govornem sporočanju** znajo uporabiti vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi na preprost način opišejo svoje družinske člane in druge ljudi, povedo, kje ti živijo, kam hodijo v šolo in predstavijo njihova glavna zanimanja, vezana na prosti čas. **Napisati** znajo kratka, preprosta obvestila in sporočila ter zelo preprosto osebno pismo. Učenci, ki dosegajo raven A2, znajo pri spontani rabi jezika s preprostimi stavčnimi vzorci in naučenimi besednimi zvezami izmenjevati omejen nabor informacij v preprostih vsakdanjih situacijah. Njihovo besedišče zadošča za izražanje osnovnih sporazumevalnih potreb, besedne zveze pa lahko povezujejo s preprostimi povezovalci. Nekatere preproste strukture znajo uporabljati pravilno, vendar še vedno sistematično delajo osnovne napake.

Raven B1 „ustreza specifikacijam sporazumevalnega praga za obiskovalca v tuji državi, najbolje pa jo opišeta dve značilnosti. Prva je sposobnost sodelovanja v pogovoru in učinkovitega sporočanja v širokem razponu kontekstov, na primer: *v glavnem sledi bistvenim točkam širše razprave okoli sebe, pod pogojem, da udeleženci govorijo razločno in v standardnem jeziku; v neformalnih pogovorih s prijatelji izraža ali sprašuje po osebnih stališčih in mnenjih; zna razumljivo izraziti bistvo tistega, kar želi povedati; prožno uporablja širok razpon preprostega jezika, da izrazi večji del tistega, kar želi; sodeluje v pogovoru ali razpravi, vendar mu je včasih težko slediti, ko poskuša natančno povedati tisto, kar želi; lahko dalj časa govori razumljivo, čeprav so zelo očitni premori za slovnično in leksikalno načrtovanje ter popravljanje, zlasti pri daljšem spontanem govorjenju*. Druga značilnost je sposobnost uporabnika jezika, da je prožen pri reševanju težav v vsakodnevnem življenju, na primer: *znajde se v manj pogostih situacijah v javnih prevoznih sredstvih; obvlada večino situacij, ki lahko nastopijo pri urejanju potovanja preko turistične agencije ali med samim potovanjem; sposoben se je nepripravljen vključiti v pogovore o znanih temah; zna izraziti pritožbo; prevzema določeno pobudo, na primer v razgovoru za službo ali pri posvetovanju (na primer načne novo temo), sicer pa je zelo odvisen od sogovorca; zna prositi sogovorca za pojasnilo ali podrobnejšo razlago, kaj je povedal*.“⁷ Med ravnema B1 in B2 lahko učenci izmenjujejo vse večje količine informacij.

Na **ravni B1** učenci pri razločnem govorjenju v standardnem jeziku razumejo glavne točke, kadar gre za znane teme, s katerimi se redno srečujejo. Če je govor razmeroma počasen in razločen, lahko sledijo tudi mnogim radijskim in televizijskim oddajam. Kar zadeva **bralno razumevanje** znajo brati besedila, v katerih so opisani situacije in dogodki, če v jeziku prevladujejo pogosti vsakdanji izrazi; razumejo tudi izražanje čustev in želja v osebnih pismih. Pri **govornem sporazumevanju** lahko samozavestno in brez priprave sodelujejo v pogovoru o znanih temah in temah, ki jih osebno zanimajo ali zadevajo; ravno tako se znajdejo v večini situacij, ki se lahko pojavijo pri interakciji z naravnimi govorci. Pri **govornem sporočanju** lahko besedne zveze povezujejo na preprost način, da povedo zgodbo ali podajo opis. Ravno tako znajo na kratko pojasniti svoja mnenja in načrte. **Napisati** znajo preprosto povezano besedilo, v katerem so obravnavane teme, ki so jim znane ali jih osebno zanimajo. Poleg tega so sposobni tvoriti osebno pismo, v katerem opišejo svoje izkušnje in vtise. Na ravni B1 imajo učenci dovolj znanja, da jezik spontano uporabljajo v vsakdanjem življenju, in zadostno besedišče, da izvajajo rutinske vsakdanje transakcije ter se sporazumevajo o znanih situacijah in temah. Razmeroma pravilno uporabljajo

določen nabor pogosto rabljenih

izrazov in vzorcev, povezanih z

bolj predvidljivimi situacijami, vrsto krajših samostojnih prvin pa znajo združiti v povezan niz.

Raven B2 „je nova raven, ravno toliko nad B1 [...] kot

je A2 [...] pod njo. Ustrezala naj bi dokumentu *Vantage* (slov. *Razgledišče*). Prisposoba želi povedati, da je učenec počasi, a vztrajno opravil pot in presešel srednji plato ter je zdaj prišel

⁷ Glej prejšnjo opombo, str. 56.

do neke točke, s katere so stvari videti drugačne, njegov zorni kot se spremeni, okoli sebe lahko pogleda na nov način. To pojmovanje se v precejšnji meri odraža v opisnikih, umeščenih na to raven, saj so izrazito drugačni od predhodne vsebine. Tako je na nižjem koncu te ravni poudarek na učinkovitem argumentiranju: zna utemeljiti in podkrepiti svoja mnenja v razpravi z relevantnimi razlagami, argumenti in komentarji; zna razložiti svoj pogled na pomembno temo s predstavitvijo prednosti in pomanjkljivosti različnih možnosti; zna sestaviti niz premišljenih argumentov; zna razviti argumentacijo z navajanjem razlogov za ali proti določenemu stališču; zna razložiti težavo in sogovorniku v pogajanju jasno povedati, da mora v nekaterih stvareh popustiti; zna ugibati o vzrokih, posledicah, hipotetičnih situacijah; zna aktivno sodelovati v neformalnih razpravah v znanih kontekstih, komentirati, jasno povedati svoje mnenje, ovrednotiti alternativne predloge in oblikovati predpostavke ali se odzivati nanje. Druga značilnost, ki velja za celotno lestvico, pa sta dva nova poudarka. Prva je sposobnost uveljavljanja v družabnem diskurzu, na primer: *zna se pogovarjati naravno, tekoče in učinkovito; celo v hrupnem okolju podrobno razume, kar mu sogovorec razločno pove v standardnem jeziku; začne pogovor, v ustreznih trenutkih prevzema vlogo govornika in pogovor zaključi, ko se mu to zdi potrebno, čeprav morda ne vedno spretno; uporablja ustaljene fraze (na primer: To je pa težko vprašanje), s katerimi pridobi čas in obdrži vlogo govornika, ko v mislih sestavlja, kaj bo povedal; pogovarja se tekoče in spontano, zato je običajna interakcija z domačimi govorniki mogoča brez posebnega napora zanj ali sogovornika; zna se prilagoditi običajnim spremembam v poteku, slogu ali poudarkih pogovora; vzdržuje odnose z domačimi govorniki, ne da bi jih nenamerno zabaval ali spravljal v slabo voljo in ne da bi se morali ob njem vesti drugače kot v stikih z domačim govornikom.* Drugi nov poudarek je nova stopnja jezikovnega zavedanja: *popravi napake, če so privedle do nesporazuma; v glavi ima seznam „najljubših napak“ in zavestno nadzoruje svoj govor, da se jim izogne; večinoma popravi spodrseljaje in napake, če se jih zaveda; načrtuje, kaj mora povedati in kako bo to povedal, pri tem pa tudi upošteva, kakšen učinek bo imelo povedano na sogovornika.”⁸*

Pri **slušnem razumevanju** učenci na ravni B2 lahko sledijo daljšemu govoru in kompleksni argumentaciji, če jim je tema dovolj blizu; ravno tako razumejo večino radijskih in televizijskih oddaj v narečju, ki ga poznajo. Z vidika **bralnega razumevanja** znajo brati članke in poročila, v katerih pisci zastopajo določena stališča ali poglede, ter sodobno literarno prozo. Pri **govornem sporazumevanju** so se sposobni izražati z določeno mero tekočnosti in spontanosti in dejavno sodelujejo v razpravi. Redna interakcija z naravnimi govorniki je dokaj mogoča. Pri **govornem sporočanju** znajo podati jasne, podrobne opise, utemeljijo svoje stališče, povzamejo mnenja drugih ter pretehtajo prednosti in slabosti. **Napisati** znajo jasno, podrobno besedilo v zvezi s številnimi temami; razviti znajo argumentacijo z navajanjem razlogov za ali proti določenemu stališču; podajati znajo podrobne informacije in poudariti pomen, ki ga imajo zanje dogodki. Na ravni B2 imajo učenci dovolj znanja, da lahko pri spontani rabi jezika podajo jasne opise in izrazijo stališča. Njihovo besedišče je dovolj bogato za obravnavo večine tem, ki so splošne ali zadevajo njihova posebna zanimanja. Slovnico obvladajo precej dobro in znajo uporabljati omejeno število kohezivnih sredstev za povezovanje izjav v jasen, koherenten diskurz. Napake, ki jih naredijo, ne ovirajo sporazumevanja in jih pogosto znajo popraviti sami.

UVOD V TEME IZ UČNEGA NAČRTA

Romanipen je vodilno načelo tega okvira (glej tudi stran 23). Zagotavlja krovni družbeni, kulturni in duhovni vidik, s katerega je treba vedno obravnavati naslednjih enajst tem:

1. Jaz in moja družina
2. Moj dom in domače dejavnosti
3. Moja skupnost
4. Romske obrti in poklici (izključno kulturno specifični opisniki za romski jezik)

⁸ Glej prejšnjo opombo, str. 57.

5. Prazniki in praznovanja
6. V šoli
7. Prevoz in potovanja
8. Hrana in oblačila
9. Ura, letni časi in vreme
10. Narava in živali
11. Konjički in umetnost

Okvir je bil razvit ob zavedanju, da se romskega jezika učijo učenci različnih starosti, ki nimajo enakega predhodnega znanja. Opisniki so zastavljeni prilagodljivo, zaradi česar jih bodo snovalci programov, pripravljavci gradiv in učitelji lahko ustrezno uporabili za različne profile učencev; na primer za začetnike v starosti od 4 do 14 let.

Ta prilagodljiva uporaba je ponazorjena s primeri dejavnosti, ki so podani pred preglednico z opisniki za posamezno temo. Primeri dejavnosti so bili izbrani tako, da so z njimi prikazane različne potrebe učencev široke starostne skupine (4–14 let), ki se glede na jezikovno znanje uvrščajo med začetnike, pri katerih je prvi cilj doseganje ravni A1, do tistih, ki pri različnih jezikovnih dejavnostih izpolnjujejo merila za raven B2.

Čeprav se lahko iste dejavnosti uporabljajo pri učencih različnih starosti, bodo pristopi, procesi in učni izdelki primerni starosti.

Za vsako temo so v okviru na voljo preglednice z opisniki za pet spretnosti (slušno razumevanje, bralno razumevanje, govorno sporazumevanje, govorno sporočanje, pisanje), ki vključujejo:

1. Splošne zahteve, ki zadevajo učenje jezika na ravneh od A1 do B2.
2. Zahteve, ki se nanašajo na učenje romskega jezika na isti ravni.

Opisniki, ki se specifično nanašajo na romsko kulturo in romski način življenja, so prikazani v osenčenih okvirčkih.

Brati zna in razume besedila o zdravi prehrani, pri čemer si pomaga s prehransko piramido.	←	Splošni opisnik
Brati zna in razume besedila o pridelavi hrane za domačo uporabo in njeni pripravi za družino.		
Brati zna in razume pomen določenih ustaljenih navad, ki so povezane s hrano in njenim uživanjem v življenju Romov.	←	Kulturno specifični opisniki

NEKAJ UVODNIH OPOMB ZA UČITELJE JEZIKOV IN PRIPRAVLJAVCE UČNIH GRADIV

IZHAJANJE IZ ROMSKEGA USTNEGA IZROČILA

Pri učenju romskega jezika je bistveno, da bi to temeljilo na tradicionalnem romskem načinu prenašanja znanja in izkušenj skozi zgodbe, pesmi in uganke, kar bi moralo postati pomemben vidik pri razvijanju jezikovnih veščin. Prav tako je pomembno vključiti odrasle pripadnike romske skupnosti v izobraževalni proces njihovih otrok. Uporaba ustnega izročila kot osnove za učenje v razredu je sredstvo za združevanje teh dveh ključnih elementov.

SPLOŠNI PREDLOG ZA DELO V RAZREDU

Starostna skupina: 8–14

Raven: A2–B2

V določenem obdobju, npr. šolskem polletju ali šolskem letu, učenci starše ali druge starejše družinske člane prosijo, da jim povedo zgodbo ali uganko ali pa jih naučijo pesem.

Učenci v razredu pripovedujejo zbrane zgodbe ali uganke ali sošolce naučijo pesem.

Učenci nato zapišejo svojo zgodbo, uganko ali pesem.

Pripravi se „knjiga“, v kateri so vključeni vsi izdelki učencev.

Knjiga se kopira in vsi učenci odnesejo domov en izvod, da lahko staršem preberejo zgodbe itd.

RAZVIJANJE JEZIKOVNEGA ZAVEDANJA PRI UČENCIH

Poučevanje romskega jezika ponuja številne možnosti za povečanje splošnega zavedanja učencev o jeziku (večjezičnosti).

1. Ker bo večina učencev dvojezičnih, je večinski jezik vir, ki je že na voljo. Mogoče je narediti primerjavo med jezikoma in pokazati, kako lahko en jezik vpliva na drugega.
2. Po potrebi je treba opozoriti tudi na različice romskega jezika. To pomeni, da se izpostavijo različne besede/izraze, ki se uporabljajo za poimenovanje iste predmetnosti. Taka nadgraditev pripomore k ozaveščanju učencev o bogastvu romskega jezika.

SPLOŠNI PREDLOG ZA DELO V RAZREDU**Starostna skupina: 7–14****Raven: Vse**

Nema karta ali zemljevid v razredu, na katerem so prikazane razlike v rabi romskega jezika v različnih državah/romskih skupinah. Ko naletite na besedo ali izraz, ki je v drugi romski skupini ali državi drugačen, ga dodajte v razpredelnico in označite, kje se ta različica pojavlja.

SPLOŠNI PREDLOG ZA DELO V RAZREDU**Starostna skupina: 4–11****Raven: Vse**

Slikovni slovar

Postopni razvoj tematskega slikovnega slovarja je učinkovito sredstvo za vključevanje učencev v proces ustvarjanja učnih virov, ki jih je mogoče uporabljati v razredu ali individualno.

Način dela:

1. Slovar je lahko v papirni ali elektronski obliki.
2. V vsakem razdelku je obravnavana druga tema, ki je skladna s temami iz učnega načrta/okvira.
3. Učitelji/učenci poiščejo ustrezne slike ali pa jih narišejo.
4. Slike spremlja besedišče.
5. Slovar lahko vključuje:
 - o posamezne besede za učence na nižji ravni (raven A1);
 - o primere besednih zvez/povedi, v katerih je beseda vključena v kontekst (A2–B2);
 - o primere različnih besed, ki jih uporabljajo govorniki romskega jezika v drugih

SPLOŠNI PREDLOG ZA DELO V RAZREDU**Starostna skupina: Vse****Raven: Vse**

Uporaba igralnih kart za učenje novih informacij/utrjevanje znanja

Način dela:

1. Uporabite zavojček standardnih igralnih kart. Te bodo znane številnim učencem.
2. Na karte prilepite slike, besede ali besedne zveze. V zavojčku morata biti dva kompleta enakih kart.
3. Igrajte igro, pri kateri otroci drug za drugim polagajo karte. Ko si sledita dve enaki karti, morajo učenci vzklkniti „Par!“.
4. Igra lahko temelji na naslednjih dejavnostih:
 - o iskanje enakih slik, čemur sledi izgovarjanje besede;
 - o povezovanje slik z ustreznimi besedami;
 - o povezovanje besed;
 - o povezovanje ključnih besed s kratkimi besednimi zvezami, ki vključujejo besedo itd.

RAZISKOVANJE KOT UČNA DEJAVNOST

Številne dejavnosti, ki so predlagane v okviru na višjih ravneh (B1 in B2), učencem ponujajo odlične možnosti za raziskovanje. To lahko vključuje iskanje podatkov po spletu, uporabo tiskanih virov ali pridobivanje informacij in/ali gradiv od starejših članov družine ali skupnosti.

PRIMERI:**TEMA 2: MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI**

Govorno
sporazume
vanje
Raven B2

Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o širokem naboru splošnih tem, ki se nanašajo na znane domače aktivnosti in družinske dejavnosti.

Starše in starejše družinske člane zna vprašati za razlago vidikov romskega domačega življenja (kot so zasedavina in običaji).

TEMA 5: ROMSKE OBRTI IN POKLICI

Govorno
sporazume
vanje
Raven B2

Starejšim družinskim članom ali članom skupnosti zna postaviti vprašanja o njihovih spominih na tradicionalne romske obrti in poklice.

Odgovoriti zna na vprašanja naravnega govorca romskega jezika.

TEMA 8: PREVOZ IN POTOVANJA

Govorno
sporazume
vanje
Raven B1

Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o romski tradiciji, povezani s potovanji.

Starejšim družinskim članom ali članom skupnosti zna postaviti vprašanja o potovalnih izkušnjah v preteklosti.

Pri pripravljanju projekta zna razpravljati o informacijah, ki se

Bralno
razumevanje
Raven B1

Uporabiti zna ključne besede za iskanje besedil o potujočih Romih na spletu.

Razume glavne dele opisa, zgodbe ali zgodovinskega besedila o potovanjih Romov.

Govorno
sporazume
vanje
Raven B2

Razpravljati zna o pomenu potovanj za Rome v preteklosti in danes.

Razpravljati zna o prednostih in slabostih, ki jih družinam in skupnostim prinašata nomadski življenjski slog in bivanje v stalnih naseljih.

Razpravljati zna o najboljših načinih raziskovanja in predstavitve projekta o potujočih Romih ali izvedbe predstavitve na to temo.

Z razpravljanjem s starejšimi družinskimi člani ali člani skupnosti zna raziskovati različne

TEMA 9: HRANA IN OBLAČILA

Slušno
razumevanje
Raven B2

Razume razpravo ali predstavitev o podobnostih in razlikah v odnosu do oblačil.
Razume zgodbo ali pripoved starejšega člana romske skupnosti, vključno z opisi oblačil ali hrane v preteklosti.

VKLJUČEVANJE STARŠEV ALI STAREJŠIH ČLANOV SKUPNOSTI

Številni kulturno specifični opisniki za romski jezik, ki so razvrščeni pod različnimi tematskimi naslovi, zagotavljajo možnost, da se v proces, ki ne obsega le učenja jezika, temveč tudi spoznavanje romske dediščine, vključijo starši, starejši družinski člani in člani romske skupnosti na splošno.

Otroci so motivirani za učenje, ko lahko dejavno sodelujejo ali ustvarjajo izdelke. Tema **Romske obrti in poklici** bi lahko na primer vključevala predstavitev ali delavnice o različnih obrteh, na primer o izdelovanju košar ali rož.

Praktične izkušnje pri izdelavi predmeta bi se lahko uporabile kot uvod v zgodovino, zgodbe in tradicijo, povezane s to obrtjo.

PRIMERI:**TEMA 2: MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI**

Govorno
sporazume
vanje
Raven B1

Starše in starejše družinske člane zna vprašati za razlago vidikov romskega domačega življenja (kot so zgodovina in običaji).

TEMA 5: ROMSKE OBRTI IN POKLICI

Slušno
razumevanje
Raven B1

Poslušal lahko opis ali predstavitev o romskih obrteh in poklicih ter razume večino povedanega.

Govorno
sporazume
vanje
Raven B2

Starejšim družinskim članom ali članom skupnosti zna postaviti vprašanja o njihovih spominih na tradicionalne romske obrti in poklice.
Odgovoriti zna na vprašanja naravnega govorca.

POVEZOVANJE PRETEKLOSTI S SEDANJOSTJO

Skozi celoten okvir je podano veliko primerov, v katerih je ustrezno opozoriti na življenje in okoliščine v preteklosti in sedanjosti ter jih primerjati; razpravljati o spremembah skozi čas; se pogovoriti o tem, kaj je bilo s spremembami izgubljeno ali pridobljeno; ozaveščati učence glede pomena učenja in ohranjanja spomina na to, kar je bilo za Rome pomembno v preteklosti; ozaveščati učence o tem, kaj se je mogoče naučiti iz preteklih izkušenj in kako to védenje prenesti v današnje življenje.

PRIMERI:**TEMA 5: ROMSKE OBRTI IN POKLICI**

Govorno
sporočanje
Raven B2

Primerjati zna življenje nomadskih romskih obrtnikov v preteklosti z življenjem v sodobnem času.

Pisno
sporočanje
Raven B2

Napisati zna kratko zgodbo, v kateri opiše situacijo ali dogodek iz romske zgodovine ali sedanjo izkušnjo, v kateri imajo obdobje leta in vremenske razmere

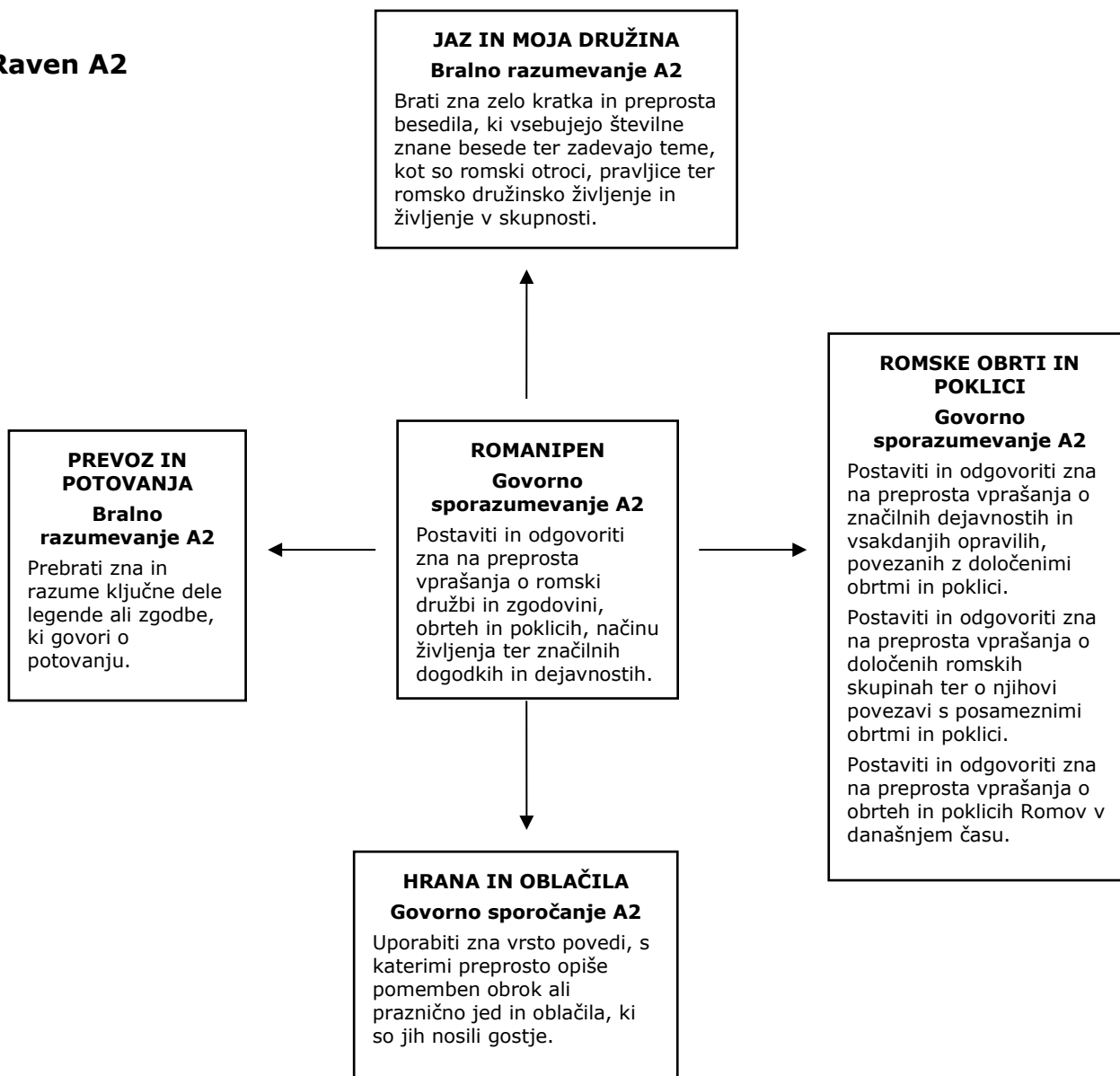
OSREDNJA VLOGA ROMANIPENA

Romanipenu ni posvečena ločena tema, ker je neločljiv del vseh vidikov romskega življenja in tradicije, zaradi česar bi moral biti rdeča nit v celotnem procesu poučevanja/učenja romskega jezika.

Preglednica **Romanipen** (glej stran 23) je zasnovana kot referenčni vir za učitelje, da bi se nanjo lahko oprli pri prepoznavanju pomembnih vidikov *romanipena* in preverili, ali so te vidike upoštevali pri poučevanju.

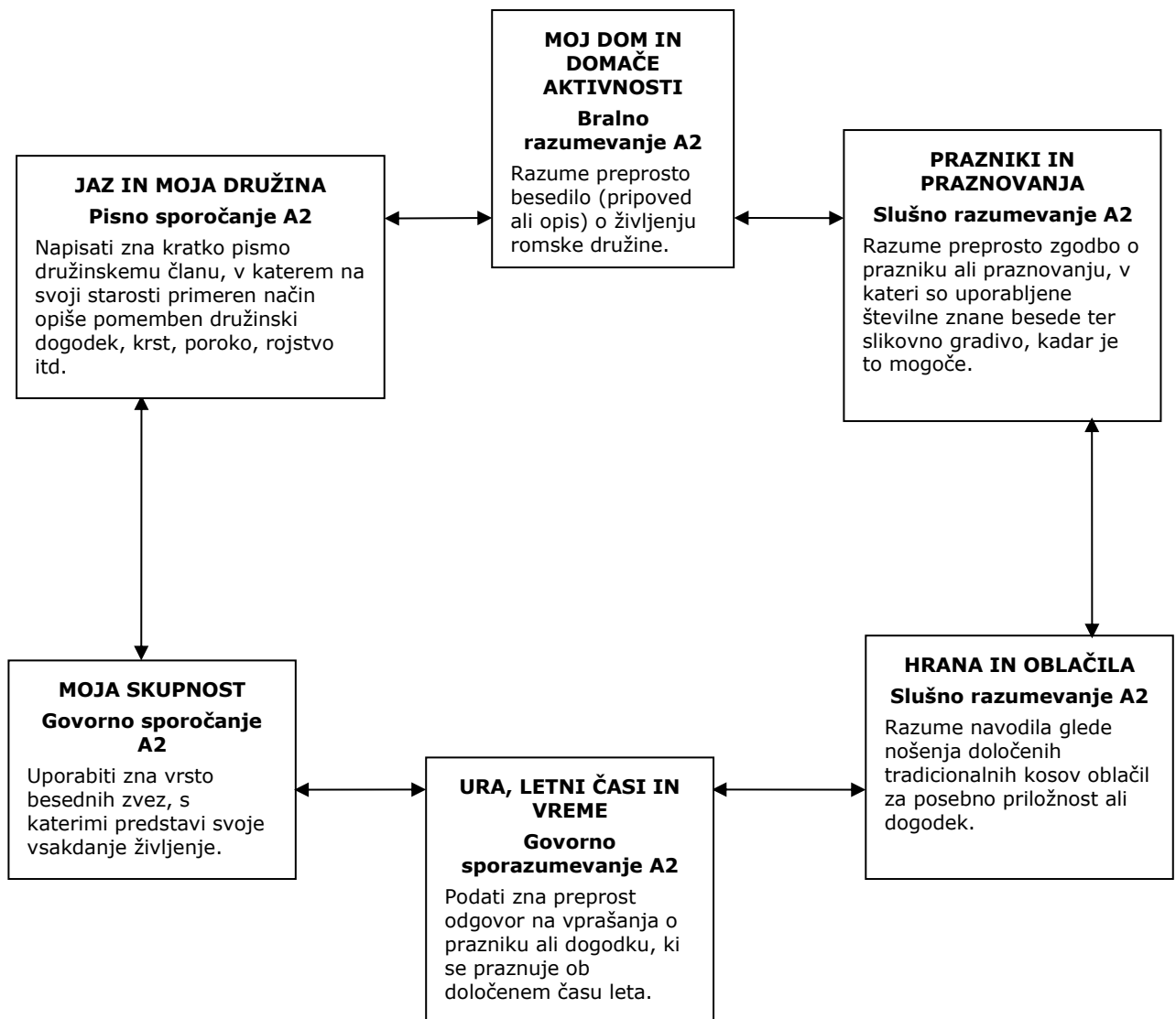
Z diagramom na strani 21 je prikazano, kako se *romanipen* skozi celoten okvir spontano pojavlja v številnih kulturno specifičnih opisnikih za romski jezik.

Raven A2

PREČNO POVEZOVANJE TEM V OKVIRU

Poleg neposrednega odnosa med *romanipenom* in drugimi tematskimi področji je poskrbljeno tudi za številne medsebojne povezave med temami. Učitelj mora zato upoštevati, da lahko izvajanje dejavnosti iz določenega tematskega naslova v celoti ali deloma vključuje dejavnost iz druge teme. Učni napredek zato večinoma ni omejen le na eno temo, temveč je dosežen na več tematskih področjih.

PRIMER:

Predlogi za zagotavljanje kontinuitete med temami so podani v obliki navzkrižnih sklicev na koncu uvoda k vsaki temi.

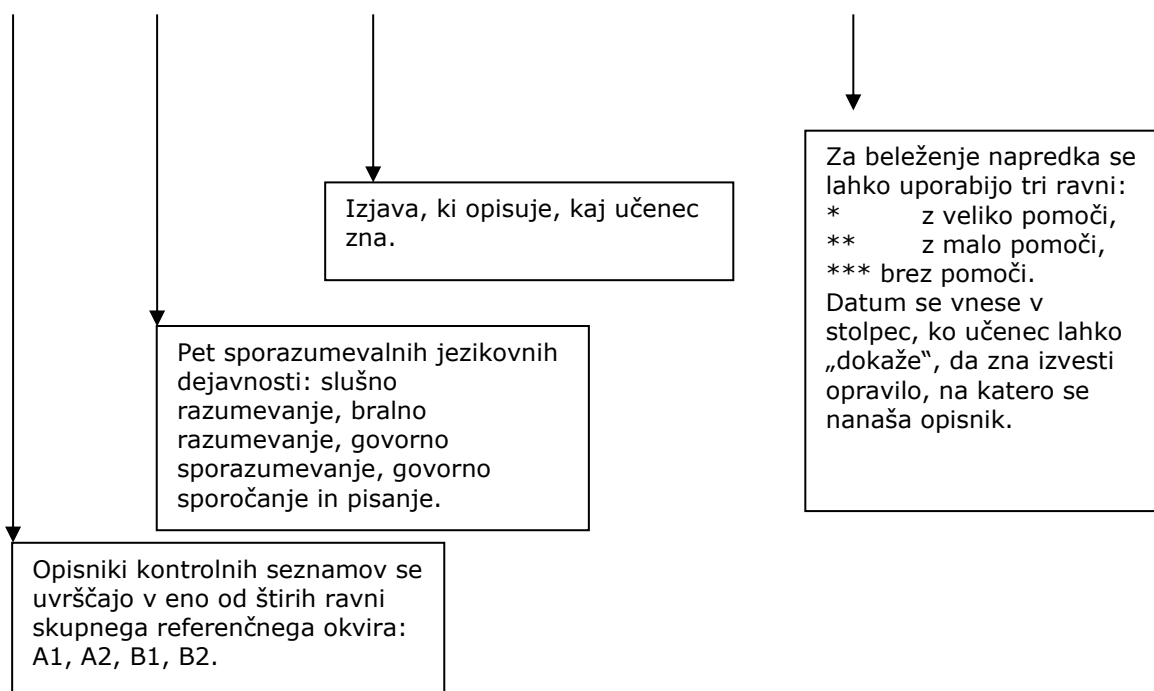
KONTROLNI SEZNAMI

Vsakemu tematskemu nizu opisnikov „Znam“ sledi kontrolni seznam opisnikov „Znam“. V kontrolnih seznamih so opisana sporazumevalna opravila, povezana z obravnavano temo. Učitelji jih lahko uporabijo za načrtovanje dejavnosti v razredu, učencem pa so lahko v pomoč pri spremljanju učnega napredka.

Kontrolni seznam za učence so lahko del učne mape ali Evropske jezikovne mape (© Svet Evrope).

PRIMER:

Jaz in moja družina					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Znam ...			

ROMANIPEN

V preglednici opisnikov, ki se nanašajo na *romanipen*, so združeni vidiki, ki zadevajo način življenja, zgodovino in tradicijo ter so značilni za romsko kulturo. Sestavljavci učnih načrtov, pripravljavci gradiv in učitelji bi to preglednico morali uporabljati kot pripomoček, s katerim bi preverili, ali so v učnih načrtih in gradivih ter pri dejavnostih v razredu upoštevani pomembni vidiki romske kulture, tradicije, zgodovine in načina življenja, zlasti:

- romska družbena struktura,
- kulturne in družinske norme,
- načela, vedenje in pravo,
- ustna zgodovina in izročilo,
- vrednote, etika in čistost.

ROMANIPEN

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Razume besede za družinske člane, domače aktivnosti, kose oblačil in hrano, pravila, ki veljajo v družini/skupnosti, poimenovanja za glavna praznovanja in slovesnosti, pesmi, plese, pravlјice ter besede za druge prostočasne/športne dejavnosti.	Razume preprosta navodila, ki so podana o vedēnju doma/v skupnosti. Razume preprosto razlago „pravil“, ki se nanašajo na vsakdanje življenje. Razume glavne dele preproste pravlјice in njen namen.	Razume zgodbo ali opis, ki se nanaša na njegovo/njeno družino ali skupnost. Posluša lahko predstavitev o zgodovini, tradiciji ali načinu življenja Romov in razume glavne dele.	Natančno razume obširno predstavitev romskega življenja, zgodovine ali kulture, ki vključuje primerjavo preteklosti s sedanjostjo in predstavitev težav, ki se pojavljajo v sodobnem svetu.
	B R A L N O	Prepozna in razume osnovne besede za družinske člane in člane skupnosti, družinske dejavnosti in dejavnosti v skupnosti, domače predmete, hrano in oblačila, imena znanih zgodb in pesmi itd., če jih vidim na plakatu, kartici z besedami ali seznamu.	Zna prebrati in razume preprosto besedilo, npr. znano pravlјico, ki vsebuje znane, pogosto rabljene besede. Zna prebrati in razume preprosta besedila o življenju, zgodovini ali tradiciji Romov, če vsebujejo znane, pogosto rabljene besede.	Zna prebrati in razume zgodbo, primerno svoji starosti, ki govori o Romih in njihovih izkušnjah v preteklosti ali sedanjosti.	Zna prebrati in razume podroben opis o vplivu romskega načina življenja na norme vsakdanjega življenja. Prebrati zna in razume opis izkušenj romske osebe ali skupine. Prebrati zna in razume biografsko besedilo o znani romski osebnosti.

ROMANIPEN

		A1	A2	B1	B2
GOVOR	GOVORNO SPORAZUMEVANJE	Vprašati zna po osnovnih domačih predmetih. Odgovoriti zna neverbalno, z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na vprašanja o svoji družini, domu, dejavnostih, stvareh, ki so mu/ji všeč ali jih ne mara, ter svojih izkušnjah. Zna pozdraviti in se ustrezno odzvati na pozdrave.	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o romski družbi in zgodovini, obrteh in poklicih, načinu življenja ter značilnih dogodkih in dejavnostih.	Postaviti in odgovoriti zna na vrsto vprašanj o vidikih romskega življenja in kulture. Govoriti zna o pomembnih „pravilih“ v življenju Romov. Odgovoriti zna na vprašanja o svojem življenju in pogledu na tradicijo romskih družin. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o pomenu izobrazbe za Rome v današnjem času.	Natančno zna govoriti o tradiciji romskih skupnosti in njenem vplivu na vsakdanje življenje. Podrobno zna govoriti o pomembnih prepričanjih romskih družin in skupnosti glede vedénja in morale. Razpravljati zna o pomenu izobraževanja in priložnostih, ki jih to ustvarja za mlade, ter podati utemeljitve.
	GOVORNO SPOROČANJE	Uporabljati zna ključne besede ali osnovne besedne zveze za opis družine, doma, dejavnosti in stvari, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara.	Uporabiti zna vrsto preprostih besednih zvez in povedi za opis določenega vidika romskega življenja ali tradicije. Uporabiti zna lutke ali plakat, da poda preprosto razlago o določeni temi, ki je povezana z romsko zgodovino ali tradicijo (npr. potovanje iz Indije, obrti na določenih območjih). S preprostimi besednimi zvezami ali povedmi zna pripovedovati romsko pravljico, ki jo že pozna.	Način življenja in odgovornosti mladih v romski družini zna predstaviti na način, primeren svoji starosti. Na kratko zna predstaviti vidik romskega življenja, zgodovine ali kulture.	Podrobno zna predstaviti romsko zgodovino ali kulturo ter izpostaviti ključne točke. Podrobno zna govoriti o učenju romskega jezika v današnjem času in pri tem podati primere, ki izhajajo iz drugih jezikovnih različic.
PISANJE		Prepisati ali napisati zna besede ali sezname, ki se nanašajo na družinske člane, dnevne aktivnosti, domače predmete, hrano in oblačila ter pomembne dogodke.	Napisati zna kratka besedila, v katerih uporabi znano besedišče, da opiše vidike romske zgodovine ali tradicije ali poda kratek povzetek znane pravljice.	Napisati zna kratko besedilo o dnevu v življenju romske družine, pomembnih aktivnostih v romskem domu in o zgodovini Romov, ki živijo na lokalnem območju ali v regiji.	Napisati zna jasno, podrobno besedilo o romski zgodovini in kulturi ter njunem pomenu v današnjem času, pri čemer se osredotoči na lokalno območje ali regijo. Napisati zna jasno, podrobno besedilo, v katerem predstavi razloge za učenje romskega jezika in pomen, ki ga imajo različne prvine jezika na drugih območjih.

TEMA 1: JAZ IN MOJA DRUŽINA

Ta tema vključuje naslednje vsebine:

- Opis **samega sebe**: obrazne poteze, lasje, dlani, roke, stopala.
- Predstavitev drugi osebi na romski način z navedbo imena, družine in skupnosti, kadar je to primerno.
- Pomen skupnosti in priimka v povezavi z obrtmi in poklici te skupnosti.
- Povezava med identiteto, ki izvira iz pripadnosti skupnosti ali družini, ter *romanipenom*.
- Značilna souporaba dveh imen – uradnega in romskega.

Glej tudi: **Romske obrti in poklici** (stran 42)

Prazniki in praznovanja (stran 47)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Predstaviti koncept imen romskih skupnosti in priimkov ter njihovo povezavo z obrtmi in poklici.

Starostna skupina: Vse

Raven: A1

Način dela:

- 1 Učitelj naj se z učenci pogovori o osebnih imenih in o tem, zakaj so pomembna.
- 2 Z učenci naštejte nekaj primerov romskih imen.
- 3 Pogovorite se o tem, kako učenci naslavljajo svoje starše, stare starše in druge družinske člane.
- 4 Nato naj starejši učenci opravijo raziskavo z zbiranjem podatkov o svoji družini/skupnosti, in sicer doma/v svojih naseljih, prek spleta, v tiskanih virih itd.
- 5 Učenci naj delajo v manjših skupinah in izdelajo plakate, na katerih:
 - a. obrazložijo pomen romskih imen,
 - b. povežejo skupnosti in imena z vrstami obrti in poklici,
 - c. združijo podatke, ki so jih pridobili od svojih družinskih članov.
- 6 Učenci naj imajo nato govorni nastop, v katerem predstavijo plakat in pridobljene informacije.

Opomba: Učenci različnih starosti bodo izdelali plakate/narisali risbe, ki bodo glede na zahtevnost primerni njihovi starosti.

JAZ IN MOJA DRUŽINA

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Razume osnovna vprašanja učitelja, odrasle osebe ali drugih učencev (npr. <i>Kako ti je ime?, Koliko si star/-a?, Je to tvoj brat?</i>). Razume preprosta navodila za vsakodnevne dejavnosti, če je govor počasen in pospremljen z ustreznimi kretnjami.	V šoli ali na drugi lokaciji, kjer se izvajajo šolske dejavnosti, lahko sledi pomembnim delom v kontekstualiziranih navodilih in napotkih učitelja ali druge odrasle osebe.	Brez pogostega ponavljanja povedanega ali spremljajočih kretenj razume, kaj v značilnih in znanih kontekstih govorijo učitelji, druge odrasle osebe in vrstniki.	Razume film ali radijsko oddajo na temo mladinske kulture, družinskega življenja, družinske tradicije ali s področij, ki jo/ga osebno zanimajo, če je govor razločen in govorci uporabljajo znano jezikovno različico.
		Prepozna svoje ime ali imena in nazive ožjih družinskih članov, ki jih izgovorijo druge osebe. Razume, kdaj starejša oseba nekoga blagoslovi.	Razume glavne dela pogovora o znani temi med odraslimi družinskimi člani. Pri igri lahko spremlja pogovore med drugimi otroki. Na splošno razume, kaj govori starejša oseba, ki blagoslovi otroka.	Brez pogostega ponavljanja povedanega ali spremljajočih kretenj razume, kaj v znanih in značilnih kontekstih govorijo odrasli in vrstniki v družini in skupnosti. Razume podrobnosti blagoslova, ki ga starejša oseba izreče otroku.	Brez težav razume navodila, opise, pogovore in razprave v okviru družine ali skupnosti. Natančno razume številne značilne blagoslove, ki jih odrasli izrečejo otrokom.
	B R A L N O	Poiskati zna svoje ime na razrednem seznamu/seznamu članov ekipe.	Na podlagi abecede zna na šolskem seznamu poiskati svoje ime. Brati zna in razume zgodbe, primerne svoji starosti, ki govorijo o otrocih in njihovem življenju, vključno z življenjem v različnih okoljih (npr. na podežlju, v mestu, v tujini).	Brati zna in razume članke ter druga besedila o sodobnem načinu življenja in izzivih, ki jih ta prinaša posameznikom.	Brez težav zna prebrati podrobne zgodovinske opise o otroštvu in družinskem življenju ter razume stališča, ki jih izražajo avtorji.
		Svoje ime in imena družinskih članov ali članov skupnosti zna poiskati na seznamu, opremi, pohištvu ali spomeniku na pokopališču.	Prebrati zna in razume zelo kratka in preprosta besedila, ki vsebujejo številne znane besede ter zadevajo teme, kot so romski otroci, pravljice ter romsko družinsko življenje in življenje v skupnosti.	Prebrati zna in razume besedila, ki govorijo o družinah in izzivih, s katerimi se soočajo etnične skupine.	Prebrati zna in razume podrobne zgodovinske opise o življenju otrok in mladih v romski skupnosti. Prebrati zna in razume besedila o izzivih, s katerimi se srečujejo mladi člani romske skupnosti, ter prepozna različna stališča in poglede.

JAZ IN MOJA DRUŽINA

		A1	A2	B1	B2
GOVORNO SPOROČANJE	GOVORNO	Odgovoriti zna neverbalno (npr. prikima ali odkima), z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na vprašanja o stvareh, ki so mu/ji všeč ali jih ne mara (npr. <i>Ti je všeč ...?</i>). Na ustrezen način zna pozdraviti učitelja, druge odrasle osebe in učence ter se posloviti. Izraziti zna neposredne osebne potrebe (npr. odhod na stranišče).	Samozavestno zna odgovoriti na znana vprašanja o svojem imenu, starosti, številu bratov in sester itd. Začeti zna pogovor o znani temi (npr. o tem kaj je počel/-a med vikendom).	Učitelju pove, kaj je počel/-a doma/na počitnicah/med vikendom itd. Prositi zna za pojasnilo, ko je to potrebno.	Učitelju, drugi odrasli osebi ali drugi zanesljivi osebi zna izraziti svoje skrb.
		Ob pomoči iztočnic zna odgovoriti na osnovna vprašanja o svoji skupnosti, priimku, starosti in družinskih članih. Pozdraviti zna druge romske otroke in odrasle, se od njih posloviti in se jim zahvaliti, pri čemer uporabi ustrezno obliko pozdrava.	Samozavestno zna odgovarjati članom družine ali skupnosti na znana vprašanja o svojem imenu, starosti, številu bratov in sester, imenih družinskih članov itd. Pozdrave zna uporabljati naravno in na primeren način.	Postavljati in odgovarjati zna na vprašanja o različnih poznanih temah (družini, domu, dejavnosti staršev, zanimanjih itd.). Staršem ali drugim družinskim članom zna povedati, kaj je počel/-a v šoli. Govoriti zna o tem, kaj se je naučil/-a od staršev in drugih starejših družinskih članov.	Staršem zna podrobno pripovedovati o dogajanju v šoli in opisati svoje uspehe in dosežke. Pri interakciji z naravnimi govorci lahko spontano in tekoče postavlja vprašanja in nanje odgovarja.
	GOVORNO	Tvoriti zna kratko, nepopolno izjavo o sebi ali sestavi svoje družine (npr. <i>ime je ... , Imeti brate</i>). Uporabiti zna preproste besedne zveze za opis svojega videza, vključno z barvo oči in las, postavo in višino.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, da na način, primeren svoji starosti, govori o svojih zanimanjih, konjičkih, vsakodnevnih opravilih ali družinskem življenju. Uporabiti zna besedne zveze in preproste povedi, da pove, kako se počuti (utrujen/-a, potr/-a, bolan/-a itd.).	Podati zna jasne opise osebnih ali družinskih dogodkov iz vsakdanjega življenja oziroma opis dogodka ali izkušnje iz šolskega življenja, pri čemer vključi ustrezno količino podrobnosti.	Pojasniti zna svoje mnenje ali stališče glede aktualnega ali perečega vprašanja, pri čemer navede prednosti in slabosti različnih možnosti.

S P O R A Z U M E V A N J E	Opisati se zna s preprostimi stavki: <i>Moja družina je ...</i>, <i>Sem fant/dekle, Imam dolge/kratke lase</i> itd.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, da članu družine ali skupnosti opiše svojo družino, vsakodnevna opravila, načrte (npr. za počitnice/potovanja) ter kaj ji/mu je všeč in česa ne mara. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, da svoja stališča predstavi na način, primeren svoji starosti (npr. glede družinskih vrednot, etničnih ali verskih razlik). Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, da v družini ali skupnosti izrazi svoja čustva.	Besedne zveze in povedi zna povezati na preprost način, da predstavi pomemben dogodek, kot sta praznovanje ali praznik v družini ali skupnosti, pri čemer uporabi opisni jezik (zlasti ustrezne pridevnike) in poudari pomembne elemente. Opisati zna, kako se v družinah prenašajo tradicija in obrti.	Družinskim članom ali članom skupnosti zna podrobno razložiti izzive, s katerimi se soočajo mladi, vpliv diskriminacije ter podobnosti in razlike med načini življenja.
--	--	--	---	--

JAZ IN MOJA DRUŽINA

	A1	A2	B1	B2
P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna svoje ime, naslov in ime šole. S table zna prepisati stavke, s katerimi lahko govori o sebi (npr. <i>Moje ime je ..., Živim v ...</i>).	Napisati zna kratka preprosta besedila, v katerih opiše svojo družino, vsakodnevna opravila itd. Napisati zna kratka preprosta besedila, v katerih opiše svoja osebna zanimanja, stvari, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara (hrano, televizijske programe itd.) Napisati zna kratka preprosta besedila, v katerih na način, primeren svoji starosti, opiše pomembne dogodke ali osebne izkušnje (rojstvo v družini, potovanje, praznovanje, pomoč staršem itd.)	Napisati zna preprosto povezano besedilo, v katerem primerja svoje življenje zdaj in v preteklosti (npr. pred začetkom obiskovanja šole, v drugem kraju). Napisati zna preprosto povezano besedilo o stvareh, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara, o konjičkih, zanimanjih itd.	Napisati zna jasno in podrobno besedilo (pripoved, pismo, elektronsko sporočilo itd.) o temah, povezanih s svojim vsakdanjim življenjem, šolskim življenjem, zanimanji ali konjički, izkušnjami itd.
	Prepisati ali napisati zna svoj priimek, ime in imena drugih družinskih članov.	Napisati zna preprosto kratko pismo družinskemu članu, v katerem na svoji starosti primeren način opiše pomemben družinski dogodek, krst, poroko, rojstvo itd.	Napisati zna preprosto povezano besedilo, v katerem opiše življenje v romski skupnosti ter svoje doživljanje in občutke ob dogodkih. Napisati zna kratko pismo ali elektronsko sporočilo z opisom svojih izkušenj in občutkov.	V jasnem podrobnem besedilu (pismu, elektronskem sporočilu, eseju, poročilu) zna izraziti svoje poglede ali izpostaviti pomen, ki ga imajo zanj/zanjo dogodki ali izkušnje.

Jaz in moja družina					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem, ko me učitelj vpraša po mojem imenu ali starosti ali po imenu ali starosti mojega brata (bratov), sestre (sester) ali prijateljice/prijatelja (prijateljev). Razumem, ko mi učitelj ali druga oseba naroči, naj nekaj naredim. Razumem, ko me nekdo blagoslovi.			
		Poiskati znam svoje ime na seznamu. Poiskati znam imena svojih družinskih članov.			
		Ko me nekdo vpraša po imenu in starosti, znam odgovoriti. Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj mi je všeč in kaj ne. Drugim znam reči dober dan in nasvidenje. Odgovoriti znam na vprašanja o imenih svojih družinskih članov. Postaviti znam preprosto vprašanje.			
		Povedati znam nekaj o svoji družini. Znam se opisati.			
		Napisati znam svoje ime, naslov in ime šole, ki jo obiskujem. Napisati znam imena svojih družinskih članov. Napisati znam ime kraja, v katerem živim.			
A2		Razumem, ko mi učitelj pove nekaj novega. Razumem, kaj govorijo moji prijatelji, ko nekaj počnemo skupaj. Razumem del pogovora med odraslimi v svoji družini. Razumem nekaj besed iz blagoslova.			
		Na podlagi abecede znam na seznamu ali v imeniku poiskati svoje ali drugo ime. Prebrati znam zgodbo za otroke, ki jo že poznam. Prebrati znam romsko pravljico, ki jo že poznam.			
		Odgovoriti znam na vprašanja o svojih družinskih članih. Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj sem delal/-a včeraj, ob koncu tedna ali med počitnicami. Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kako se počutim. Drugim znam zastaviti vprašanje. Reči znam dober dan in nasvidenje različnim ljudem na različnih krajih. Učitelju ali drugi odrasli osebi znam povedati, če me kaj skrbi ali se ne počutim dobro. Staršem znam povedati, kaj sem delal/-a v šoli. Postaviti znam vprašanje, če česa ne razumem.			
		Opisati znam sebe, svojo višino ter barvo oči in las. Pripovedovati znam o tem, kaj rad/-a počnem. Pripovedovati znam o tem, kaj počnem vsak dan. Pripovedovati znam o tem, kar počnemo doma. Opisati znam svoje občutke o tem, kar se dogaja v šoli ali v moji družini.			
		Pisati znam o tem, kaj počnem vsak dan. Pisati znam o tem, kar mi je všeč. Pisati znam o tem, kaj sem počel/-a ali videl/-a.			

Jaz in moja družina					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Razumem, o čem govorijo osebe v šoli, doma in zunaj mojega doma. Razumem, o čem govorijo odrasli doma. Razumem vse besede iz blagoslova, namenjenega meni ali drugemu otroku.			
		Brati znam o tem, kaj drugi počnejo vsak dan. Razumem pisna besedila o vsakdanjem življenju in načinih življenja. Brati znam o tem, kako živijo ljudje v drugih krajih. Brati znam o težavah ljudi iz manjšinskih skupin. Brati znam o spremembah in izzivih, povezanih z današnjim romskim življenjem.			
		Učitelju znam povedati, kaj sem delal/-a doma ali zunaj šole. Če nečesa ne razumem popolnoma, znam vprašati drugo osebo, da mi razloži. Staršem znam povedati, kaj sem delal/-a v šoli in kaj mi je bilo všeč. Odgovoriti znam na vprašanja o svojem vsakdanjem življenju in življenju družinskih članov. Učitelju ali staršem znam povedati, če me kaj skrbi in zakaj me skrbi.			
		Razredu znam kratko predstaviti, kaj delam vsak dan. Razredu znam kratko predstaviti pomemben dogodek v svoji družini. Pripovedovati znam, kako se v družinah prenašajo tradicija in obrti. Pripovedovati znam, kaj se učim doma. Pripovedovati znam o tem, kar je pomembno v mojem življenju.			
		Opisati znam razlike med življenjem otrok danes in v preteklosti. Napisati znam pismo ali elektronsko sporočilo o dogodku v družini. Primerjati znam svoje življenje zdaj in ko sem bil/-a mlajši/-a. Pisati znam o svojih občutkih.			
B2		Razumem film ali radijsko oddajo o temi, ki me zanima. Razumem pogovore v razredu, v družini ali med prijatelji. Razumem pogovore o romskem življenju in aktivnostih. Razumem različne blagoslove, ki jih odrasli izrečejo otrokom.			
		Brati znam o otrocih v preteklosti. Brati znam o družinskem življenju v različnih krajih. Prebrati znam besedilo o izkušnjah neke osebe. Brati znam o življenju in izkušnjah romskih otrok v preteklosti. Brati znam o težavah, s katerimi se danes srečujejo mladi v svojem življenju.			
		Pogovarjati se znam o stvareh, ki me skrbijo. Pogovarjati se znam o številnih stvareh, povezanih z mojim vsakdanjim življenjem in življenjem družine. Svoji družini znam povedati o vseh izkušnjah v šoli. Druge ljudi znam vprašati o njihovem vsakdanjem življenju in o njihovem mnenju. Pogovarjati se znam z naravnimi govorcami.			
		Izraziti znam svoje osebno mnenje. Svojim družinskim članom znam razložiti težave mladih. Predstaviti znam svoje mnenje ali stališče glede določenega vprašanja in navesti razloge.			

		Napisati znam pismo ali elektronsko sporočilo, v katerem podrobneje opišem in razložim svoje izkušnje ali zanimanja. Napisati znam podrobno besedilo o temi, ki se nanaša na moje življenje in življenje mojih družinskih članov. Podrobno znam pisati o svojih zanimanjih ali konjičkih ter besedilo oblikujem v logičnem zaporedju. Izraziti in utemeljiti znam svoje mnenje o določeni situaciji ali dogodku.			
--	---	--	--	--	--

TEMA 2: MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI

Ta tema vključuje naslednje vsebine:

- vloge različnih družinskih članov;
- pomembna domača opravila, npr. priprava hrane, pranje itd.;
- položaj in zadolžitve otrok ter mlajših družinskih članov;
- proces učenja od staršev ali starejših družinskih članov.

Na nižjih ravneh, zlasti pri mlajših otrocih, ne bo očitnih razlik v normah, ki zadevajo družinsko življenje. Starejši učenci z višjo ravno znanja romskega jezika bodo to temo lahko obravnavali z večjo stopnjo zavedanja o pomembnih vidikih domačega življenja in razlikah med romskimi in neromskimi normami.

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se poimenovanja za pohištvo in druge predmete v domu.

Starostna skupina: Vse

Raven: A1

Način dela:

1. Z učenci naštejete besede, ki jih že poznajo, in po potrebi uporabite slike.
2. Učenci narišejo načrt svojega doma.
3. Pripišejo naj poimenovanje za sobe in dele svojega doma.
4. Dodajo naj pohištvo in druge predmete ter jih ravno tako poimenujejo.
5. Učenci označijo pomembna/posebna mesta ali predmete v svojem domu.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Naučiti se povedati nekaj o svojem domu.

Starostna skupina: Vse

Raven: A2

Način dela:

1. Vsak učenec naj od doma prinese predmet – po možnosti nekaj nenavadnega ali neznanega (npr. nekaj starega ali od drugod).
2. Učenec naj drži predmet v roki, drugi pa naj ugibajo, kaj je.
3. Če uganejo, učenec, ki je predmet prinesel, razloži, kje ga hranijo doma in za kaj ga uporabljajo.
4. Če ne uganejo, učenec predmet predstavi in razloži, kaj je, od kod je prišel, kje ga hranijo doma in za kaj se zdaj uporablja.

MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Razume ključne besede za predmete v domu. Razume ključne besede za domače aktivnosti (npr. prehranjevanje, umivanje, spanje).	Razume glavne dele zgodbe, ki se dogaja doma, če vsebuje znane, pogosto rabljene besede. Razume glavne dele poročila o vsakodnevnih dejavnostih, če se v njem uporabljajo znane besede.	Razume zgodbo ali opis vsakdanjega življenja. Razume zgodbo o življenju v preteklosti in ugotovi, kje so se pojavile spremembe.	Natančno razume predstavitev o družinskem življenju v preteklosti v lokalni regiji ali državi bivanja, ki vključuje primerjavo s sodobnim življenjem. Natančno razume video- ali audioposnetek, v katerem je opisano otroštvo v drugi državi ali na drugem območju.
		Razume ključne besede za predmete v romskem domu. Razume ključne besede za aktivnosti v romskem domu in jih po potrebi razvrsti po skupinah glede na to, kdo je zanje zadolžen (npr. materine obveznosti, očetova opravila).	Razume glavne dele zgodbe ali opisa, v katerem je dogajanje umeščeno v domače okolje (hišo/bivalno prikolico), če besedilo vsebuje znane, pogosto rabljene besede. Razume osnovna navodila, ki jih dobi doma.	Razume opis ali kratek pogovor na temo vsakdanjega življenja Romov v sedanosti ali preteklosti. Razume in prepozna razliko med romskim življenjem v preteklosti in sedanosti ter med načinom življenja Romov in Neromov v sodobnem času.	Razume podroben opis ali razlago o romskem življenju, ki ju poda naravni govor. Razume podrobne informacije, ki se nanašajo na zgodovino in tradicijo, s katerimi so pojasnjeni vidiki romskega družinskega življenja.
	B R A I L N O	Prepozna in razume napise na sliki, ki prikazuje značilen dom ali prostor. Prepozna in razume številke in besede v imenu ulice ali naslovu.	Prebrati zna kratko preprosto besedilo, v katerih so opisane domače aktivnosti ali vsakodnevna domača opravila.	Prebrati zna zgodbe o otrocih in njihovem življenju v sedanosti ali preteklosti v različnih krajih in okoljih (npr. v drugih državah in mestih).	Prebrati zna podrobne opise, spletna besedila, zgodbe in besedila z zgodovinsko vsebino o življenju otrok in mladih. Prebrati zna besedilo o družinskem življenju v preteklosti in sedanosti ter v različnih delih sveta in razume podane utemeljitve.
		Prepozna in razume besede za dele doma in njegove okolice ter za domače predmete. Prepozna in razume številke in besede v imenu ulice ali naslovu.	Razume preprosto besedilo (pripoved ali opis) o družinskem življenju romske družine.	Prebrati zna zgodbe o življenju otrok v različnih romskih skupinah v sedanosti in preteklosti ter o aktivnostih v njihovem domu.	Prebrati zna in razume spletna besedila, zgodbe in zgodovinske opise o življenju otrok in mladih v romskih družinah. Prebrati zna besedilo o romskem družinskem življenju v preteklosti in sedanosti ter v različnih delih sveta in razume podane utemeljitve.

MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI

		A1	A2	A3	A4
G O V O R	G O V O R N O S P O R O Č A N J E	Podati zna enobesedne ali zelo kratke odgovore na osnovna vprašanja o svojem domu. Povedati zna telefonsko številko.	Z učiteljem ali drugimi učenci se lahko preprosto pogovarja o svojih vsakodnevnih opravilih in vsakdanjih dejavnostih različnih družinskih članov. Odgovoriti zna na preprosta vprašanja o svojem vsakdanjem življenju in stvareh, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o širokem naboru splošnih tem, ki se nanašajo na znane domače aktivnosti in družinske dejavnosti.	Sodeluje lahko v podrobnih razpravah o družinskem življenju in prepozna podobnosti in razlike. Razpravlja zna o pritiskih, ki jim je izpostavljena družina v sodobnem svetu. Razpravlja zna o pomenu družinskih vrednot. Razpravlja zna o pomenu, ki ga ima učenje od staršev ali starejših družinskih članov.
	G O V O R	Podati zna enobesedne ali zelo kratke odgovore na osnovna vprašanja o svojem domu. Povedati zna telefonsko številko.	Z učiteljem ali drugimi učenci se lahko preprosto pogovarja o svojih vsakodnevnih opravilih in vsakdanjih dejavnostih različnih družinskih članov. Odgovoriti zna na preprosta vprašanja o svojem vsakdanjem življenju in stvareh, ki so ji/mu všeč v romski skupnosti ali jih ne mara.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o širokem naboru splošnih tem, ki se nanašajo na znane domače aktivnosti in družinske dejavnosti. Starše in starejše družinske člane zna vprašati za razlago vidikov romskega domačega življenja (kot so zgodovina in običaji).	Razpravlja zna o razlikah na romsko družinsko življenje v sodobnem svetu. Razpravlja zna o pomenu izobraževanja v romski družini (npr. o razlikah med učenjem v družini in v šoli) ter pojasniti svoja stališča. Razpravlja zna o pomembnih vidikih romskega družinskega življenja in pojasniti razlike med običaji Romov in Neromov v lokalnem okolju.
	G O V O R N O S P O R A	Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi za opis svojega doma. Uporabljati zna ključne besede ali preproste besedne zveze/povedi za opis stvari, ki jih rad/-a počne doma ali jih ne mara. Uporabljati zna ključne besede ali preproste besedne zveze/povedi, s katerimi opiše domača opravila, za katera je zadolžen/-a.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, da opiše svoj običajni dan, kaj je počel/-a prejšnji dan, kaj počne po pouku itd. Uporabiti zna lutke, da poda preprost opis svojega vsakdanjega življenja.	Na preprost in svoji starosti primeren način zna govoriti o svojem domu ter pomembnih pravilih in dejavnostih v svoji družini. Opisati zna družinsko dejavnost ali dogodek, pri čemer informacije podaja v zaporedju in uporablja opisni jezik.	Podrobno in obširno zna govoriti o družinskem življenju in izpostaviti svoje domače aktivnosti in zadolžitve.

	Z U M E V A N J E	Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi za opis svojega doma. Uporabljati zna ključne besede ali preproste besedne zveze/povedi, s katerimi opiše domača opravila, za katera je zadolžen/-a.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, da opiše svoj običajen dan, kaj je počel/-a prejšnji dan in kaj počne po pouku itd. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, da opiše običajen dan družinskega člana. Uporabiti zna lutke, da poda preprost opis svojega vsakdanjega življenja.	Na preprost in svoji starosti primeren način zna govoriti o svojem domu ter pomembnih pravilih in dejavnostih v svoji družini. Opisati zna družinsko dejavnost ali dogodek, pri čemer informacije podaja v zaporedju in uporablja opisni jezik. Ponoviti zna zgodbo ali legendo, ki govori o družinskem življenju.	Podrobno in obširno zna govoriti o romskem družinskem življenju, izpostaviti svoje domače zadolžitve ter predstaviti različne vloge in zadolžitve moških/žensk ter starejših/mlajših oseb.
--	--	---	---	---	---

MOJ DOM IN DOMAČE AKTIVNOSTI

	A1	A2	A3	A4
P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna besede in preproste besedne zveze ali povedi, ki se nanašajo na dele doma in domače predmete.	Napisati zna razglednico ali kratko pismo, v katerem opiše svoj dom. Napisati zna kratko pismo, v katerem opiše svoj dan, svoj dom ali svojo družino.	Napisati zna kratko in povezano besedilo, primerno svoji starosti (pismo, elektronsko sporočilo itd.), v katerem opiše svoje osebne izkušnje, ustaljene navade družine ali svoj dom.	Napisati zna jasno in podrobno besedilo, v katerem z ustrezno natančnostjo opiše svoje življenje doma.
	Prepisati ali napisati zna besede in preproste besedne zveze ali povedi, ki se nanašajo na dele doma in domače predmete.	Napisati zna razglednico ali kratko besedilo, v katerem opiše svoj dom. Napisati zna kratko pismo, v katerem opiše svoj dan, svoj dom ali svojo družino.	Napisati zna kratko in povezano besedilo, primerno svoji starosti (pismo, elektronsko sporočilo itd.), v katerem opiše svoje družinsko življenje, pri čemer vključi vidike, ki so še posebej pomembni v romski tradiciji.	Napisati zna jasno in podrobno besedilo, v katerem z ustrezno natančnostjo opiše svoje družinsko življenje in poda potrebne razlage.

Moj dom in domače aktivnosti					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem besede, ki označujejo pohištvo in predmete v mojem domu. Razumem besede, ki označujejo domače aktivnosti. Razumem pomen različnih domačih aktivnosti in kdo je zanje zadolžen.			
		Prepoznam besede za sobe in prostore v svojem domu. Prepoznam besede za pohištvo in predmete v svojem domu. Prepoznam številke v imenu ulice ali naslovu.			
		Odgovoriti znam na nekatera vprašanja o svojem domu. Povedati znam telefonsko številko.			
		Povedati znam nekaj o svojem domu. Povedati znam, kaj doma rad/-a delam in česa ne. Povedati znam, kaj mi naročijo starši, naj naredim doma.			
		Napisati znam besede za različne dele svojega doma. Napisati znam besede za pohištvo in predmete v svojem domu.			
A2		Razumem zgodbo o družini in njenem domu. Razumem zgodbo o otrokovih vsakodnevnih dejavnostih. Razumem, ko mi doma naročijo, da naj nekaj naredim.			
		Prebrati znam zgodbo o vsakdanjem življenju druge osebe. Prebrati znam zgodbo o romski družini in njenem vsakdanjem življenju.			
		Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj delam doma. Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj drugi družinski člani delajo pri nas doma. Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj doma rad/-a delam in česa ne.			
		Povedati znam, kaj običajno delam čez dan. Povedati znam, kaj se dogaja doma zjutraj in ko se vrnem iz šole. Povedati znam, kaj vsak dan delajo moj oče, mama, brat ali sestra.			

		Napisati znam razglednico ali kratko pismo, v katerem opišem svoj dom. Napisati znam pismo o tem, kaj delam doma.			
--	---	---	--	--	--

Moj dom in domače aktivnosti

Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Razumem zgodbo ali resnični prikaz vsakdanjega življenja v svoji ali drugi državi. Razumem zgodbo ali resnični prikaz vsakdanjega življenja v preteklosti. Razumem opis razlik med vsakdanjim življenjem v preteklosti in sedanjosti.			
		Brati znam zgodbe o otrocih in njihovem življenju. Brati znam zgodbe o življenju romskih otrok v različnih obdobjih in o njihovih domovih. Brati znam o vsakdanjem načinu življenja drugih ljudi.			
		Odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj so člani moje družine počeli konec tedna. Opisati znam, kaj se od mene pričakuje, da naredim doma. Opisati znam običaje, ki jih imamo doma.			
		Na preprost način znam opisati pomembna pravila v naši družini. Opisati znam družinsko dejavnost, ki je zame pomembna ali posebna. Povedati znam preprosto zgodbo, ki sem jo slišal/-a doma.			
		Napisati znam kratko besedilo o aktivnostih v našem domu in o pomenu določenih pravil. Napisati znam elektronsko sporočilo ali pismo, v katerem opišem nedavni dogodek v svoji družini. Napisati znam kratko besedilo o pomembnih običajih v svoji družini.			
B2		Razumem podrobnejšo predstavitev družinskega življenja v preteklosti. Razumem podrobne informacije o romskem družinskem življenju in običajih.			
		Razumem daljše zgodbe, spletne članke ter zgodovinska besedila o domovih ljudi v sedanjosti in preteklosti ter o njihovem življenju.			
		Sodelujem lahko v podrobnih razpravah o družinskem življenju in običajih ter znam narediti primerjavo med svojim in družinskim življenjem drugih učencev. Pogovarjati se znam o pomenu družinskih vrednot ter znam opisati svoja in stališča in mnenja drugih družinskih članov. Pogovarjati se znam o pomenu učenja za mlade v današnjem času v šoli in doma.			
		Podrobno znam opisati običajno družinsko življenje v današnjem času ter razložiti, v čem se razlikuje od življenja v preteklosti. Podrobno znam opisati vsakdanje aktivnosti in običaje v svojem domu.			
		Podrobno znam opisati svoje življenje doma.			

TEMA 3: MOJA SKUPNOST

Prvi sklop opisnikov za to temo (ki niso vezani na romsko kulturo) se nanaša na mesto, vas ali predmestje, v katerem živijo učenci.

Kulturno specifični opisniki za romski jezik zadevajo romsko skupnost, v kateri učenec živi, ne glede na to, ali je ta stalno naseljena ali potujoča. Bolj kot fizičnim predmetom in okolici je poudarek namenjen normam, ki se nanašajo na življenje in vedênje v romski skupnosti, kar lahko vključuje dejavnosti, povezane z romskimi sistemi vedênja, pravom, gostoljubjem in prepričanju (romanipenom).

Razlike med romskimi skupinami bi morale biti ena od osrednjih tem pri poučevanju/učenju. O teh razlikah je treba zagotoviti informacije, zlasti v okviru obravnavanja lokalne zgodovine in lokalnih dejavnosti, lokalnih družin in skupin ter pomembnih osebnosti v lokalni skupnosti.

Primerjava med lokalno zgodovino in zgodovino romskih skupin, ki živijo na območju, je nadaljnja pomembna točka, ki ji je treba nameniti pozornost. Pri zgodovinskih vsebinah bi bilo treba vključiti predstavitev romskih družin, ki so živele na območju, ter informacije o njihovih obrteh ali poklicih v preteklosti.

Koncept skupnosti je mogoče razširiti tudi na romsko skupnost na svetovni ravni. Ta pristop omogoča prepoznavanje in obravnavanje pomembnih zgodovinskih osebnosti in osebnosti s področja umetnosti, športa itd., ki so romskega porekla. Vključevati mora tudi sklicevanje na romsko himno *Gelem, Gelem* in romsko zastavo.

Glej tudi: **Konjički in umetnost** (stran 79)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se poimenovanja krajev v skupnosti in dejavnosti, ki se tam opravljajo.

Starostna skupina: 8–14

Raven: A1

Način dela:

1. Na glas razmislite o besedah za kraje v okolici, ki jih učenci že poznajo. Po potrebi uporabite slike ali fotografije (banka, policijska postaja, kino, veleblagovnica itd.).
2. Učenci naj v parih narišejo zemljevid lokalnega območja in vanj vpišejo čim več pomembnih krajev.
3. O vsakem kraju naj se pogovorijo in na dodaten list papirja napišejo, kaj se tam dogaja. Mlajši učenci naj zapišejo ključne besede, starejši pa kratke besedne zveze ali preproste povedi.
4. Vse zemljevide in liste razobesite na steno.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Naučiti se poimenovanja osnovnih živil in uporabljati ustrezne izraze za pozdrave, prošnje ali zahvale.

Starostna skupina: 6–14

Raven: A1/A2

Način dela:

1. V učilnici postavite več „stojnic“ s praznimi embalažami izdelkov, zelenjavo, sadjem itd.
2. Učenci naj se naučijo poimenovanja različnih živil, kako vprašati po izdelkih in kako se zahvaliti.
3. Učenci naj pripravijo „nakupovalne seznime“, na katere napišejo imena živil, ki jih bodo kupili.
4. Izberite prodajalce za različne stojnice. Njihova naloga je pozdraviti kupce, povedati cene in se zahvaliti.
5. Učenci naj obiskujejo stojnice in kupujejo blago na svojih nakupovalnih seznamih.

Opomba: Za obravnavo te teme so zelo priročni prazna embalaža izdelkov ter umetno sadje in zelenjava.

MOJA SKUPNOST

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume poimenovanja za ljudi, ki živijo in delajo v lokalnem okolju, ko so izrečena ali prebrana na glas. Posluša in zna pokazati na slike ali zemljevid, na katerih je prikazano, kje delajo različni ljudje (npr. v knjižnici, lekarni, supermarketu, na policijski postaji, bazenu).	Razume glavne dele govora v razredu, vključno z zgodbami, ki jih učitelj prebere na glas, v katerih nastopajo osebe, ki delajo v določenih okoliščinah (npr. učitelj, kmet).	Uporabiti zna znane besede in pojme, da razume učiteljev uvod v teme, ki so povezane z lokalno skupnostjo. Uporabiti zna znane besede in pojme, da razume video- ali avdioposnetek o lokalni zgodovini, značilnih poklicih itd. Razume glavne dele predstavitev o pomembni osebnosti iz lokalnega okolja ali regije.	Natančno razume podrobnosti obširne predstavitev o lokalnem okolju ali regiji. Natančno razume obširno predstavitev ali posnetek o pomembnih osebnostih iz lokalnega okolja v preteklosti ali sedanjosti.
		Razume besede za vloge in dejavnosti posameznikov v svoji romski skupnosti. Razume, ko ji/mu odrasli dajo kratka navodila ali nekaj ukažejo. Razume ključne besede, ki se nanašajo na vedénje in družbene norme v skupnosti.	Razume glavne dele govora o pomenu ali vrednosti dejanja ali vedénja, značilnega za romsko kulturo.	V znanem kontekstu razume navodila o tem, kako se obnašati in kako ravnati v skladu z romskimi navadami. Razume glavne dele predstavitev o romski osebnosti, ki je pomembna v lokalni skupnosti.	Razume podrobno razlago o romskem družbenem sistemu in sistemu prepričanj, ki jo poda starejši pripadnik romske skupnosti. Natančno razume govor, posnetek ali videopredstavitve o slavni romski osebnosti iz lokalnega ali mednarodnega okolja.
	B R A L N O	Prepozna in razume imena za pomembne stavbe, znake ali lokacije v svoji okolici. Prepozna in razume imena za stavbe/kraje na zemljevidu okolice.	Prebrati zna in razume preprosta javna besedila in obvestila (npr. urnike z dnevi in urami poslovanja), v katerih prepozna bistvene informacije, tj. nanašanje na določen kraj, kaj se tam dogaja itd.	Uporabiti zna znano besedišče za razumevanje informativne brošure o lokalnem okolju (v kateri je npr. opisana zgodovina kraja, kaj je tam na voljo).	Prebrati zna in razume daljša besedila o zgodovini lokalnega območja. Prebrati zna in razume časopisne članke o dogodkih iz lokalne zgodovine ali o sodobnih temah.
		Prepozna in razume besede za glavne dejavnosti v skupnosti. Prepozna in razume ključne besede za pomembne vidike moralnega vedénja članov skupnosti.	Prebrati zna in razume preproste zgodbe/pravljice, ki vsebujejo številne znane besede in prikazujejo ali zadevajo vidike romskega načina življenja.	Razume glavne dele kratkega besedila, kot je časopisni članek, ki zadeva romsko življenje ali dejavnosti, pri čemer si za pridobivanje informacij pomaga z znanim besediščem.	Prebrati zna in razume daljši članek ali spletno besedilo z informacijami o vidikih romskega življenja. Prebrati zna in razume daljši članek ali spletno besedilo o pomembni romski osebnosti.

MOJA SKUPNOST

		A1	A2	B1	B2
GOVOR	GOVORNO SPORAZUMEVANJE	Odgovoriti zna na preprosta vprašanja tako, da navede poimenovanja zgradb in krajev v okolici, kjer ljudje živijo in delajo. Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi, da odgovori na osnovna vprašanja o krajih, ki jih je obiskal/-a v okolici. Sodeluje lahko v razredni razpravi tako, da navede svoje najljubši kraj v okolici (npr. nogometno igrišče, park, trgovino).	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o tem, kaj se dogaja v glavnih javnih stavbah v okolici. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o ljudeh, ki delajo v teh stavbah.	Govoriti zna o krajih v okolici, ki jih je obiskal/-a in razložiti, zakaj si jih želi/ne želi obiskati znova. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o pomenu različnih stavb in dejavnosti za skupnost.	Podrobno zna govoriti o poklicih in dejavnostih v lokalnem okolju, pri čemer izrazi svoja stališča in mnenja. Podrobno zna razpravljati o lokalnem dogajanju, ki zadeva zaposlovanje, storitve, spremembe, šport itd. Podrobno zna odgovoriti na vprašanja o dogajanju na lokalnem območju in v skupnosti.
		Pozdraviti zna starejše člane skupnosti in ustrezno odgovoriti na njihova preprosta vprašanja. Uporabiti zna ključne besede in besedne zveze, da odgovori na osnovna vprašanja o svojih vsakodnevnih dejavnostih.	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o glavnih dejavnostih v svoji skupnosti. Obiskovalce zna primerno pozdraviti in odgovori na preprosta vprašanja o svojem življenju in dejavnostih.	Govoriti zna o izkušnjah svoje skupnosti, pri čemer izraža svoje poglede in predstavi svoje odzive.	Podrobno zna govoriti o poklicih in dejavnostih v svoji skupnosti, pri čemer poda razlage in pojasnila o temah, ki zadevajo romsko življenje.
	GOVORNO SPOROČANJE	Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi za opis svojega najljubšega kraja v lokalnem okolju/skupnosti.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, da pojasni, zakaj ji/mu je določen kraj ali območje všeč ali ne. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi predstavi slavno osebo iz lokalne regije.	Besedne zveze in povedi zna povezati na preprost način, da govori o kraju, ki ga je obiskal/-a. Besedne zveze in povedi zna povezati na preprost način, da govori o tem, kaj ljudje počnejo na določenih krajih v okolici (npr. zaposleni v knjižnici, trgovinah, zdravstvenem domu, banki).	V razredu zna drugim učencem podrobno predstaviti lokalno okolje, dejavnosti, ki se tam izvajajo, ali drug kraj, ki ga je obiskal/-a.
		Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze, da opiše svojo skupnost.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi predstavi svoje vsakdanje življenje. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi predstavi znano romsko osebnost iz lokalnega območja.	Na preprost način zna govoriti o svojem običajnem dnevu v skupnosti in poda kratke razlage, s katerimi pojasni težje razumljive dele. Povedati zna preprosto zgodbo ali uganko o znani osebnosti iz lokalne romske skupnosti.	Podrobno zna govoriti o pomembnih vidikih življenja v romski skupnosti in opraviti primerjavo z življenjskim slogom Neromov, kjer je to ustrezno. Podrobno in obširno zna govoriti o prednostih in izzivih življenja v romski skupnosti. Podrobno in obširno zna govoriti o Romih in njihovem prispevku v lokalnem okolju.

MOJA SKUPNOST

	A1	A2	B1	B2
P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna poimenovanja za kraje v okolici. S table zna prepisati ali napisati kratke povedi z opisom dejavnosti, ki so povezane z različnimi kraji v okolici.	Napisati zna preproste povedi, s katerimi opiše svoj najljubši kraj v okolici in pojasni, zakaj ji/mu je všeč. Napisati zna preproste povedi o kraju v okolici, ki ga je obiskal/-a.	Napisati zna preprosto povezano besedilo, v katerem opiše svoj najljubši kraj in navede, kaj se tam dogaja. Napisati zna kratko povezano besedilo, pismo ali elektronsko sporočilo, v katerem opiše, kje stoji določena stavba, in pojasni, zakaj je pomembna. Napisati zna razglednico ali elektronsko sporočilo, v katerem na kratko opiše kraj v okolici.	Napisati zna jasno, podrobno besedilo, v katerem opiše območje, na katerem živi, in poda navodila za pot do določene lokacije v svoji okolici. Napisati zna jasno in podrobno predstavitev o svoji okolici, pri čemer poda informacije o poklicih, dejavnostih in storitvah.
	Prepisati ali napisati zna ključne besede, ki se nanašajo na življenje in dejavnosti v romski skupnosti. Prepisati ali napisati zna kratke povedi, s katerimi opiše dejavnosti v svoji skupnosti.	Napisati zna preproste povedi, s katerimi opiše življenje in vsakodnevne navade v svoji skupnosti.	Napisati zna pismo ali elektronsko sporočilo, v katerem opiše pomemben vidik romskega življenja. Napisati zna preprosto povezano besedilo, v katerem opiše vidik ali vidike strukture romske skupnosti in/ali njenih sistemov.	Napisati zna jasen in podroben opis strukture romske skupnosti. Napisati zna jasen in podroben opis pomembnih struktur in sistemov, s katerimi je urejeno življenje v romski skupnosti.

Moja skupnost

Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem poimenovanja za ljudi, ki delajo in živijo v mojem mestu/vasi ali skupnosti. Na zemljevidu znam pokazati, kje delajo različni ljudje. Razumem, ko mi odrasli naročijo, kaj moram narediti. Razumem pravila, ki veljajo doma in v skupnosti.			
		Prebrati znam imena stavb in pomembnih krajev na območju, kjer živim. Prebrati znam napise na območju, kjer živim. Prebrati znam besede za pomembna pravila, ki se nanašajo na življenje v moji skupnosti.			
		Ljudem, ki jih srečam, znam reči dober dan, nasvidenje, prosim in hvala. Odgovoriti znam na nekatera vprašanja o različnih krajih v svoji okolici in o tem, kaj se tam dogaja. Odgovoriti znam na nekatera vprašanja o tem, kaj delam na različnih krajih. Odgovoriti znam na nekatera vprašanja o tem, kako se počutim.			
		Povedati znam nekaj o svojem najljubšem kraju. Povedati znam nekaj o skupnosti, v kateri živim.			
		Napišem lahko poimenovanja za kraje v svoji okolici. Napisati znam nekaj povedi o tem, kaj se dogaja v mojem lokalnem okolju ali skupnosti. Napisati znam nekaj povedi o tem, kaj delam na različnih krajih.			

Moja skupnost					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A2		Razumem preproste zgodbe o tem, kaj ljudje delajo v vsakdanjem življenju. Razumem preprosto zgodbo o pomembnem vedênju ali dejavnostih v svoji skupnosti.			
		Prebrati znam obvestilo o dogajanju v mojem mestu/vasi ali skupnosti. Prebrati znam preprosto zgodbo o vsakdanjem življenju v svoji skupnosti.			
		Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj se dogaja na različnih krajih v mojem mestu/vasi ali skupnosti. Razložiti znam, zakaj so mi všeč določeni kraji ali aktivnosti v mojem lokalnem okolju. Povedati znam, kaj rad/-a počnem v svojem lokalnem okolju.			
		Opisati znam svoj najljubši kraj. Opisati znam kraj, ki mi ni všeč. Opisati znam slavno ali pomembno osebo iz svoje okolice.			
		Na kratko znam opisati kraje, ki so mi všeč ali ne. Na kratko znam opisati kraj, ki sem ga obiskal/-a. Na kratko znam opisati, kaj vsak dan delajo ljudje v moji skupnosti. Na kratko znam opisati dogodek, ki se je zgodil v mojem lokalnem okolju ali skupnosti.			
B1		Razumem, ko učitelj govori o krajih ali dogodkih v okolici. Razumem film ali posnetek o lokalnem dogodku ali situaciji. Razumem, ko mi rečejo, kako naj se vedem ali ravnam v določeni situaciji.			
		Razumem letak ali knjižico o svojem lokalnem okolju ali lokalnem dogajanju. Razumem časopisni članek o osebah iz mojega lokalnega okolja.			
		Pogovarjati se znam o krajih, ki sem jih obiskal/-a v svojem lokalnem okolju in odgovoriti na vprašanja o svojem obisku. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o tem, kaj delajo ljudje, ki opravljajo različna dela. Pogovarjati se znam o pomembnih stavbah in krajih v svoji skupnosti.			
		Na kratko znam predstaviti kraj, ki sem ga obiskal/-a in kaj se tam dogaja. Na kratko znam predstaviti, kaj delajo ljudje na različnih krajih in pomen njihovega dela za mojo skupnost. Na kratko znam opisati običajen dan v svoji skupnosti.			
		Napisati znam pismo ali elektronsko sporočilo o tem, kaj sem počel/-a v kraju, kjer živim. Opisati znam delo določenih ljudi v svoji okolici. Napisati znam razglednico iz kraja, ki sem ga obiskal/-a. Napisati znam kratek opis romske skupnosti in njene organizacije.			

Moja skupnost					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		Natančno razumem predstavitev lokalnega okolja ali skupnosti. Natančno razumem, kadar učitelj opiše dogodek iz lokalnega okolja. Razumem podrobno razlago strukture romske skupnosti. Razumem javno predstavitev ali film o pomembni osebnosti iz lokalne skupnosti.			
		Brati znam knjige in članke o zgodovini lokalnega okolja. Brati znam knjige in članke o načinu življenja ljudi v lokalnem okolju v preteklosti. Brati znam časopisne članke, v katerih se poroča o aktualnih dogodkih v mojem lokalnem okolju ali skupnosti. Brati znam časopisne ali spletne članke o dogodkih, dejavnostih ali situacijah, povezanih z Romi v moji okolici.			
		Pogovarjati se znam o dejavnostih v lokalnem okolju in izraziti svoja mnenja in stališča ter mnenja in stališča drugih. Postaviti znam vprašanja za pripravo projekta o vidiku ali dejavnosti, ki sta povezana z mojim lokalnim okoljem. Podrobno znam razpravljati o dejavnostih v svoji lokalni skupnosti in podati razlage o temah, povezanih z lokalnimi Romi.			
		Obširneje znam predstaviti lokalno okolje ali določeno dejavnost, ki se tam izvaja ali se je izvajala. Obširneje znam predstaviti obisk zanimivega ali pomembnega kraja. Obširneje znam predstaviti življenje ljudi v romski skupnosti ter pomembne kulturne razlike med Romi in Neromi. Obširneje znam predstaviti izzive Romov v njihovih skupnostih. Obširneje znam predstaviti pomembno osebo iz lokalnega okolja.			
		Napisati znam pismo z jasnimi navodili za pot in razlagami o kraju v svoji okolici. Napisati znam predstavitev pomembnih struktur v svojem lokalnem okolju ali skupnosti.			

TEMA 4: ROMSKE OBRTI IN POKLICI

Ta tema je posvečena tradicionalnim obrtem in poklicem, ki so povezani z različnimi skupinami Romov. V tem okviru se lahko ugotavlja, kje v lokalnem okolju se te obrti in poklici še vedno pojavljajo.

Ta tema omogoča tudi odkrivanje področij, na katerih so Romi dejavni danes, npr. poučevanje, socialno varstvo, svetovanje.

Pri dejavnostih v razredu je mogoče omeniti naslednje obrti:

dresura živali	pletarstvo	dresura medvedov
kovaštvo	opekarstvo	ščetarstvo
glavnikarstvo	krojaštvo in šiviljstvo	zabavljaštvo (cirkus)
prerokovanje	cvetličarstvo	zlatarstvo/srebrarstvo
zeliščarstvo	trgovanje s konji	brušenje nožev
kovinarstvo	godbeništvo	pletanje mrež
izdelava/popravilo loncev	petje	pripovedovanje zgodb
trgovanje	obdelava lesa	

Poleg tega ta tema omogoča, da se obravnavajo zgodbe oseb romskega porekla, ki so postale slavne na različnih področjih.

Glej tudi: **Jaz in moja družina** (stran 25)
Narava in živali (stran 74)
Konjički in umetnost (stran 79)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se poimenovanja krajev v skupnosti in dejavnosti, ki se tam opravljajo.

Starostna skupina: 6–14

Raven: A1/A2

Način dela:

1. Pripravite komplet kartic z imeni različnih romskih dejavnosti in poklicev (zlasti tistih, ki so povezani z lokalnim območjem).
2. Predhodno jih naučite besede in se pogovorite o dejavnostih.
3. Mlajši učenci naj narišejo risbe, ki predstavljajo opisane dejavnosti.
4. Starejši učenci naj na to temo poiščejo informacije na spletu/se pogovarjajo z družinami in pridobijo ustrezne slike/narišejo risbe/napišejo nekaj povedi.
5. Učenci naj na steni pripravijo prikaz, kjer svoje slike/besedilo povežejo s karticami z besedami.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Raziskati romske obrti ali poklice, ki so bili pogosti v lokalnem okolju ali v družinskih skupnostih učencev.

Starostna skupina: 10–14

Raven: B1/B2

Način dela:

1. Naredite uvod v temo poklicev v lokalnem okolju. Osredotočite se na današnje ali pretekle poklice Romov.
2. Učenci naj v parih izberejo poklic in naredijo raziskavo, pri kateri uporabijo vse vire, ki so jim na voljo (knjige, splet, družina itd.).
3. Vsak par naj pripravi predstavitev, pri kateri uporabi slike, plakate itd. s spremljajočim besedilom.
4. Vsak par naj predstavi poklic drugim v razredu.
5. Slike in besedilo razobesite na steno ali pripravite knjigo.

ROMSKE OBRTI IN POKLICI

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume osnovne besede za tradicionalne ali sodobne obrti in poklice, ko so izrečene ali prebrane na glas. Prepozna in razume besede, povezane z izdelki različnih obrti (npr. konjske podkve, nakit, glasbeno nastopanje).	Razume glavne dele preprostega govora v razredu, vključno z zgodbami o romskih skupinah, če se uporablja znano besedišče.	Posluša lahko opis ali predstavitev o romskih obrteh in poklicih ter razume večino povedanega, če je govor razmeroma počasen in razločen. Razume večino predstavitev iz avdio- ali videoposnetka o delu romske osebe (v preteklosti ali sedanjosti).	Natančno razume obširno predstavitev ali predavanje, ki vključuje opis načina življenja in aktivnosti, povezanih z določeno obrtjo ali dejavnostjo. V okviru poklicnega usmerjanja natančno razume opis poklicev, v katerih so Romi v sodobnem času dosegli posebne uspehe.
	B R A L N O	Prepozna in razume besede za različne obrti in poklice Romov (v preteklosti in sedanjosti), kadar se pojavijo na karticah, plakatih ali v preprostem besedilu. Prepozna in razume besede, povezane z izdelki različnih obrti (npr. konjske podkve, nakit, glasbeno nastopanje), kadar se pojavijo na karticah, plakatih ali v preprostem besedilu.	Zna prebrati in razume kratka preprosta besedila, tudi pravljice ali legende, ki vključujejo opise obrti ali dejavnosti Romov, če te vsebujejo znane, pogosto rabljene besede.	Prebrati zna in razume različna besedila o različnih obrteh in poklicih (zgodbe, spletna besedila, zgodovinske opise itd.). Prebrati zna in razume besedila o vidnih osebnostih romskega porenja.	Prebrati zna in razume podrobne opise tradicionalnih obrti in dejavnosti Romov v preteklosti. Prebrati zna in razume podrobno razlago pomena obrti ali poklica v zgodbi ali legendi. Prebrati zna in razume pogoje, ki jih je treba izpolnjevati za opravljanje različnih dejavnosti in poklicev v današnjem času. Prebrati zna in razume biografsko besedilo o slavni osebnosti romskega porenja.

ROMSKE OBRTI IN POKLICI

G O V O R	G O V O R N O S P O R A Z U M E V A N J E	Uporabiti zna kretnje, ključne besede in preproste besedne zveze/povedi, da odgovori na osnovna vprašanja o tradicionalnih poklicih Romov in njihovih zaposlitvah v današnjem času.	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o značilnih dejavnostih in vsakdanjih opravilih, povezanih z določenimi obrtni in poklici. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o določenih romskih skupinah ter o njihovi povezavi s posameznimi obrtni in poklici. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o obrteh in poklicih Romov v današnjem času.	Postaviti in odgovoriti zna na zahtevnejša vprašanja o glavnih zgodovinskih vidikih različnih romskih obrti in poklicev. Postaviti in odgovoriti zna na zahtevnejša vprašanja o dejavnostih Romov v današnjem času. Postaviti in odgovoriti zna na zahtevnejša vprašanja o vidnih osebnostih romskega porekla.	Starejšim družinskim članom ali članom skupnosti zna postaviti zahtevnejša vprašanja o njihovih spominih na tradicionalne romske obrti in poklice. Tekoče se zna izražati v pogovorih o tradicionalnih romskih obrteh in poklicih.
	G O V O R N O S P O R O Č A N J E	Uporabiti zna preproste besedne zveze in povedi, da pove kratko izjavo, ki je lahko tudi nepopolna ter se nanaša na obrti in poklice članov družine ali skupnosti. Uporabiti zna preproste besedne zveze in povedi, da pove kratko izjavo o značilnih romskih obrteh in poklicih v svoji državi ali okolici.	Uporabljati zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi poda kratek opis romskih obrti in poklicev v preteklosti na lokalnem območju ali v regiji. Uporabljati zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi poda kratek opis osebne izkušnje, ki jo je pridobil/-a pri opazovanju romske obrtnice/obrtnika pri delu.	Besedne zveze in povedi zna preprosto povezati, da na svoji starosti primeren način govori o različnih romskih obrteh in poklicih. Povedi zna povezati na preprost način, da na svoji starosti primeren način na kratko predstavi slavno ali znano osebnost romskega porekla.	V predstavitvi s primerno natančnostjo in podajanjem informacij v ustreznem vrstnem redu opiše dejavnosti Romov v preteklosti, pri čemer izpostavi vpliv, ki so ga te obrti in dejavnosti imele na njihovo življenje. Predstaviti zna poklice Romov v današnjem času. Primerjati zna življenje nomadskih romskih obrtnikov v preteklosti z življenjem v sodobnem času. Predstaviti zna slavno osebo ali osebnosti romskega porekla.
	P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna osnovne besede, ki se nanašajo na romske obrti in poklice. Prepisati ali napisati zna osnovne povedi o romskih obrteh in poklicih.	Napisati zna kratka besedila, v katerih uporabi znano besedišče, da opiše, kaj so Romi v lokalnem okolju ali regiji počeli v preteklosti. Napisati zna kratka besedila, v katerih uporabi znano besedišče, da opiše obrti Romov, ki živijo na drugih območjih in v različnih državah.	Napisati zna kratko besedilo o načinu življenja romskih obrtnikov. Prebrati zna kratko besedilo o življenju slavne romske osebe. Napisati zna kratko besedilo o povezavi med različnimi romskimi skupinami in določenimi obrtni in poklici.	Napisati zna besedilo o tradicionalnih romskih obrteh in poklicih v lokalnem okolju ali na splošno, pri čemer vključi ustrezno količino podrobnosti, informacije podaja v zaporedju in zagotovi zadostno kontekstualizacijo. Pisati zna o znanih ljudeh romskega porekla, pri čemer izpostavi pomen romske kulture v njihovem življenju.

Romske obrti in poklici					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem besede za različne obrti in poklice. Razumem besede za izdelke različnih obrtnikov.			
		Prepoznam besede za različne obrti in poklice. Prepoznam besede za izdelke različnih obrtnikov.			
		Postaviti in odgovoriti znam na zelo preprosta vprašanja o delu, ki ga ljudje opravljajo v današnjem času.			
		Našteti znam obrti in poklice ljudi v lokalni skupnosti v preteklosti in sedanjosti.			
		Napisati znam besede za značilne obrti in poklice Romov v preteklosti in sedanjosti. Napisati znam nekaj povedi o obrteh in poklicih.			
A2		Razumem preprosto zgodbo o romskih obrtnikih in njihovi obrti.			
		Prebrati znam preprosto zgodbo, ki opisuje, kaj so delali Romi v vsakdanjem življenju.			
		Na preprost način se znam pogovarjati o značilnih dejavnostih določenih obrtnikov. Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o različnih romskih obrtnikih in njihovih dejavnostih. Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o današnjih dejavnostih Romov v skupnosti, ki ji pripadam.			
		Na kratko znam opisati določeno obrt ali poklic, ki me posebno zanima. Na kratko znam opisati obrtnika pri delu.			
		Napisati znam kratko pismo ali besedilo, v katerem opišem obrti in poklice Romov v svoji okolici v preteklosti. Napisati znam kratek opis obrti in poklicev Romov na različnih območjih.			
B1		Razumem pogovor o tradicionalnih romskih obrteh. Razumem film ali radijsko oddajo, ki opisuje delo romske osebe ali skupine.			
		Prebrati znam zgodbo ali drugo besedilo o značilni romski obrti v preteklosti ali sedanjosti. Prebrati znam besedilo o romski osebi, ki je postala slavna zaradi določene obrti ali dejavnosti.			
		Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o glavnih obrteh in poklicih Romov v preteklosti in sedanjosti. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o pomenu romskih obrti in poklicev. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o dejavnostih Romov v današnjem času.			
		Na kratko znam predstaviti slavno romsko osebnost. Na kratko znam predstaviti različne obrti in poklice določenih romskih skupin.			
		Napisati znam besedilo o načinu življenja romskih obrtnikov. Napisati znam besedilo o znanem romskem obrtniku/obrnici. Napisati znam besedilo o različnih romskih skupinah ter njihovih značilnih obrteh in poklicih.			

Romske obrti in poklici					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		Razumem podrobno predstavitev romskih obrti in načina življenja. Razumem predavanje za poklicno usmerjanje, v okviru katerega so opisana področja dejavnosti, ki so mi danes na voljo.			
		Prebrati znam podrobnejši opis romskih obrti in dejavnosti v preteklosti. Prebrati znam besedilo o pomenu določene romske obrti ali poklica za območje ali regijo. Prebrati znam besedilo s podrobnimi informacijami o pogojih, ki jih moram izpolnjevati za opravljanje romske obrti ali poklica v današnjem času. Prebrati znam življenjepis pomembnega romskega obrtnika/obrnice.			
		V okviru priprave projekta znam razpravljati o pomenu obrti in poklicev skozi romsko zgodovino. Postaviti znam vprašanja predavatelju, ki obišče šolo, da bi nam predstavil romske obrti in poklice.			
		Predstaviti znam dejavnosti Romov v preteklosti ter razložiti pomen njihovih obrti in poklicev za različna območja. Podrobno znam predstaviti poklice Romov v današnjem času. Primerjati znam življenje romskih obrtnikov v preteklosti in sedanjosti ter razložiti prednosti in pomanjkljivosti. Podrobno znam predstaviti slavno romsko osebnost ter njegov/njen vpliv na lokalni ali globalni ravni.			
		Napisati znam podrobno predstavitev tradicionalnih romskih obrti in njihovega pomena. Napisati znam besedilo o pomenu prispevka Romov h gospodarskemu ali družbenemu življenju.			

TEMA 5: PRAZNIKI IN PRAZNOVANJA

Ta tema bi morala vključevati naslednje vsebine:

1. Praznovanja, ki zaznamujejo različne stopnje v življenjskem ciklu:
 - rojstvo in krst, vključno s pomenom botrov;
 - zaroka in poroka;
 - običaji, povezani s smrtjo, žalovanjem in spominjanjem.
2. Prazniki, ki so skupni prebivalcem lokalne regije, vključno z verskimi.
3. Priložnosti, ob katerih se zberejo romske skupnosti, kot so:
 - mednarodni dan Romov (8. april),
 - sveta Sara (romanje v Les Saintes-Maries-de-la-Mer v pokrajini Camargue),
 - konjski sejmi,
 - romski kulturni festivali,
4. spominske slovesnosti, vključno z dnevom spomina na žrtve holokavsta, *samurdaripen* (*murdaripen*).

Prazniki in praznovanja so priložnost, ki združujejo ljudi, zato ta tema omogoča tudi raziskovanje ustnega izročila, ki se prenaša v obliki pesmi, poezij, zgodb in ugank, skozi katere se razkrivajo zgodovina in različne izkušnje.

Glej tudi: **Jaz in moja družina** (stran 25)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se, kdaj se prirejajo pomembna praznovanja, razlog zanje in njihov namen ter kaj učenci počnejo v času teh praznovanj.

Starostna skupina: 4–14

Raven: A1/A2

Način dela:

1. Učence vprašajte, katera praznovanja so zanje najpomembnejša.
2. Pogovorite se, v katerem obdobju leta/mesecu/letnem času so ta praznovanja.
3. Učenci naj povedo, kako praznujejo te praznike (npr. posebna jed, obisk družine, prost dan).
4. Na tablo zapišite seznam različnih praznovanj, razdeljenih v naslednje kategorije: osebna (npr. rojstni dan), družinska, lokalna, državna in romska.
5. Naredite veliko razpredelnico z vsemi meseci v letu in vanjo zapišite vsa praznovanja s pojasnilom, kdo jih praznuje. Razpredelnico obesite na steno.

PRAZNIKI IN PRAZNOVANJA

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume besede za praznike in praznovanja, ko so izrečene ali prebrane na glas. Sledi lahko preprostim ustnim navodilom, da v učilnici poišče slike ali predmete, ki so povezani z različnimi prazniki ali praznovanji.	Prepozna in razume pogoste besede, ki se nanašajo na praznike in praznovanja, ko učitelj predstavi temo v razredu. Na splošni ravni lahko sledi zgodbam in govoru v razredu, ki se nanaša na praznike in praznovanja. Razume navodila za pripravo praznovanja, če vsebuje znane, pogosto rabljene besede.	Razume glavne dele govora v razredu o praznikih in praznovanjih, pri čemer uporabi slikovno gradivo (npr. ilustracije v učbeniku), da spremlja učiteljevo razlago. Razume glavne dele videoposnetka, v katerem so prikazane značilne dejavnosti med lokalnim ali državnim praznikom.	Natančno razume podrobnosti govora o razlogih za praznik, praznovanje ali slovesnost. Razume podrobna navodila za pripravo praznovanja.
		Prepozna in razume besede za praznike, praznovanja in posebne dogodke v romski skupnosti.	Razume preprosto zgodbo, ki govori o prazniku ali praznovanju, če vsebuje znane, pogosto rabljene besede, kadar je to mogoče. Razume preprosto zgodbo, ki se nanaša na določeno situacijo ali izkušnjo, ko se ljudje zberejo ob praznovanjih ali dnevih spomina.	Razume glavne dele opisa praznikov ali praznovanj, ki so značilni za romske skupnosti. Razume glavne dele zgodbe ali pesmi, povezane s praznikom, praznovanjem ali slovesnostjo.	Natančno razume govor ali razpravo o romskem prazniku, praznovanju ali slovesnosti, vključno z namenom dogodka in načinom priprave nanj. Natančno razume pomembne zgodbe ali pesmi, povezane z določenimi prazniki, praznovanji ali slovesnostmi.
	B R A L N O	Prepozna in razume besede za praznike in praznovanja, kadar se pojavijo na plakatih ali karticah in v zelo preprostih besedilih.	Prebrati zna in razume preprost opis praznika ali dogodkov, ki so povezani s praznovanjem, pri čemer si pomaga s slikovnim gradivom. Prebrati zna in razume preproste zgodbe, ki vsebujejo številne znane besede in govorijo o značilnih dejavnostih, povezanih s praznikom ali praznovanjem (npr. družinske priprave, glavni udeleženci).	Prebrati zna in razume glavne dele sodobnih ali zgodovinskih besedil, v katerih so opisani prazniki ali praznovanja.	Brati zna članke o praznikih in praznovanjih ter razume s tem povezano ozadje, zgodovino in tradicijo.
		Prepozna in razume besede za praznike in praznovanja, ki se redno prirejajo v družini ali skupnosti.	Prebrati zna preprosto pravljico, ki govori o praznovanju ali dogodku in vsebuje številne znane besede.	Prebrati zna in razume glavne dele opisa praznikov ali praznovanj, ki so značilni za življenje v romski družini ali skupnosti.	Prebrati zna podrobne opise značilnih romskih praznikov, praznovanj ali srečanj ter razume njihovo zgodovino, namen ter z njimi povezane običaje.

PRAZNIKI IN PRAZNOVANJA

		A1	A2	B1	B2
GOVOR	GOVORNO SPORAZUMEVANJE	Uporabljati zna ključne besede ali preproste besedne zveze/povedi, da odgovori, kdaj se praznujejo glavni lokalni ali državni prazniki.	Postaviti zna preprosta vprašanja o praznikih, ki jih ne pozna. Z drugimi učenci zna izmenjati osnovne informacije o tem, kako doma praznuje določene praznike.	Z drugimi učenci zna govoriti o družinskih/verskih praznovanjih in jih med seboj primerjati. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o značilnih praznikih v drugih krajih.	Tekoče in spontano se zna pogovarjati o izkušnjah s praznovanjem praznikov ali udeležbo na praznovanjih ter izrazi svoje osebne poglede na praznike in praznovanja.
		Uporabljati zna ključne besede ali preproste besedne zveze/povedi, da odgovori na vprašanja o svojih izkušnjah z družinskih dogodkov ali dogodkov v skupnosti.	Podati zna preprost odgovor na vprašanja o prazniku ali priložnosti, ki sta pomembna za njegovo/njeno družino in se ju je praznovalo pred kratkim.	Opisati zna in odgovoriti na vprašanja o tem, kaj se dogaja med praznikom ali praznovanjem v njegovi/njeni družini ali skupnosti.	Podrobno zna govoriti o načrtih in izkušnjah, povezanih s praznikom ali praznovanjem v svoji družini ali skupnosti.
	GOVORNO SPOROČANJE	Poimenovati zna glavne praznike v letu.	Uporabljati zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi poda preprost opis s praznovanja lokalnega ali državnega praznika.	Pred ostalimi učenci zna opisati izkušnjo s praznovanjem praznika.	Podrobno in obširno zna govoriti o praznikih, pri čemer poda informacije v ustreznem vrstnem redu ter vključi opis ozadja in osebnega doživljanja.
		Poimenovati zna dogodke, ki so pomembni za romsko družinsko življenje in življenje v skupnosti.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše posebno praznovanje v svojem domu. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše glavne dele določenega praznovanja ali dogodka. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše glavne dele zgodbe, ki zadeva praznovanje ali pomemben dogodek.	Pred ostalimi učenci zna opisati poseben dogodek/praznovanje v družini (verski praznik, rojstvo itd.). Pred ostalimi učenci zna opisati svoje izkušnje z udeležbo na dogodku, kot sta poroka ali pogreb. Povedati zna zgodbo, ki je povezana z določenim dogodkom, praznovanjem ali slovesnostjo.	Podrobno in obširno zna govoriti o pomembnih praznovanjih v življenju Romov in njihovem kulturnem pomenu za člane romske skupnosti. Obširno zna pripovedovati zgodbo ali recitirati pesem, ki je posebej pomembna za praznik, praznovanje ali slovesnost.
	PISANJE	Prepisati ali napisati zna imena glavnih praznikov. S table zna prepisati kratke povedi o praznikih ali praznovanjih.	Napisati zna preproste povedi, s katerimi opiše zabavo, ki je bila prirejena za praznovanje praznika (npr. hrano, oblačila, razvedrilne vsebine).	Napisati zna kratko besedilo/pismo, v katerem opiše praznik ali praznovanje in predstavi svoj odziv (npr. navdušen/-a, živčen/-na, vesel/-a, utrujen/-a).	Napisati zna podrobno besedilo o prazniku ali praznovanju, v katerem pojasni namen dogodka in opiše dogajanje ter izrazi osebno doživljanje.

E	Prepisati ali napisati zna imena pomembnih dogodkov ali praznovanj. Prepisati ali napisati zna kratke povedi o pomembnem dogodku ali praznovanju.	Napisati zna preproste povedi, s katerimi opiše dogodek v družini (npr. rojstvo v družini ali skupnosti). Napisati zna preproste povedi, s katerimi na podlagi lastne izkušnje ali z obnovo pripovedi ali zgodbe opiše glavne značilnosti dogodka ali praznovanja v družini ali skupnosti.	Napisati zna kratko besedilo, pismo ali elektronsko sporočilo, v katerem opiše dogodek, ki ga je doživel/-a v družini ali skupnosti.	Napisati zna podrobno predstavitev o posebnih praznovanjih ali dogodkih v romski zgodovini, tradiciji ali življenju v skupnosti. Napisati zna podrobno primerjavo med romskimi prazniki in praznovanji ter dogodki, ki so prirejeni na lokalni ali državni ravni.
----------	---	--	---	---

Prazniki in praznovanja

Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem besede za pomembne praznike in praznovanja v svoji okolici. Razumem besede za praznike in praznovanja v svoji družini ali skupnosti, ki ji pripadam.			
		Prepoznam besede za pomembne praznike ali praznovanja, ko jih vidim na razpredelnici, koledarju ali plakatu.			
		Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o glavnih praznikih v svoji okolici. Postaviti in odgovoriti znam na preprosta vprašanja o pomembnih dogodkih v družini ali skupnosti, ki ji pripadam.			
		Našteti znam glavne praznike med šolskim letom. Našteti znam glavna praznovanja, ki so pomembna za mojo družino ali skupnost, in povedati, kdaj v letu jih praznujemo.			
		Prepisati ali napisati znam imena pomembnih praznikov ali praznovanj v svoji okolici. Prepisati ali napisati znam nekaj povedi o pomembnih dogodkih v svoji okolici ali družini in skupnosti, ki ji pripadam.			
A2		Prepoznam, ko je pomemben praznik ali dogodek vključen v zgodbo. Prepoznam, ko učitelj govori o določenem prazniku, praznovanju ali dogodku. Razumem preprosta navodila za pripravo pomembnega dogodka.			
		Prebrati znam preprosto zgodbo o pomembnem prazniku ali praznovanju. Prebrati znam preprosto besedilo o tem, kako se družina pripravlja na pomembno praznovanje.			
		Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o praznikih v zgodbah. Vprašati znam svoje prijatelje, kako oni praznujejo doma. Vprašati znam o prazniku, ki je zelo pomemben za mojo družino ali skupnost.			
		Na zelo preprost način znam opisati praznik ali praznovanje doma. Na zelo preprost način znam opisati pomembne dele praznika ali praznovanja. Preprosto znam opisati poseben dogodek, ki sem ga doživel/-a.			
		Napisati znam nekaj povedi o praznovanju, ki sem ga doživel/-a. Napisati znam nekaj povedi o razlogu za določeno praznovanje.			

Prazniki in praznovanja					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Razumem informacije o prazniku ali praznovanju ter o pripravi dogodka in s tem povezanih načrtov. Razumem glavne dele filma o določenem prazniku ali praznovanju. Razumem glavne dele zgodbe ali pesmi o določenem prazniku, praznovanju ali slovesnosti.			
		Preberem in razumem opis dogajanja med praznikom ali praznovanjem. Razumem glavne dele časopisnega ali spletnega članka o prazniku.			
		Razpravljati in primerjati znam, kako dogodke praznujejo različne skupnosti in družine. Postaviti znam vprašanja o praznovanjih v drugih krajih, ki se prirejajo z namenom, ki ga ne poznam. Razložiti znam, kako doma ali v skupnosti praznujemo določen dogodek.			
		Predstaviti znam svoje izkušnje s praznovanja praznika ali udeležitve na dogodku na svojem domu ali v skupnosti. Opisati znam dogajanje med praznovanjem in izraziti svoje občutke ob dogodku. Povedati znam zgodbo, ki je povezana z določenim dogodkom.			
		Napisati znam pismo, v katerem opišem praznik ali praznovanje v svoji družini ali okolici in izrazim svoje občutke med različnimi deli dogodka.			
B2		Razumem predstavitev zgodovine ali namena določenega praznika ali praznovanja. Razumem podrobnosti o dejavnostih, povezanih s praznikom ali praznovanjem (npr. izbira hrane, pomembni ljudje).			
		Prebrati znam besedila o praznikih ter razumem njihovo kulturno ali zgodovinsko tradicijo.			
		Predstaviti znam svoje izkušnje s praznovanjem praznikov ali udeležbo na praznovanjih ter izraziti svoje mnenje in občutke ob dogodku. Predstaviti znam načrte ob pripravi na praznik ali praznovanje ter prepoznati in razložiti pomembne vidike.			
		Predstaviti znam praznik ter podrobnosti o zgodovini in tradiciji, povezani z dogodkom. Podrobno znam predstaviti pomen praznovanj v naših skupnostih ali življenju. Recitirati znam pesem, ki je pomembna za določen praznik ali slovesnost. Povedati znam zgodbo, ki se običajno pripoveduje na praznovanju ali slovesnosti.			
		Opisati znam pomemben praznik ali praznovanje in vključiti podrobnosti o razlogih, namenu in posebnostih dogodka. Napisati znam podrobno primerjavo med značilnimi prazniki in praznovanji.			

TEMA 6: V ŠOLI

Nekateri opisniki za to temo so usmerjeni v izboljšanje razumevanja o šolskih dejavnostih pri družinskih članih. Opisnik *Razume osnovne informacije o dnevih s skrajšanim poukom, zaprtjih šole, obiskih pri zdravniku, spremembah ustaljenih dejavnosti/urnikov itd.* (slušno razumevanje, A2) je na primer namenjen ustvarjanju mostu med šolo in domom, zlasti tam, kjer je romščina prvi jezik.

Romsko življenje in romanipen sta lahko vključena v okvir običajnega učenja v šoli.

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Spoznati območja, kjer živijo romske skupnosti (geografski vidik).

Starostna skupina: 8–14

Raven: A1–B2

Način dela:

- 1 Učitelj naj vpraša učence, kje danes živijo romske skupnosti.
- 2 Učenci naj na glas razpravljajo in podajajo odgovore.
- 3 Ob tem naj dodajo informacije o različnih državah – *je blizu te države, je na severu, kjer je lahko zelo mrzlo* itd.
- 4 Učenci naj na zemljevidu poiščejo države in vstavijo simbole ali imena na območja, kjer živijo romske skupnosti.
- 5 Učenci naj poiščejo informacije o teh državah in pripravijo krajši opis vsake države.
- 6 Besedila razobesite skupaj z zemljevidom.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Spoznati romsko zgodovino (zgodovinski vidik).

Starostna skupina: 7–14

Raven: A1–B2

Način dela:

1. Vsak učenec/učenka naj pripravi časovnico, ki prikazuje vse pomembne dogodke v njegovem/njenem življenju.
2. Razpravljajte o tem, kaj učenci vedo o „zgodovini“ na splošno.
3. Učitelj naj naredi uvod v tematiko romske zgodovine.
4. Učenci naj uporabijo zemljevide, da narišejo pot Romov iz Indije ter nanje dodajo ustrezne datume in letnice.
5. Učitelj naj pove zgodbo, ki je povezana z zgodovino Romov.
6. Učenci naj se vživijo v svoje vloge in pripovedujejo „svojo zgodbo“ o življenju na poti.
7. Učenci naj napišejo vsak svojo zgodbo o življenju na poti in jo preberejo razredu ali predstavijo z lutkami.

Dodatek:

Starostna skupina: 10–14

Raven: A2+–B2

V ŠOLI

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Razume osnovna šolska in razredna pravila ter ustaljene dejavnosti, če so razloženi na zelo preprost način in s primernimi kretnjami. Prepozna in razume poimenovanja za šolsko pohištvo, opremo, material itd., ki se pojavijo v navodilih. Prepozna in sledi najosnovnejšim navodilom za igranje iger na igrišču ali športnih površinah.	Razume navodila, ki jih dobi v razredu, na igrišču itd. Razume osnovne informacije o skrajšanem pouku, zaprtjih šole, obiskih pri zdravniku, spremembah ustaljenih dejavnosti/urnikov itd. Na splošni ravni razume teme, obravnavane pri pouku, če so jasno predstavljene in razložene.	Na splošni ravni razume podrobna navodila v razredu in šoli. Razume svoji starosti primerno predstavitev drugega učenca o znani temi (<i>Moja zanimanja, Moja družina, Moje nedavne izkušnje</i> itd.).	Razume daljše govorjeno besedilo, npr. govor ali predstavitev o temi, povezani s šolo, in lahko prepozna argumente. Natančno razume filmski ali zvočni posnetek v poznani jezikovni različici o področju ali temi, povezani s šolo.
		Razume ključne besede v navodilih v zvezi s šolo ali opisih šole, ki jih podajo starši.	Razume informacije, ki jih mora predati staršem.	Razume učiteljeva navodila ali opise zadev, povezanih z romskimi učenci.	Natančno razume govor ali predstavitev, ki jo v šoli poda član romske skupnosti ali strokovnjak za romske zadeve.
	B R A L N O	Prepozna in razume poimenovanja ali osnovne iztočnice na plakatih v različnih delih učilnice ali šole (npr. plakat z vprašalnicami). Prepozna in razume oznake v šoli (<i>Nevarnost požara, Izhod, Ne teci</i> itd.). Prepozna in razume besede in števila na plakatih in risbah v učilnici (dnevi v tednu, dnevi v mesecu itd.). Poiskati zna svoje ime na seznamu. Prepozna in razume ključne besede na šolskem urniku ali v učnem programu.	Brati zna in razume besedila o šoli, v katerih so uporabljene številne znane ali nedavno naučene besede.	Brati zna in razume besedila o šolskih predmetih pod pogojem, da so težje ključne besede in/ali koncepti predhodno predstavljeni.	Brati zna članke, poročila ali časopisna besedila o temah ali težavah, povezanih s šolo, s katerimi se soočajo učenci, ter razume izražena stališča.
			Brati zna preproste zgodbe o romskih otrocih v šoli pod pogojem, da so primerne njeni/njegovi starosti in vsebujejo številne znane besede.	Brati zna zgodbe otrok, ki v šoli doživljajo pritisk zaradi drugačnosti.	Brati zna članke ali poročila o izzivih, s katerimi se v šoli soočajo romski učenci ali učenci, ki pripadajo drugim etničnim manjšinam.

V ŠOLI

		A1	A2	B1	B2
GOVOR	GOVORNO SPORAZUMEVANJE	V razredu zna vprašati za dovoljenje ali pritegniti pozornost učitelja na primeren način. Odgovoriti zna neverbalno (npr. pokima ali odkima), z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na vprašanja o temah, povezanih s šolo ali razredom. Ustrezno zna uporabljati besedi <i>prosim</i> in <i>hvala</i>. Vprašati zna po znanih predmetih in materialih v učilnici (knjiga, svinčnik, papir itd.).	Prositi zna za pozornost v razredu. Prenesti zna preprosto sporočilo učitelja drugemu učitelju. Na splošni ravni se zna pogovarjati z drugim učencem med sodelovanjem v razredu (pri slikanju slike, izdelovanju modela, reševanju naloge itd.). Ob primerni podpori učitelja zna razložiti nastalo situacijo (npr. spor z drugim učencem).	Spontano vzpostavi interakcijo na igrišču ali športnih površinah in sodeluje z drugimi učenci pri igrah in dejavnostih. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o specifičnih temah, obravnavanih v razredu, ali v splošnih razpravah.	Polno sodeluje v razpravah o znanih temah, povezanih s šolo, pri čemer jasno izrazi svoja stališča. Podrobno zna govoriti o pomenu izobrazbe za mlade v današnjem času.
		Staršem zna povedati nove besede, ki se jih je naučil/-a v šoli, in jim pokazati svoje šolske knjige.	Staršem zna na preprost način opisati dogodke ali situacije, ki so se zgodile v šoli. Odgovoriti zna na preprosta vprašanja ter staršem povedati, zakaj ji/mu je šola všeč in kaj se je v šoli naučil/-a.	S starši ali drugimi družinskimi člani se lahko pogovarja o tem, kaj se dogaja v šoli. Postaviti in odgovoriti zna na podrobna vprašanja o šolskem življenju in izkušnjah v šoli.	Z naravnimi govorci se spontano in tekoče pogovarja o temah, povezanih s šolo, in osebnih izkušnjah v zvezi s šolo in učenjem. Podrobno zna govoriti o pomenu izobrazbe za romske otroke.
	GOVORNO SPOROČANJE	Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi, s katerimi opiše ustaljeno dejavnost v razredu ali igro na igrišču.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše, kaj gleda na televiziji, kako rad/-a dela domačo nalogo po šoli in kaj počne doma.	Drugim učencem zna razložiti različne izkušnje z obiskovanjem šole (npr. v drugem kraju itd.).	Jasno in podrobno zna opisati temo, povezano s šolo (npr. tekmovanje, nogometno tekmo, obisk itd.). Podrobno zna izraziti svoje stališče o določeni temi ali vprašanju.
		Uporabiti zna ključne besede, da družinskim članom opiše, kaj počne v šoli.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, da družinskim članom ali članom skupnosti opiše, kaj je počel/-a v šoli, kaj ji/mu je najbolj všeč v šoli, kaj mora narediti za domačo nalogo ter kateri športi so ji/mu všeč.	Na preprost način zna govoriti o svoji šoli ter podati razloge, zakaj bi otroci morali hoditi v šolo.	Izraziti zna mnenja o pomenu izobrazbe, pri čemer jasno predstavi svoje stališče.

V ŠOLI

P S S A N J E	Prepisati zna črke in prepisati ali napisati ključne besede s table, vključno z besednimi zvezami ali preprostimi povedmi, ki se nanašajo na temo, obravnavano v razredu. Prepisati ali napisati zna ključne besede s šolskega urnika ali iz učnega programa.	Napisati zna zelo kratka besedila, v katerih opiše učilnico ali druge učence v razredu. Napisati zna zelo kratka besedila o temi, ki je bila nedavno obravnavana v razredu. V okviru pripravljane projekta zna napisati zelo kratka besedila o določenem vidiku romskega življenja ali zgodovine.	Napisati zna opis vsakodnevnih opravil v šoli. Pisati zna o svojih prijateljih v šoli in o tem, kaj radi počnejo skupaj (npr. v obliki pisma). Zna raziskovati in predstaviti projekt o življenju Romov, zgodovini ali običajih, pri čemer podrobnosti o tematiki poišče pri članih romske skupnosti.	Napisati zna jasno in podrobno besedilo (npr. esej ali pismo) o številnih temah, povezanih z izkušnjami v šoli, posebnimi zanimanji, temah, povezanih s predmeti, šolskimi dogodki itd. Pripraviti zna celovit projekt o enem ali več vidikih romskega življenja ali kulture, in sicer samostojno ali v sodelovanju z drugimi.
	Pred starši zna napisati ključne besede, ki se jih je naučil/-a v šoli.	Napisati zna kratko pismo družinskemu članu ali prijatelju, v katerem opiše učilnico ali druge učence v razredu.	Napisati zna pismo, elektronsko sporočilo ali kratek opis vsakodnevnih opravil v šoli in vidikov šolskega življenja, ki so ji/mu všeč.	Napisati zna jasen in podroben opis izkušnje iz šolskega življenja ter podati razloge za pridobitev formalne izobrazbe.

V šoli					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem pravila šole in razreda, ki ga obiskujem. Razumem poimenovanja za različne stvari v učilnici. Razumem, ko nam učitelj nekaj naroči.			
		Prebrati znam besede na plakatih ali v svojih knjigah. Prebrati znam besede in izraze, ki so mi v pomoč pri uporabi romskega jezika. Prebrati znam obvestila in znake. Poiskati znam svoje ime na seznamu učencev. Prebrati znam šolski urnik. Prebrati znam imena dni v tednu in mesecev v letu.			
		Vprašati znam za dovoljenje v razredu. Učitelja znam vprašati za pomoč. Na vprašanje znam odgovoriti z da, ne ali z nekaj besedami. Vprašati znam po predmetih v učilnici.			
		Opisati znam nekaj, kar delam pri pouku.			
		Prepisati ali napisati znam besede in besedne zveze o temi, ki se jo učim. Prepisati ali napisati znam besede v tabelo.			
A2		Razumem navodila učitelja. Razumem informacije o šoli. Razumem nekatere informacije o temi, ki se jo učimo.			
		Brati znam o stvareh, ki se jih učimo v razredu, če se besede naučim vnaprej.			
		Prenešati znam sporočilo za učitelja. Pogovarjati se znam z drugim učencem/-ko o dejavnosti v razredu. Razložiti znam težavo učitelju.			
		Povedati znam, kaj sem naredil/-a za domačo nalogo. Pogovarjati se znam o televizijskem programu ali filmu, ki sem si ga ogledal/-a. Opisati znam stvari, ki jih delam doma.			

		Napisati znam kratek spis o šoli, učilnici ali o tem, kaj delam v razredu. Napisati znam nekaj povedi o tem, kaj se učimo v razredu.			
V šoli					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Razumem splošna navodila in informacije, ki jih dobim v razredu ali šoli. Razumem predstavitev druge osebe, če se prej seznanim s temo. Razumem film o temi, ki jo poznam.			
		Brati znam in razumem šolska besedila ali zgodbe, če se težke besede ali koncepte naučim vnaprej.			
		Z drugimi učenci v razredu se znam pogovarjati o tem, kar delamo. S starši se znam pogovarjati o tem, kar delamo v šoli. Odgovoriti znam na učiteljeva vprašanja ali vprašanja staršev.			
		Razložiti znam svoje zamisli za neko dejavnost ali projekt. Na kratko znam predstaviti nekaj, kar se učim, ali nekaj, kar delam zunaj šole.			
		Napisati znam kratek spis, pismo ali elektronsko sporočilo o svojih vsakodnevni opravilih v šoli, pri čemer podrobno opišem različne dejavnosti. Napisati znam pismo ali elektronsko sporočilo o ljudeh, ki jih poznam. Napisati znam besedilo o tem, kaj rad počnem s svojimi prijatelji.			
B2		Razumem govor ali predavanje o šoli, izobraževanju ali izkušnji obiskovanja šole v preteklosti. Razumem film ali radijsko oddajo o šoli v sedanjosti ali preteklosti.			
		Prebrati znam članek ali poročilo o šoli ali izobraževanju in razumem različna stališča, ki so v njem opisana. Prebrati znam članek o izzivih mladih v času njihovih šolskih let in razumem mnenja, ki so v njem izražena.			
		Z naravnimi govorci se znam pogovarjati o stvareh, povezanih s šolskim življenjem, vsakodnevni dejavnostmi in osebnimi izkušnjami. Spontano in tekoče znam sodelovati v šolskih razpravah ali debatah.			
		Govoriti znam o znanih dejavnostih v šoli ter izraziti svoje mnenje in stališča. Obširneje znam govoriti o določenem dogodku ali dejavnosti v šoli. Izraziti in utemeljiti znam svoje mnenje o zadevi, povezani s šolo ali izobraževanjem.			
		Na jasn in podroben način znam napisati besedilo o dejavnosti v razredu ali drugi šolski dejavnosti. Napisati znam spis o temi, ki me zanima. Napisati znam podrobno predstavitev izkušnje, povezane s šolo ali učenjem določenega predmeta. Napisati znam podrobno predstavitev teme, o kateri se učim v okviru projekta.			

TEMA 7: PREVOZ IN POTOVANJA

Ta tema ponuja priložnosti za učenje o preseljevanju Romov iz Indije (npr. kako in kje so potovali) in o načinu življenja potujočih Romov danes (npr. kam potujejo, zakaj potujejo, zakaj se ustavljajo na poti).

Prav tako omogoča raziskovanje običajev, povezanih z življenjem v začasnih naseljih (odločanje o tem, kje se ustaviti, kdaj potovati, o postavitvi začasnega naselja, oskrbi s hrano in vodo itd.).

Dejavnosti v razredu naj bodo namenjene spoznavanju različnih življenjskih slogov stalno naseljenih in polnomadskih Romov.

Potujoči način življenja naj se obravnava tudi v povezavi s poklici, npr. z delom v cirkusu, prodajo izdelkov v različnih krajih itd.

Glej tudi: **Moja skupnost** (stran 36)

Romske obrti in poklici (stran 42)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se osnovne besede za prevozna sredstva.

Starostna skupina: 4–8

Raven: A1

Način dela:

- 1 Razmislite o vseh načinih potovanja (npr. peš, s kolesom, z avtomobilom, oslom, vlakom itd.).
- 2 Vsako besedo vpišite v razpredelnico in ob njej navedite ime učenca, ki jo je predlagal.
- 3 Razpredelnico pritrdite na steno, da boste besede lahko uporabljali kot oporne točke.
- 4 Mlajši učenci naj narišejo risbo potovanja in označijo njegove glavne dele.
- 5 Starejši učenci naj napišejo kratko besedilo (npr. 5 povedi) o enem od svojih potovanj.

Dodatek:

Preberite zgodbo o potovanju, ki vključuje znane besede.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: V sklopu projekta raziskati pomen preseljevanja v romski zgodovini in tradiciji.

Starostna skupina: 11–14

Raven: B1–B2

Način dela:

- 1 Pogovorite se o romski zgodovini in običajih, ki so povezani s potujočim načinom življenja.
- 2 Te običaje primerjajte z današnjimi razmerami v številnih državah.
- 3 Učence razdelite v manjše skupine po 3.
- 4 Vsaka skupina naj razmisli, kako bo pripravila projekt o preseljevanju Romov.
- 5 Skupine naj opravijo raziskavo (z intervjuvanjem Romov, branjem besedil, brskanjem po spletu itd.) in razvrstijo pridobljene podatke pod različne naslove.
- 6 Skupine naj pripravijo plakate s slikami in besedilom. Vključijo lahko tudi zvočne posnetke.
- 7 Vsaka skupina naj predstavi svoj projekt pred razredom.

PREVOZ IN POTOVANJA

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume osnovne besede za različna prevozna sredstva (<i>vlak, avtomobil, letalo</i> itd.), ko so izrečene ali prebrane na glas.	Razume besede, ki se nanašajo na različna prevozna sredstva, izrečene med govorom v razredu ter v zgodbah in drugih besedilih, ki se berejo na glas med poukom.	Razume glavne dele ustne pripovedi o potovanju. Razume glavne dele tem, povezanih s potovanji in prevozom, ki so predstavljene v večinskem razredu. Prepozna in razume vse pogoste besede, ki se nanašajo na potovanja in prevoz. Razume nanašanja na mobilnost ljudi ter zakaj se ljudje izseljujejo in selijo v druge države.	Razume govor ali zgodbo, ki opisuje potovanje in vključuje podrobnosti o prevoznih sredstvih in potovalnih izkušnjah.
		Prepozna in razume osnovne besede za potovanja in prevoz v romski kulturi.	Razume besede za prevozna sredstva, ki jih uporabljajo Romi, če se pojavljajo v legendah in zgodbah.	V neposredni komunikaciji ali pri spremljanju medijev razume glavne dele govora z opisom potovanja. Razume nanašanja na prevozna sredstva, ki so jih uporabljali Romi in niso več običajna. Razume nanašanja na običaje, ki so značilni za življenje v začasnem naselju. Razume nanašanja na razloge za selitev družin ali skupin v druge kraje.	Razume zgodbo ali legendo o potujočih Romih, vključno z nanašanja na običaje in prepričanja, povezana s potovanjem in življenjem v začasnem naselju. Natančno razume opis potovanja, ki ga poda starejši družinski član ali član skupnosti. Razume govor o migracijah in razloge, zakaj se Romi selijo v druge kraje.
	B R A N O	Prepozna in razume besede na slikah in plakatih, ki prikazujejo prevozna sredstva. V preprostem besedilu prepozna in razume osnovne besede, ki se nanašajo na prevoz.	Prebrati zna in razume ključne dele v kratkem besedilu o potovanjih ali prevozu. Prebrati zna in razume ključne dele v kratkem besedilu o migracijah in o tem, kako vplivajo na otroke.	Uporabiti zna ključne besede in slike/diagrame za razumevanje podrobnega besedila o potovanjih in prevozu. Uporabiti zna ključne besede za razvrščanje informacij, ki jih vsebuje besedilo (npr. <i>Kje se je zgodilo?, Kdo je bil prisoten?</i>).	Brez težav zna prebrati zgodbo ali besedilo, ki opisuje potovanje. Brez težav zna prebrati besedilo o tem, kako se ljudje selijo v druge države.
		Prepozna besede, ki se nanašajo na prevozna sredstva, ki jih običajno uporabljajo romske skupine, ko potujejo (npr. avtomobil, kočija, bivalna prikolica).	Prebrati zna in prepozna ključne dele legende ali zgodbe o potovanju. Prebrati zna in prepozna glavne dele kratkega opisa poklicev, zaradi katerih se Romi selijo iz kraja v kraj.	Uporabiti zna ključne besede za iskanje besedil o potujočih Romih na spletu. Razume glavne dele opisa, zgodbe ali zgodovinskega besedila o potovanjih Romov. Razume glavne dele opisa o mobilnosti Romov v današnjem času.	Prebrati zna opis, zgodbo, legendo ali zgodovinsko besedilo o potovanjih Romov v preteklosti in danes. Razume pomen informacij o izkušnjah Romov med potovanji. Razume opis ali besedilo na spletu o mobilnosti Romov v današnjem času.

PREVOZ IN POTOVANJA

		A1	A2	B1	B2
G O V O R	G O V O R N O	Na kratko zna odgovoriti na vprašanje „Kako si prišel/prišla v šolo danes?“ in po potrebi uporabi kretnje. Ob spodbudi učitelja in na podlagi slik zna uporabiti osnovne besede (vključno z besediščem za barve, velikosti in oblike) in preproste besedne zveze, s katerimi opiše različne oblike prevoza.	Odgovoriti zna na osnovna vprašanja o tem, kako rad/-a potuje. Govoriti zna o svojih potovalnih izkušnjah. Druge učence zna vprašati o njihovih potovalnih izkušnjah.	Sodelovati zna v razpravah o različnih prevoznih sredstvih in v zvezi s tem izraziti osebne preference. Uporabljati zna ilustracije v učbenikih, ko npr. razpravlja o podobnostih in razlikah med potovanji nekoč in danes. Izvedeti zna, kaj drugi učenci menijo o različnih prevoznih sredstvih.	Pogovarjati se zna o potovalnih izkušnjah ali prednostih/slabostih potovanj. Pogovarjati se zna o tem, kako najbolje poiskati informacije in predstaviti projekt ali opraviti predstavitev o potovanju.
		Odgovoriti zna neverbalno (npr. pokima ali odkima), z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na vprašanja o tem, kako je potoval/-a in ali je z družino kdaj bil/-a na daljšem potovanju.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o tem, kako je potoval/-a z družino. Druge učence zna vprašati o njihovih potovalnih izkušnjah in odgovoriti na vprašanja o svojih potovalnih izkušnjah.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o romski tradiciji, povezani s potovanji. Starejšim družinskim članom ali članom skupnosti zna postaviti vprašanja o potovalnih izkušnjah v preteklosti. Pri pripravljanju projekta zna razpravljati o informacijah, ki se nanašajo na Rome in potovanja.	Podrobno zna govoriti o pomenu potovanj za Rome v preteklosti in danes. Podrobno zna govoriti o prednostih in slabostih življenja potujočih in stalno naseljenih romskih družin in skupnosti. Podrobno zna govoriti o tem, kako najbolje poiskati informacije in pripraviti predstavitev o potujočih Romih. Različne izkušnje in običaje, povezane s potovanji, zna raziskati tako, da opravi pogovor s starejšim družinskim članom ali članom skupnosti.
	S P O R A Z U M E V A N J E	Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze, s katerimi poimenuje različna prevozna sredstva, prikazana na plakatih in slikah.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše, kako vsak dan prihaja v šolo. Poimenovati zna različna prevozna sredstva, ki jih lahko vidi pred šolo (npr. avtomobile, tovornjake, avtobuse, kolesa itd.), ter jih na kratko opiše.	Na kratko zna govoriti o prevoznih sredstvih, ki jih vidi pred šolo. Na način, primeren svoji starosti, zna govoriti o svojih izkušnjah med daljšim potovanjem.	Obširneje zna govoriti o izkušnji, ki jo je doživel/-a med potovanjem, bodisi v bližini svojega kraja bodisi drugje. Obširneje zna govoriti o vplivu potovanj na mlade ljudi.
		Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze, s katerimi poimenuje različna prevozna sredstva na starih in novih slikah, na katerih so prikazane potujoče romske skupine.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše pomen potovanj za romske družine (v preteklosti in danes). Uporabljati zna lutke pri preprostem opisu potovanja.	Na kratko zna govoriti o svoji potovalni izkušnji ali o izkušnjah Romov nekoč in danes.	Obširneje zna govoriti o vplivu potovanj ali stalne naselitve na življenje Romov in njihovo tradicijo, pri čemer navede prednosti in slabosti. Obširneje zna govoriti o pomembnih vidikih potujočega načina življenja in o običajih, povezanih z njim.
	S P O R O Č A N J E				

PREVOZ IN POTOVANJA

	A1	A2	B1	B2
P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna besede, ki se nanašajo na prevoz in potovanja. Na sliko ali plakat, ki prikazuje različna prevozna sredstva, zna napisati njihova poimenovanja. S table zna prepisati kratke povedi o prevozu (npr. <i>Vsak dan pridem v šolo z avtobusom</i>).	Napisati zna zelo kratka besedila o različnih oblikah prevoza, pri čemer si po potrebi pomaga z učbenikom. Napisati zna povedi, s katerimi opiše znano pot (npr. od doma do šole).	Napisati zna kratko pismo, v katerem drugi osebi opiše, kako potuje v šolo. Napisati zna „novico“ o dogodku, ki se je zgodil na poti v šolo.	Napisati zna podroben opis potovanja na lokalnem območju, z informacijami o stroških, težavnosti, dostopnosti za starejše itd. Napisati zna pismo ali elektronsko sporočilo s podrobnim opisom svojih potovalnih izkušenj.
	Prepisati ali napisati zna ključne besede, ki se nanašajo na potovanja Romov nekoč in danes.	Napisati zna kratko besedilo (razglednico, elektronsko sporočilo itd.), v katerem opiše svojo izkušnjo potovanja z družino.	Napisati zna opis potovanja, ki ga je opravil/-a.	Napisati zna pismo, v katerem podrobno opiše potovanje, ki ga je doživel/-a v kontekstu romskega življenja. Napisati zna besedilo, v katerem podrobno opiše pomen potovanj za romske skupine v preteklosti in danes ter običaje, povezane s potovanji.

Prevoz in potovanja

Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem besede za različne oblike prevoza. Razumem glavne besede, ki se nanašajo na potovanje.			
		Prepoznam besede za različna prevozna sredstva, ki se pojavijo na plakatu ali v knjigi.			
		Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o tem, kako sem danes prišel/-a v šolo. Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o tem, kako potuje moja družina.			
		Našteti znam različne načine potovanja. Povedati znam, kako potujemo na različne kraje (npr. z vlakom, letalom). Povedati znam, kako potujejo različni ljudje, prikazani na slikah.			
		Napisati znam besede za načine, kako potujemo. Napisati znam besede za to, kako so ljudje potovali v preteklosti.			
A2		Razumem, ko je potovanje del zgodbe.			
		Prebrati znam glavne dele kratke zgodbe o potovanju. Prebrati znam glavne dele kratke zgodbe o ljudeh, ki se selijo v drug kraj. Prebrati znam glavne dele zgodbe o ljudeh, ki morajo potovati zaradi dela.			
		Povedati znam, na kakšen način rad/-a potujem. Odgovoriti znam na vprašanja o svoji potovalni izkušnji. Vprašati znam druge ljudi o tem, kam so potovali in o njihovih izkušnjah.			

		Opisati znam, kako vsak dan pridem v šolo. Opisati znam, kako Romi potujejo danes in kako so potovali v preteklosti. Povedati znam, kam bi rad/-a potoval/-a.			
		Napisati znam razglednico o potovanju, na katerem sem bil/-a.			

Prevoz in potovanja					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Razumem glavne dele zgodbe o potovanju ali opis potovanja. Razumem glavne dele filmov ali radijskih oddaj o potovanju in prevozu.			
		Prebrati znam besedilo o potovanju, pri čemer si pomagam z zemljevidom ali diagramom. Uporabiti znam ključne besede za iskanje informacij o tem, kako so ljudje potovali nekoč in danes. Uporabiti znam ključne besede za organizacijo informacij iz besedila, ki govori o potovanju na splošno ali o določenem potovanju. Uporabiti znam ključne besede za razumevanje besedila o migracijah Romov v današnjem času.			
		Pogovarjati se znam o potovanjih in o tem, kaj mi je in kaj mi ni všeč. Opisati znam razlike med potovanji nekoč in danes. Najti znam informacije o potovalnih izkušnjah drugih ljudi.			
		Na kratko znam govoriti o potovanju. Na kratko znam govoriti o mobilnosti ljudi v današnjem času. Na kratko znam govoriti o svojih potovalnih izkušnjah. Na kratko znam govoriti o potovalnih izkušnjah Romov v preteklosti.			
		Napisati znam pismo, v katerem opišem svoje potovalne izkušnje. Napisati znam besedilo o dogodku ali zapletu, ki se je zgodil med potovanjem (pri čemer predstavim lastno izkušnjo ali izkušnjo druge osebe).			
B2		Razumem podrobnosti govora o potovanjih danes ali v preteklosti. Razumem opis izkušenj in običajev Romov med potovanji.			
		Prebrati znam zgodbo o potovanju. Prebrati znam zgodovinsko besedilo, ki opisuje izkušnje in izzive potovanj v preteklosti. Razumem zgodbo ali opis migracij in njihov vpliv na družine.			
		Pogovarjati se znam o potovalnih izkušnjah ter o prednostih in slabostih potovanj. Pogovarjati se znam o najboljšem načinu predstavitve projekta o potovanju. Pogovarjati se znam o pomenu mobilnosti za Rome nekoč in danes. Postaviti znam podrobna vprašanja, na podlagi katerih raziskujem potovalne izkušnje drugih ljudi.			
		Obširneje znam govoriti o svojih potovalnih izkušnjah. Obširneje znam govoriti o vplivu potovanj na mlade v današnjem času. Obširneje znam govoriti o razlikah med potujočim načinom življenja Romov in stalno naselitvijo. Obširneje znam govoriti o običajih Romov, povezanih s potovanji.			
		Napisati znam besedilo o potovanju na lokalnem območju. Napisati znam pismo, v katerem opišem podrobnosti glede svojih potovalnih izkušenj in občutkov. Napisati znam besedilo o pomenu potovanj v romski zgodovini in tradiciji.			

TEMA 8: HRANA IN OBLAČILA

Ta tema vključuje pomen tradicionalnih oblačil in gostoljubja.

Dejavnosti v razredu naj obravnavajo koncept čistosti pri običajih, povezanih z oblačili in hrano.

Glej tudi: **Prazniki in praznovanja** (stran 47)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se besedišče za različne kose tradicionalnih romskih oblačil.

Starostna skupina: Vse

Raven: A1

Način dela:

1. Pred začetkom obravnavajte besede za kose oblačil, čevlje, škornje, pokrivala, nakit itd.
2. Besede zapišite na tablo.
3. Mlajši učenci naj narišejo risbe moškega in ženske v tradicionalnih oblačilih in prepisejo ali zapišejo poimenovanja za te kose oblačil.
4. Starejši učenci naj prepisejo ali napišejo kratke povedi o oblačilih.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Naučiti se osnovnih pozdravov v romski tradiciji.

Starostna skupina: 6–14

Raven: A1–A2

Način dela:

1. Pogledajte si primere pozdravov ob srečanju in slovesu.
2. Obravnavajte tudi druge vrste besednih zvez za izkazovanje gostoljubja: *Usedi(-te) se, prosim; Bi želel(-a)(-i) kozarec vode?* itd.
3. Učenci naj delajo v parih in pripravijo kratek dialog, v katerem en učenec sprejme drugega na svojem domu, izkaže osnovno gostoljubje in se posloviti.
4. Učenci naj svoje dialoge odigrajo pred drugimi.
5. Učitelj naj na koncu poda povratne informacije.

Dejavnost v razredu 3

Cilj: Raziskati običaje, ki so povezani z gostoljubjem in gostitvijo obiskovalcev ali gostov.

Starostna skupina: 10–14

Raven: B1–B2

Način dela:

1. Pogovorite se o pojmu gostoljubja, učenci pa naj predstavijo priložnosti, ko so izkusili ali nudili gostoljubje.
2. Pogovorite se, kako se v večinski kulturi poskrbi, da se gostje počutijo dobrodošli, in s čim dosežemo nasprotni učinek.
3. Učenci naj napišejo besedilo o običajih, povezanih z gostoljubjem v svojih domovih.
4. Učitelj naj prebere zgodbo ali drugo besedilo, ki poudarja pomen gostoljubja v romski skupnosti.
5. Učenci naj napišejo:
 - a. primerjavo norm za izkazovanje gostoljubja v različnih kulturah,
 - b. opis značilnosti romskega gostoljubja,
 - c. spis o pomenu gostoljubja v skupnosti ali družbi na splošno.

HRANA IN OBLAČILA

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume besede za osnovne kose oblačil (plašč, čevlji itd.). Prepozna in razume besede za osnovne kose oblačil za šolo. Prepozna in razume besede za glavna živila, ki jih učenci običajno prinesejo v šolo (npr. sendvič, jabolko). Razume ustaljena navodila glede hrane ali oblačil, ki veljajo v razredu (npr. <i>Sezuj si čevlje, če so mokri</i>).	Razume preprosta navodila ali informacije o oblačilih za določen namen (šolski izlet, oblačila za hladno vreme itd.). Razume osnovne informacije o prednostih in slabostih določene hrane (npr. zdrave in nezdrave hrane).	Razume govor v razredu, vključno z zgodbami, ki vsebujejo širok nabor besed o hrani/oblačilih.	Natančno razume predstavitev, televizijske oddaje, zvočne posnetke in radijske oddaje v poznani jezikovni različici o temah, kot so oblačila, moda, hrana in kuhanje.
		Prepozna besede za osnovne kose oblačil, ki jih tradicionalno nosijo Romi. Prepozna besede za glavna živila, ki jih Romi običajno jedo, in za živila, ki jih jedo med romskimi praznovanji.	Razume navodila glede nošenja določenih tradicionalnih kosov oblačil za posebno priložnost ali dogodek. Razume navodila glede čistoče pri uporabi oblačil in pripravi hrane. Razume osnovna navodila za pripravo hrane doma. Razume razlage glede vljudnosti in gostoljubja v povezavi s hrano.	Razume govor v družini in skupnosti, vključno z zgodbami, ki vsebujejo besedišče in koncepte, povezane s hrano, ki se običajno ali tradicionalno uživa ob določenih dogodkih, ter s tradicionalnimi oblačili. Razume govor o običajih, povezanih z vljudnostjo in gostoljubjem, ki se ju izkazuje doma. Razume glavne dele zgodbe/pravljice, ki govori o pomenu vljudnosti in lepega obnašanja.	Natančno razume razpravo ali predstavitev o podobnostih in razlikah v odnosu do oblačil. Natančno razume opise, ki jih podajo starejši člani skupnosti o romskih jedeh in oblačilih v preteklosti. Natančno razume zgodbe/pravljice, ki govorijo o pomenu gostoljubja in vljudnosti.
	B R A L N O	Prepozna in razume poimenovanja za osnovna živila. Prepozna in razume poimenovanja za osnovne kose oblačil.	Prebrati zna in razume poimenovanja za živila, ki jih običajno vidimo v lokalnih trgovinah in supermarketih ali na semenih in rastlinah. Brati zna in razume preproste opise živil ali oblačil, ki se pojavijo v zgodbi.	Brati zna in razume besedila o zdravi prehrani, pri čemer si pomaga s prehransko piramido.	Brati zna članke, poročila ali letake s priporočili o temah, kot sta prehranjevanje in gospodinjstvo, pri čemer si pomaga z diagrami, grafi itd. Prebrati zna in razume stališča, izražena v člankih ali poročilih o temah, kot so oblačila blagovnih znamk, otroško delo v modni industriji itd.
		Prepozna in razume ključne besede za živila, ki se uporabljajo doma. Prepozna in razume pomen osnovnih tradicionalnih kosov oblačil, če se pojavijo v zgodbi ali drugem pisnem besedilu.	Prebrati zna poimenovanja in osnovne opise živil, ki se uporabljajo doma (npr. v družinskih receptih). Prebrati zna besedne zveze in preproste povedi, s katerimi so opisana tradicionalna oblačila, če se pojavijo v zgodbi ali drugem pisnem besedilu.	Prebrati zna in razume besedila o pridelavi hrane za domačo uporabo in njeni pripravi za družino. Prebrati zna in razume besedila o pomenu posebnih ustaljenih dejavnosti, povezanih s hrano in prehranjevanjem pri Romih.	Prebrati zna in razume podrobna navodila za pridelavo in pripravo hrane. Brati zna opise dogodkov, pri katerih imajo tradicionalna oblačila ali hrana pomembno vlogo.

HRANA IN OBLAČILA

		A1	A2	B1	B2
GOVOR	GOVORNO SPOROČANJE	Vprašati zna po osnovnih živilih/pijačah v šolski menzi, na tržnici ali v trgovini. Vprašati zna po ceni izdelka. Odgovoriti zna neverbalno (npr. pokima ali odkima), z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na vprašanja o hrani/pijači in oblačilih, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara.	Postaviti in odgovoriti zna na osnovna vprašanja o hrani/pijači, ki ji/mu je všeč ali je ne mara in na kratko povedati, katera hrana/pijača je ali ni všeč drugim. Na preprost način zna govoriti o jedilnem listu ali hrani za posebno praznovanje in izbrati, kar ji/mu je všeč. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o kosih in vrstah oblačil, npr. katera oblačila so primerna za različne vremenske razmere.	Sodelovati zna v pogovorih o oblačilih/modi in hrani/pijači, pri čemer izrazi osebne preference.	Z naravnimi govorci se zna tekoče pogovarjati o vprašanih, povezanih z izbiro hrane ali pripravo hrane za določen namen. Aktivno se zna vključiti v pogovore o oblačilih, modi, ceni in razpoložljivosti oblačil.
		Na primerno vključen način zna vprašati za hrano ali pijačo doma ali v skupnosti. V okviru družinske ali socialne interakcije zna z enobesednimi odgovori ali neverbalno povedati, katera hrana ji/mu je všeč.	Uporabiti zna preproste besedne zveze pri pogovoru o jedilniku za družinsko ali posebno praznovanje. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o romskih oblačilih in o tem, katera oblačila so ji/mu všeč in katera ne.	Sodelovati zna pri načrtovanju jedilnika za praznovanje. Pogovarjati se zna o tradicionalnih oblačilih in o tem, kje si jih je mogoče priskrbeti. Pogovarjati se zna o pomenu gostoljubja v romski skupnosti.	Pogovarjati se zna o izbirah in odločitvah v zvezi s hrano in oblačili za posebno priložnost v okviru skupnosti ali družine, pri čemer jasno izrazi razloge za svoja stališča.
	GOVORNO SPOROČANJE	Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi, s katerimi opiše, kar ji/mu je všeč in česa ne mara (npr. <i>Ne maram zelenih jabol, Všeč mi je moj novi plašč</i>).	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše vrste jedi, ki jih ima najraje. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in povedi, s katerimi opiše dogodke, povezane z obrokom posebnega pomena za družino (npr. med verskim praznikom ali družinskim praznovanjem).	Ponoviti zna podrobna navodila učitelja glede hrane ali oblačil. Opisati zna svoje najljubše kose oblačil in pojasniti, zakaj so ji/mu všeč. Razložiti zna pomen določenih živil in kosov oblačil v svoji družini ali kulturi.	Jasno in podrobno zna predstaviti pomen določenih oblačil ali hrane za mlade danes.
		Uporabiti zna ključne besede in preproste besedne zveze/povedi, da izrazi, katera hrana in oblačila so všeč družini ali skupnosti in katera ne.	Uporabiti zna vrsto povedi, s katerimi preprosto opiše pomemben obrok ali praznično jed in oblačila, ki so jih nosili gostje.	Na kratko zna govoriti o tradicionalnih romskih oblačilih in razložiti njihov pomen za romsko identiteto. Na kratko zna govoriti o poteku dogodkov med prazničnim obrokom ali dogodkom. Razložiti zna, kako njegova/njena družina sprejme obiskovalce in goste.	Jasno in podrobno zna predstaviti tradicionalne romske jedi in oblačila, pri čemer vključi informacije o njihovem pomenu za romsko identiteto in izzivih, s katerimi se tradicija srečuje v današnjem času.

HRANA IN OBLAČILA

	A1	A2	B1	B2
P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna sezname različnih živil, pri čemer jih ustrezno razvrsti (sadje, zelenjava, meso itd.). Prepisati ali napisati zna sezname oblačil glede na okoliščine uporabe (npr. oblačila, ki jih nosimo zunaj, v notranjih prostorih, v šoli, med športom).	Napisati zna kratko besedilo, v katerem opiše dogodek, kjer ima hrana glavno vlogo (npr. družinsko ali versko praznovanje, praznovanje, značilno za etnično skupino). Napisati zna kratka besedila, v katerih opiše svoje najljubše kose oblačil.	Na način, primeren svoji starosti, zna pisati o oblačilih/modi in hrani/pijači. Napisati zna navodila za pripravo jedi/obroka, ki ji/mu je všeč ali ima poseben pomen.	Napisati zna jasno, podrobno besedilo, v katerem predstavi informacije, argument ali osebno mnenje o temah, povezanih s hrano ali pijačo.
	Napisati ali prepisati zna posamezne ključne besede v seznamih hrane in oblačil, ki se uporabljajo doma.	Napisati zna kratko besedilo s preprostimi povedmi, v katerem opiše pripravo jedi ali obroka doma. Napisati zna kratko besedilo s preprostimi povedmi, v katerem opiše tradicionalno nošo ali nošo, ki je značilna za poseben dogodek. Napisati zna kratko besedilo s preprostimi povedmi, v katerem opiše dogodek, ko so doma sprejeli obiskovalce.	Napisati zna podrobne recepte za jedi, pripravljene doma, lahko tudi po nareku starša ali drugega družinskega člana. Napisati zna ustrezno podroben opis tradicionalne noše in pojasni razloge za uporabo določenih kosov oblačil. Opisati zna, kako se običajno izkazuje gostoljubje doma ali v skupnosti.	Napisati zna jasno in podrobno besedilo o pomenu hrane med družinskim praznovanjem ali praznovanjem v okviru skupnosti, pri čemer opiše tudi pripravo jedi ter njihovo strežbo in izvor v romski tradiciji. Napisati zna jasno in podrobno besedilo, v katerem opiše tradicionalna oblačila in razpravlja o vprašanju tradicije v sodobnem času. Podrobno zna pisati o prijateljstvu in gostoljubju ter njunem pomenu.

Hrana in oblačila					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem besede za različne kose oblačil, ki jih nosim. Razumem besede za kose oblačil, ki jih nosijo drugi. Razumem besede za hrano, ki jo jem v šoli ali doma. Razumem, ko učitelj pove nekaj o hrani ali oblačilih.			
		Prebrati znam besede za različne vrste hrane. Prebrati znam besede za različne kose oblačil.			
		Vprašati znam po hrani ali pijači v trgovini ali na tržnici ali med igro vlog v svojem razredu. Vprašati znam po kosu oblačila v trgovini ali na tržnici ali med igro vlog v svojem razredu. Vprašati znam po ceni izdelka. Povedati znam, če mi je določena vrsta hrane všeč. Povedati znam, katera barva mi je najbolj všeč pri kosu oblačila.			
		Povedati znam, katera hrana mi je všeč in katera ne. Povedati znam, katera barva ali kateri kos oblačila mi je všeč in kateri ne.			

		Napisati znam sezname različnih vrst hrane glede na kategorijo. Napisati znam sezname oblačil za različne namene.			
--	---	--	--	--	--

Hrana in oblačila					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A2		Razumem informacije o vrsti oblačil, ki jih potrebujemo za šolski izlet ali šport. Razumem informacije o različnih vrstah hrane ter o tem, katera hrana je dobra zame in katera ni.			
		Prebrati znam jedilni list in razumem, katere različne vrste hrane so v ponudbi. Prebrati znam besede za hrano, ki jo najdemo v supermarketu. Prebrati znam besede za kose oblačil, ki jih najdemo v trgovini ali na tržnici. Prebrati znam in razumem, ko je hrana ali oblačilo del zgodbe.			
		Vprašati znam druge ljudi o hrani ali pijači, ki jim je všeč ali ki so jo jedli in pili na praznovanju ali prazniku. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o najljubši hrani in pijači. Pogovarjati se znam o tem, katero hrano bi želel/-a jesti za poseben obrok ali na praznovanju. Pogovarjati se znam o oblačilih, ki so mi najbolj všeč in o tem, kdaj jih najraje nosim. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o oblačilih, ki jih nosimo ob posebnih priložnostih.			
		Opisati znam obrok, ki sem ga pred kratkim jedel/jedla. Opisati znam svojo najljubšo hrano in najljubši obrok. Opisati znam, kaj se dogaja med posebnimi obroki ali med praznovanjem v moji družini. Opisati znam, kaj jaz ali drugi ljudje nosijo ob posebni priložnosti.			
		Napisati znam kratek opis dogodka, kjer sem jedel/jedla poseben obrok. Napisati znam kratek opis svojih najljubših oblačil ali oblačil, ki jih nosim ob posebnih priložnostih.			
B1		Razumem, ko se ljudje v razredu ali doma pogovarjajo o določeni hrani. Razumem, ko se ljudje pogovarjajo o oblačilih, ki bi jih radi kupili ali oblačilih, ki jih nosimo ob določenih priložnostih. Razumem zgodbo o pomenu vljudnosti in gostoljubja.			
		Brati znam o zdravi prehrani in o hrani, ki jo moramo zaužiti, da bi ostali zdravi. Brati znam o oblačilih, ki jih nosijo drugi, ali o stilu in modi. Razumem opis oblačil, ki jih nosi oseba v zgodbi ali drugem besedilu.			
		Ponoviti znam navodilo učitelja glede oblačil. Posredovati znam podrobne informacije o hrani. S svojimi prijatelji se znam pogovarjati o modnih stilih. Pogovarjati se znam o oblačilih, ki jih potrebujemo za določeno priložnost ali namen. Pogovarjati se znam o hrani, ki mi je všeč.			
		Podrobno znam opisati pripravo določenega obroka. Prijatelju znam povedati navodila za pripravo obroka. Prijatelju znam povedati, katera oblačila so potrebna za določen namen. Pogovarjati se znam o stilu oblačenja, ki ima v moji družini ali kulturi določen pomen.			
		Napisati znam opis hrane, značilne za praznovanje ali posebno priložnost. Napisati znam, katera oblačila ljudje nosijo ob določenih priložnostih. Napisati znam navodila za pripravo obroka ali jedi.			

		Napisati znam, katera hrana mi je všeč in katera ne, ter navesti razloge.			
--	--	---	--	--	--

Hrana in oblačila					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		Natančno razumem televizijske ali radijske oddaje o hrani. Natančno razumem televizijske ali radijske oddaje o oblačilih in modnih stilih. Razumem podrobna navodila za pripravo hrane. Natančno razumem zgodbe ali pravljice o pomenu vljudnosti in gostoljubja ter s tem povezanimi običaji.			
		Brati znam članke v revijah ali časopisih, ki govorijo o oblačilih in vprašanjih, povezanih z izdelovanjem oblačil. Brati znam članke o hrani in modi. Brati znam letake s priporočili o prehrani. Brati znam poročila o prehrani in zdravju.			
		Z naravnimi govorci se znam pogovarjati o temah, povezanih s hrano ali o načrtih za določen obrok. Spontano in tekoče sodelujem pri pogovorih o oblačilih in modi.			
		Obširneje znam govoriti o pomenu določenih stilov oblačenja za mojo družino ali kulturo, ki ji pripadam. Obširneje znam govoriti o zgodovinskem pomenu stilov oblačenja. Obširneje znam govoriti o tradicionalnem pomenu določene hrane za praznovanja ali druge posebne priložnosti.			
		Napisati znam podrobno predstavitev hrane in oblačil za posebno priložnost. Napisati znam podroben opis oblačil in razložiti njihov kulturni pomen. Pisno znam izraziti svoje mnenje o stilih oblačenja in vprašanjih, povezanih z izdelovanjem in trženjem oblačil.			

TEMA 9: URA, LETNI ČASI IN VREME

Ta tema bi morala biti namenjena obravnavanju pomena vremenskih pojavov, kot so grmenje, dež in veter, v romskih zgodbah, pravljicah in poezijah.

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se besedišče za poimenovanje mesecev in letnih časov.

Starostna skupina: 4–10

Raven: A1

Način dela:

1. Pripravite veliko razpredelnico z meseci v letu, ki jo pritrdite na steno.
2. Učence najprej naučite imena mesecev, potem pa mesece z okvirčki združite glede na štiri letne čase in jih naučite poimenovanj tudi za te.
3. Pogovorite se o stvareh, ki se dogajajo v različnih letnih časih – vreme, počitnice, obiski, prazniki itd.
4. Pomembne dejavnosti zapišite v razpredelnico – šolske počitnice, prazniki, rojstni dnevi učencev itd.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Naučiti se besedišče za različne vremenske pojave.

Starostna skupina: 4–10

Raven: A1

Način dela:

1. Pripravite razpredelnico z dnevi v tednu, ko so učenci v šoli.
2. Natisnite nekaj simbolov za vreme (na voljo so na spletu), ki ponazarjajo sonce, dež, veter, sneg itd.
3. Pred začetkom vsake ure določite osebo, ki bo izbrala pravi simbol, povedala dan in mesec, opisala vreme in prilepila simbol na pravo mesto v razpredelnici.

Dejavnost v razredu 3

Cilj: Znati opisati dejavnosti, ki so povezane z določenimi vremenskimi razmerami in/ali letnimi časi.

Starostna skupina: 10–14

Raven: B1

Način dela:

1. Na tablo napišite poimenovanja letnih časov.
2. Na glas se pogovorite in naštejete dejavnosti, ki so značilne za določen letni čas.
3. Podatke razvrstite pod dejavnosti, povezane z delom, športi, prostim časom, šolo itd.
4. Učenci naj napišejo kratko besedilo, v katerem opišejo svoj najljubši letni čas in izbirajo utemeljijo. Navedejo naj tudi vse dejavnosti, ki so povezane s tem letnim časom, in dejavnosti, s katerimi se takrat ukvarjajo.

URA, LETNI ČASI IN VREME

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume osnovne besede, ki se nanašajo na vreme (npr. <i>sonce, dež, sneg, mrzlo, vroče</i>), ko so izrečene ali prebrane na glas. Prepozna in razume besede za letne čase in mesece v letu, ko so izrečene ali prebrane na glas. Sledi lahko preprostim navodilom, da poišče slike ali predmete v učilnici ali knjigah, ki se nanašajo na vreme ali letne čase. Prepozna in razume, koliko je ura, ter imena za dneve v tednu, ko so izrečeni ali prebrani na glas.	Na splošni ravni lahko sledi preprostemu govoru, ki se nanaša na vreme in letne čase, pod pogojem, da so bile ključne besede in koncepti vnaprej obravnavani ter da je na voljo primerno slikovno gradivo. Na splošni ravni lahko sledi zgodbam in govoru v razredu o vremenu in dejavnostih, značilnih za različne letne čase.	Razume glavne dele vremenske napovedi, ki jo gleda na televiziji. Razume glavne dele govora v razredu o letnih časih in praznikih, pri čemer uporabi slikovno gradivo (npr. ilustracije v učbeniku), da sledi učiteljevi razlagi. Razume glavne dele videoposnetka, ki prikazuje dejavnosti, značilne za določeno obdobje leta. Razume navodila ali govor o projektu, ki se navezuje na čas, letne čase ali vreme ter na povezane dejavnosti.	Natančno razume govor, v katerem ima obdobje leta ali vreme pomembno vlogo. Natančno razume televizijsko ali radijsko oddajo o vremenu (v kateri so npr. podana vremenska opozorila ali nasveti za potnike). Natančno razume zgodbo, igro ali televizijski program, v katerem ima vreme posebej pomembno vlogo.
		Razume besede ali besedne zveze, ki jih družina ali skupnost uporablja za poimenovanje obdobja dneva/noči, letnih časov in vremenskih pojavov.	Razume navodila, ki se nanašajo na vreme (npr. kako se zavaruje dom, živali). Na splošni ravni lahko sledi govoru o vremenu in njegovih posledicah za družino. Razume zgodbo, primerno svoji starosti, ki je povezana z vremenom, nočjo in dnevom ali se dogaja v določenem obdobju dneva, če vsebuje številne znane besede.	Sledi lahko govoru ali razpravi in razume glavne dele, če je uporabljeno veliko število besed, ki se nanašajo na čas, spremembe letnih časov ali vreme v povezavi z romsko kulturo. Razume posledice, ki jih imajo različni letni časi in vreme za družino ali skupnost.	Brez težav razume pogovor, govor ali predstavitev o pomenu, ki ga imajo teme, povezane z letnimi časi in vremenom, za družino ali skupnost. Natančno razume govor o tem, kako lahko letni časi ali vremenske razmere vplivajo na življenje ali dogodke v družini ali skupnosti.
	B R A L N O	Prepozna in razume osnovne besede, povezane z vremenom, če se pojavijo na grafičnem prikazu, karticah z vremenskimi simboli ali v preprostem besedilu. Prepozna in razume besede za poimenovanje letnih časov ali obdobja leta na slikah, plakatih, karticah ali v preprostih besedilih. Prepozna in razume imena za dneve v tednu. Povedati zna, koliko je ura.	Pri prepoznavanju in razumevanju ključnih informacij o vremenu (<i>dež, veter, temperatura</i> itd.) zna uporabljati slike v učbeniku. Prepozna in razume besede, povezane z vremenom ali letnimi časi, če se pojavijo v zgodbah in drugih besedilih. Brati zna in razume preproste zgodbe, ki vsebujejo številne znane besede o značilnih sezonskih dejavnostih in vremenu (npr. podeželje spomladi, obiskovanje plaže poleti, priprave na verski praznik).	Prepozna in razume ključne besede (npr. v geografskem besedilu, ki se nanaša na vreme) in jih zna uporabiti za nadaljnje razvrščanje informacij iz besedila v kategorije (npr. vplivi vetra). Prebrati zna zgodbo, v kateri ima vreme ali obdobje leta posebej pomembno vlogo, in razume njene glavne dele.	Brati zna in natančno razume članke ali poročila o vremenu ali naravnih pojavih, na katere vpliva vreme. Brati zna in natančno razume nanašanja na letne čase ali vreme v sodobni poeziji.
		Prepozna in razume besede za obdobja dneva (<i>jutro, popoldne, noč</i> itd.) ter osnovne besede za vremenske pojave, če so uporabljene v zgodbi.	Razume pomen nanašanj na obdobje dneva ali vreme v preprostih pravljicah, ki jih pozna.	Prebrati zna zgodbo ali drugo pisno besedilo, v katerem ima romsko dožemanje časa, letnih časov ali vremena pomembno vlogo.	Prebrati zna članek ali drugo pisno besedilo o vplivu različnih letnih časov ali vremenskih razmer na življenje Romov.

URA, LETNI ČASI IN VREME

		A1	A2	B1	B2
G O V O R	G O V O R N O S P O R A Z U M E V A N J E	Odgovoriti zna neverbalno (npr. pokima ali odkima), z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na osnovna vprašanja o vremenu (npr. <i>Je zunaj mrzlo?</i>), vremenu, ki ji/mu je všeč ali ga ne mara, ter o tem, kdaj nastopijo različni letni časi in kakšno vreme je značilno zanje. Odgovoriti zna na vprašanje o tem, koliko je ura.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o vremenu in letnih časih, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara. Sodeluje lahko v preprostih pogovorih o vremenu v svoji državi in o oblačilih, ki se nosijo v različnih vremenskih razmerah.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o vrstah vremena in vplivu vremena na življenjski slog. Opisati zna, kaj se dogaja v določenem letnem času v njegovi/njeni družini ali skupnosti, ter v zvezi s tem odgovoriti na vprašanja.	Spontano in tekoče zna govoriti o temah, ki se nanašajo na letne čase in vreme. Jasno zna izraziti svoja stališča.
		Odgovoriti zna neverbalno (npr. pokima ali odkima), z eno besedo ali pa poda zelo kratke odgovore na vprašanja o tem, ali jo/ga zebe ali ji/mu je vroče ter o vremenu, ki ji/mu je všeč ali ga ne mara. Odgovoriti zna s ključnimi besedami, da pove glavne značilnosti določenega letnega časa ali obdobja leta (npr. vreme, dejavnosti, praznovanja).	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o prazniku ali dogodku, ki se praznuje v določenem obdobju leta. Postaviti zna preprosta vprašanja o temah, povezanih z letnimi časi, ali o praznikih, ki se praznujejo v določenih obdobjih leta.	Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o vremenskih razmerah ali sezonskih dejavnostih, ki so posebej pomembne za Rome.	Z naravnimi govorniki se zna pogovarjati o temah, ki se nanašajo na letne čase in vreme. Jasno zna izraziti svoja stališča. Govoriti zna o specifičnih dejanjih ali dejavnostih in podrobno razloži, zakaj se izvajajo v določenih obdobjih dneva ali leta.
	G O V O R N O S P O R O Č A N J E	Uporabiti zna besede in preproste besedne zveze, da pove kratko izjavo o vremenu, ki je lahko tudi nepopolna, ter zna poimenovati letne čase. Povedati zna, kateri dan v tednu je, ko jo/ga kdo vpraša o tem. Povedati zna, ob kateri uri se je zgodil določen dogodek.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi z ustreznimi pridevniki, da v razredu opiše, kakšno vreme je zunaj. Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi opiše šolske počitnice ali počitnice, ki jih je preživel/-a v tujini z družino. Povedati zna, kateri je njegov/njen najljubši dan, in to razloži na preprost način.	Primerjati zna vreme v svoji državi z vremenom v drugih delih sveta. Na kratko zna govoriti o dogodku, situaciji ali izkušnji, pri čemer primerno opiše obdobje leta in vreme.	Predstaviti zna jasno in podrobno zgodbo ali opis dogodka ali dejavnosti, ki je posebej povezana s sezonskimi ali vremenskimi razmerami. Podrobno zna opisati obdobje leta, razmere, vremenske spremembe itd.
		Uporabljati zna ključne besede in preproste besedne zveze, s katerimi opiše vremenske razmere (npr. <i>Danes je mrzlo.</i>) Poimenovati zna dneve v tednu, mesece v letu in letne čase.	Uporabljati zna vrsto besednih zvez ali preprostih povedi, s katerimi opiše svoje najljubše vreme, letni čas ali dan v tednu, s posebnim poudarkom na povezavi z življenjem Romov.	Opisati zna razmere, povezane z mesecem, letnim časom in vremenom, ki jih je doživel/-a v drugem kraju. V predstavitev izkušnje ali dogodka zna vključiti opise, ki zadevajo čas, letni čas in vreme.	Jasno in podrobno zna razložiti dogodek, ki je značilen za določen letni čas, obdobje leta ali vremenske razmere.

URA, LETNI ČASI IN VREME

	A1	A2	B1	B2
P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna osnovne besede, ki se nanašajo na vreme in letne čase. S table zna prepisati kratke povedi o vremenu in letnih časih (npr. med pisanjem „novic“) ali jih napisati samostojno.	Napisati zna povedi o oblačilih, ki jih nosimo v različnih vremenskih razmerah in obdobjih leta. Napisati zna kratko besedilo o popolnem dnevu.	Napisati zna kratko pismo, v katerem opiše vreme in vrste oblačil, ki jih nosimo v različnih vremenskih razmerah. Napisati zna kratko besedilo, v katerem opiše vpliv vremena na ljudi v različnih delih sveta. Napisati zna kratko besedilo, v katerem opiše dejavnosti, kot so smučanje, plavanje, pohodništvo, pri čemer vključi nanašanje na vreme in predstavi svoj odziv (npr. navdušen/-a, živčen/-na, vesel/-a, utrujen/-a).	Napisati zna pismo, v katerem podrobno predstavi izkušnjo, dejavnosti ali dogodek, ki jih jasno umesti v letni čas in opiše vreme. Napisati zna zgodbo ali opis, v katerem ima obdobje leta ali vreme pomembno vlogo. Napisati zna podrobno poročilo o nedavnih vremenskih razmerah, ki jih je izkusil/-a, in primerjati vremenske napovedi ali značilne vremenske razmere s tistimi, ki jih je izkusil/-a.
	Napisati zna ključne besede, ki se nanašajo na dan, mesec, letni čas ali vreme, in jih pokaže družinskim članom.	Napisati zna povedi o vplivu menjavanja letnih časov in sprememb vremena na družino ali skupnost.	Napisati zna kratko besedilo, v katerem opiše situacijo ali dogodek v družini ali skupnosti, pri katerem so obdobje leta ali vremenske razmere pomemben element (npr. vpliv vremena na potovanja).	Napisati zna kratko zgodbo, v kateri opiše situacijo ali dogodek iz romske zgodovine ali sedanjo izkušnjo, v kateri imajo obdobje leta in vremenske razmere pomembno vlogo.

Ura, letni časi in vreme					
	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Razumem besede za različne vremenske razmere. Razumem imena mesecev in letnih časov.			
		Prepoznam in razumem besede o vremenu v razpredelnici ali besedilu. Prepoznam in razumem besede o letnih časih ali obdobjih leta v besedilu ali na slikah, plakatih ali karticah.			
		Odgovoriti znam na vprašanja o vročini, mrazu, soncu, mesecu ali letnih časih. Povedati znam, ali mi je določeno vreme ali obdobje leta všeč ali ne. Povedati znam, kakšno je vreme v različnih obdobjih leta.			
		Povedati znam, kakšno vreme je zunaj. Povedati znam, kateri letni čas je. Povedati znam, kateri mesec je.			
		Napisati znam besede za mesece in letne čase. Napisati znam besede za različne vrste vremena.			
A2		Razumem glavne besede o vremenu in letnih časih, ko jih slišim pri pouku. Razumem, ko je letni čas ali vreme del zgodbe.			
		Razumem informacije o vremenu v razpredelnici ali knjigi. V besedilu znam poiskati besede o vremenu in letnih časih. Prebrati znam kratko zgodbo o tem, kaj delamo v določenih obdobjih leta.			
		Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o vremenu in letnih časih. Govoriti znam o oblačilih, ki jih potrebujemo za različna obdobja leta. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o pomembnih dogodkih v različnih obdobjih leta. Postaviti znam nekaj vprašanj o vremenu ali praznikih v določenih obdobjih leta.			
		Opisati znam, kakšno je vreme zunaj. Opisati znam, kaj se dogaja med šolskimi počitnicami. Opisati znam svoje najljubše obdobje leta.			
		Napisati znam povedi o različnih obdobjih leta. Napisati znam povedi o tem, kakšno je vreme zdaj in v drugih obdobjih. Napisati znam povedi o svojem najljubšem dnevu ali obdobju leta.			
B1		Razumem glavne dele vremenske napovedi na televiziji. Razumem govor o obdobju leta ali letnem času. Razumem film ali videoposnetek, ki prikazuje določeno obdobje leta ali dejavnosti, ki jih povezujemo z določenim mesecem ali letnim časom.			
		Prebrati znam in razumem zgodbo ali besedilo o vremenu. Razumem, ko je vreme ali obdobje leta pomemben del zgodbe.			
		Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o vremenu in njegovem vplivu na naše življenje. Govoriti znam o tem, kaj se dogaja doma ob lepem ali slabem vremenu. Govoriti znam o tem, kaj bom delal/-a med šolskimi počitnicami.			
		Na kratko znam govoriti o svoji izkušnji v določenem obdobju leta. Opisati znam, kaj v določenem obdobju leta delam zunaj šole. Opisati znam vreme, ko govorim o dogodku ali izkušnji.			
		Napisati znam kratko pismo, v katerem opišem vreme. Opisati znam, kaj delam/sem delal/-a v določenem obdobju leta. Opisati znam, kaj ljudje delajo v različnih obdobjih leta in različnih vremenskih razmerah. Opisati znam, kako vreme vpliva na način življenja v različnih delih sveta.			

Ura, letni časi in vreme					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		Natančno razumem govor ali predstavitev, v kateri ima vreme ali letni čas pomembno vlogo. Natančno razumem televizijski program o vremenskih težavah, spremembah ali nevarnostih.			
		Brati znam članke o težavah, ki jih povzroča vreme, ter oceniti predstavljene dokaze. Brati znam članke ali poročila, v katerih je podrobno pojasnjen vpliv vremena na način življenja in dejavnosti. Brati znam časopisne članke, ki vsebujejo podrobne informacije o vremenskih spremembah ali menjavanju letnih časov ter povezanih težavah. Prepoznam, ko ima vreme ali letni čas pomembno vlogo v romanu ali poeziji.			
		Pogovarjati se znam z drugimi, tudi z naravnimi govorci, o težavah, ki jih povzroča vreme. Pogovarjati se znam z drugimi, tudi z naravnimi govorci, o načrtih in zamislih za določen letni čas. Jasno in podrobno znam izraziti svoje mnenje v razpravi o obdobju leta ali vremenskih razmerah.			
		Obširneje znam govoriti o tem, kaj sem delal/-a v določenem vremenu. Predstaviti znam svoje počitnice in opisati, kakšno je bilo vreme v tem obdobju. Podrobno znam opisati, kako spremembe letnih časov in vremena vplivajo na način življenja. Pojasniti znam, zakaj se določen praznik ali dogodek praznuje v določenem obdobju leta.			
		Napisati znam pismo, v katerem podrobno opišem izkušnjo, pri kateri je imelo vreme pomembno vlogo. Napisati znam kratko zgodbo, v kateri imajo vremenske razmere pomembno vlogo. Napisati znam podrobno vremensko poročilo na podlagi informacij, zbranih v daljšem časovnem obdobju.			

TEMA 10: NARAVA IN ŽIVALI

V okviru te teme se poudarja pomen narave v romski kulturi, izpostavlja tesna povezava romskega življenja v preteklosti z naravo in živalmi ter spodbuja spoštovanje narave in okolja. Predstavitev, ki jo pri tej temi poda starejši član romske skupnosti, bi spodbudila dodatno zanimanje.

Tema prek razprav, raziskav in predstavitev v razredu ponuja priložnost za obravnavo zgodovinske povezave med romskimi skupinami iz različnih delov Evrope in določenimi živalmi – npr. udomačevanje in urjenje živali, konji, cirkus, živali na kmetiji – ter za spoznavanje obrti in dejavnosti, povezanih s tem odnosom do živali.

Pri tej temi bi bilo treba obravnavati tudi spoštovanje voda v romskih običajih ter pomen vremenskih pojavov, kot so grmenje, dež in veter v romskih zgodbah, pravljičah in poezijah.

Glej tudi: **Romske obrti in poklici** (stran 42)

Prevoz in potovanja (stran 57)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se poimenovanja različnih živali in jih znati prepoznati v zapisani obliki.

Starostna skupina: 4–14

Raven: A1

Način dela:

1. Pripravite kartice s poimenovanji živali, ki jih boste povezovali s slikami.
2. Naredite uvod v temo o živalih in vprašajte, ali ima kdo od učencev doma živali.
3. Zberite nekaj romskih besed za živali in jih napišite na tablo ter razvrstite v osnovne kategorije, npr. domače živali/živali na kmetiji/divje živali.
4. Pokažite vsako kartico in prosite učence, naj poiščejo enako besedo na tabli.
5. Prepričajte se, da učenci znajo izgovoriti besede.
6. Kartice položite na mizo s sprednjo stranjo navzdol. Na eni strani mize naj bodo slike, na drugi pa besede.
7. Učenci naj po vrsti obračajo po dve kartici, po eno z vsakega kupa. Ko najdejo besedo, ki se ujema s sliko, vzamejo obe kartici in ju s sprednjo stranjo obrnjeno navzgor položijo skupaj.
8. Če se beseda ne ujema s sliko, naj obe kartici zopet obrnejo s sprednjo stranjo navzdol, da ju lahko izbere drug učenec.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Naučiti se poimenovanja različnih živali ter spoznati tradicionalna romska prepričanja in obrti, ki so povezane z živalmi.

Starostna skupina: 4–14

Raven: A1–A2

Način dela:

1. Skupaj razmišljajte na glas in naštejte vse besede za živali v romskem jeziku, ki jih učenci poznajo.
2. Obravnavajte še dodatno besedišče.
3. Pogovorite se o splošnih prepričanjih in odnosu do živali.
4. Pripravite razpredelnico, ki jo boste pritrdili na steno, in v njej razvrstite živali glede na naslednje kategorije:
 - a. divje/domače,
 - b. življenjski prostor in kraj,
 - c. pomen v romski zgodovini/pomen danes,
 - d. povezava z romskimi prepričaji,
 - e. povezava z romsko obrtjo ali dejavnostjo,
 - f. pojavljanje v pravljičah, literaturi itd.
5. Učenci naj za dodatne informacije povprašajo v svojih družinah, če je to mogoče.
6. Učenci naj delajo v parih ali manjših skupinah in pripravijo predstavitev o določeni živali/skupini živali in njihovem pomenu ali vlogi v romski kulturi. Končno govorno predstavitev naj spremljajo besedila in slike na plakatih, vanjo pa naj bodo vključeni tudi komentarji ali zgodbe družinskih članov ter podatki iz drugih raziskav.

NARAVA IN ŽIVALI

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J E	S L U Š N O	Prepozna in razume osnovne besede, ki se nanašajo na živali in rastline, ko so izrečene ali prebrane na glas, predvsem če so prikazane s slikami, mimiko, kretnjami itd. Prepozna in razume imena znanih živali in rastlin, če se pojavijo v zgodbah in drugih besedilih, ki so prebrana na glas.	Razume glavne dele preprostega govora v razredu o živalih ali rastlinah, vključno z zgodbami in drugimi besedili, ki jih učitelj prebere na glas. Na splošni ravni razume, ko učitelj predstavi temo, ki vključuje nanašanja na živali ali rastline (npr. naravoslovje), pod pogojem, da je bilo ključno besedišče vnaprej predstavljeno.	Razume glavne dele videoposnetka ali televizijskega programa o naravi. Razume glavne dele učiteljeve predstavitve teme, ki je povezana z naravo.	Razume podroben in obširen govor, v katerem ima narava pomembno vlogo. Natančno razume zgodbo ali predstavitev, ki temelji na opisu naravnega okolja ali živalskega sveta. Razume podrobno in obširno predstavitev, ki je namenjena spodbujanju spoštovanja do narave in okolja.
		Prepozna in razume besede za rastline in živali, ki so pomembne v romski tradiciji ali življenju Romov.	Na splošni ravni razume zgodbo o romski zgodovini ali sodobni romski dejavnosti, ki temelji na 1) odnosu z naravo ali 2) delu z živalmi.	Razume glavne dele zgodbe ali predstavitve življenja Romov, ki se nanaša na naravo ali obrti, povezane z živalmi. Razume nanašanja na ptiče ali živali v pravljicah in drugih pisnih besedilih. Razume besedila, v katerih je na preprost način obravnavana povezava med nekaterimi ptiči in živalmi ter romskimi prepričanji.	Razume pogovor med naravnimi govorniki, ki vključuje nanašanja na naravo, naravne pojave, živali ter prepričanja in vraževerja, povezana z naravo. Razume podroben in obširen opis obrti ali poklica, povezanega z živalmi.
	B R A L N O	Uporabljati zna slikovno gradivo za prepoznavanje in razumevanje zapisanih imen živali in rastlin (npr. v slikovnem slovarju, razpredelnici na steni). Prepozna in razume imena živali na karticah ali plakatih.	Brati zna in razume zelo kratka preprosta besedila o živalih in naravi pod pogojem, da vsebujejo številne znane besede in primerno slikovno gradivo.	Razume glavne dele besedila o naravi, pri čemer uporabi znane ključne besede in slike/diagrame za pomoč pri razumevanju in razvrščanju informacij.	Prebrati zna in razume podrobno zgodbo ali opis, v katerem ima narava pomembno vlogo.
		Prepozna in razume besede za živali, ki so pomembne za romske običaje ali romski način življenja.	Brati zna preprosta kratka besedila, kot so pravljice, ki vključujejo nanašanja na živali ali naravo, pod pogojem, da vsebujejo številne znane besede in slikovno gradivo.	Razume glavne dele besedila, kot je pravljica, v katerem ima narava pomembno vlogo, pri čemer uporabi znane ključne besede in koncepte za razvrščanje informacij.	Razume informacije ali sporočilo v besedilu, ki vsebuje podrobna nanašanja na naravo in živali ter v katerem je mogoče prepoznati romske običaje in prepričanja.

NARAVA IN ŽIVALI

		A1	A2	B1	B2
G O V O R	G O V O R N O S P O R A Z U M E V A N J E	S ključnimi besedami in preprostimi besednimi zvezami/povedmi zna odgovoriti na osnovna vprašanja o skrbi za hišnega ljubljénčka, o tem, katere živali so ji/mu všeč itd. S ključnimi besedami in preprostimi besednimi zvezami/povedmi zna odgovoriti na osnovna vprašanja o tem, kako se rastline spreminjajo, ko rastejo.	Odgovoriti zna na preprosta vprašanja o tem, katere živali ali rastline so ji/mu všeč in katerih ne mara. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o skrbi za žival ali hišnega ljubljénčka.	Z drugimi učenci zna razpravljati o tem, kako vključiti živali/rastline v projekt, igro vlog, plakat, pripravljen v sklopu projekta itd. Predati zna informacije o skrbi za živali ali rastline.	Z drugimi učenci zna razpravljati o organizaciji priprave projekta o živalih in naravi, pri čemer razloži, zakaj ji/mu je določen način dela ljubši od drugega. Z drugimi učenci zna razpravljati o pomenu skrbi za živali in okolje, pri čemer poda razloge za določena mnenja in proti njim.
		S ključnimi besedami in preprostimi besednimi zvezami zna odgovoriti na vprašanja o gojenju rastlin in zelenjave, živalih, ki so ji/mu všeč ali jih ne mara, skrbi za hišnega ljubljénčka ali drugo žival itd.	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o živalih, ki jih ima njegova/njena družina ali drugi ljudje. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o živalih, ki so ji/mu všeč. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o odnosu, ki ga imajo različne romske skupine do določenih živali.	Z drugimi se zna pogovarjati o pomenu narave in živali v povezavi z različnimi načini življenja. Starejšim članom skupnosti zna postaviti vprašanja o pomenu živali za Rome v preteklosti. Starejšim članom skupnosti zna postaviti vprašanja o romskih dejavnostih ali poklicih, povezanih z živalmi. Postaviti in odgovoriti zna na vprašanja o prepričanjih in običajih, ki so povezani z živalmi.	Podrobno zna govoriti o pomenu spoštovanja narave in okolja. S pogovori s starši ali starejšimi člani skupnosti zna zbrati informacije o tradicionalnih romskih načinih življenja, povezanih z živalmi (npr. lov na medvede, krotenje konjev, kovaštvo, nastopanje v cirkusu, priprava zeliščnih pripravkov).
	G O V O R N O S P O R O Č A N J E	Poimenovati zna živali, ki jih pozna. Poimenovati zna vrste rastlin, gojenih v različnih okoljih (npr. rože, drevesa, poljščine, zelenjava).	Uporabljati zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi predstavi, kako se skrbi za živali ali hišne ljubljénčke. Uporabljati zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi predstavi divje živali in njihovo naravno okolje.	Podrobneje zna razložiti, kako se skrbi za živali na kmetiji ali hišnega ljubljénčka. Povedati zna zgodbo o živalih, ki jo je slišal/-a.	Pred ostalimi učenci zna podrobno in obširno govoriti o odnosu do narave in okolja danes.
		Poimenovati zna živali, ki so značilno povezane z romskimi skupnostmi v različnih državah.	Uporabljati zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi opiše, kako so bile živali v preteklosti pomemben del življenja Romov. Uporabljati zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi predstavi romska prepričanja, ki se nanašajo na ptice in druge živali (npr. v povezavi s srečo, prekletstvom, kot znamenjem nečesa).	Razložiti zna, kako je določena skupina (ali več skupin) Romov v preteklosti živela v stiku z živalmi in jih uporabljala pri delu. Povedati zna zgodbo, ki jo je slišal/-a od družinskega člana ali člana skupnosti.	Podrobno in obširno zna govoriti o pomenu živali v romski zgodovini. Podati zna ustrezno podroben opis nekaterih romskih obrti in poklicev, povezanih z živalmi ali naravo (npr. urjenje živali, krotenje konjev, kovaštvo, priprava zeliščnih zdravil).

NARAVA IN ŽIVALI

	A1	A2	B1	B2
P I S A N J E	Z risb živali zna prepisati besede ali nanje napisati ustrezne oznake.	Napisati zna preproste povedi o živalih na kmetiji ali divjih živalih oziroma o skrbi za hišnega ljubljence, pri čemer uporabi znane besede.	Napisati zna opis dogodka, ki vključuje žival (npr. pes reši otroka pred utopitvijo, divja žival preživi kljub majhni verjetnosti). Napisati zna povzetek zgodbe, ki vključuje živali.	Napisati zna jasno in podrobno predstavitev o vrstah živali, ki so značilne za njegovo/njeno državo. Napisati zna jasno in podrobno besedilo o grožnji, ki jo onesnaževanje predstavlja za naravo in okolje.
	Prepisati ali napisati zna imena živali, ki so (bile) pomembne v življenju Romov.	Napisati zna preproste povedi o povezavi med različnimi romskimi skupinami in živalmi, pri čemer poimenuje romske skupine.	Napisati zna kratek opis tega, kako je skupina (ali več skupin) Romov v preteklosti živela v stiku z živalmi in jih uporabljala pri delu.	Napisati zna jasno in podrobno predstavitev odnosa med živalskimi vrstami in različnimi romskimi skupinami.

Narava in živali

Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Prepoznam in razumem besede za različne živali in rastline.			
		Prebrati znam besede za različne živali in rastline v razpredelnici ali knjigi.			
		Odgovoriti znam na nekaj preprostih vprašanj o hišnih ljubljenceh in živalih na podeželju. Odgovoriti znam na nekaj preprostih vprašanj o skrbi za hišnega ljubljence. Odgovoriti znam na nekaj preprostih vprašanj o različnih rastlinah, ki rastejo v različnih okoljih (npr. cvetlice, drevesa, pridelki itd.).			
		Poznam poimenovanja za živali, ki sem jih videl/-a. Poznam poimenovanja za živali, ki jih vidim v slikanici. Poznam poimenovanja za živali, ki so jih Romi v preteklosti uporabljali pri delu.			
		Napisati znam poimenovanja za živali, ki jih poznam. Napisati znam poimenovanja za živali, ki se pojavijo v zgodbah.			
A2		Razumem, ko so živali ali rastline vključene v zgodbi ali opis dela z živalmi. Razumem, ko oseba govori o hišnem ljubljence.			
		Brati znam kratke zgodbe o živalih v različnih delih sveta. Brati znam o živalih, ki nastopajo v pravljici.			
		Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o živalih, ki sem jih videl/-a ter o živalih, ki so mi všeč ali jih ne maram. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o živalih, ki jih imamo doma. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o živalih, ki so jih imele različne romske skupine v preteklosti.			
		Govoriti znam o tem, kako se skrbi za žival. Govoriti znam o divjih živalih in o tem, kje živijo. Govoriti znam o tem, kako so Romi živali uporabljali pri delu. Govoriti znam o nekaterih prepričanjih, ki jih imajo ljudje o živalih.			
		Napisati znam nekaj povedi o skrbi za hišnega ljubljence. Napisati znam nekaj povedi o živalih na kmetiji.			

		Napisati znam nekaj povedi o živalih, ki so bile del romskega življenja in dejavnosti.			
Narava in živali					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B1		Razumem glavne dele filma ali radijske oddaje o živalih. Razumem glavne dele filma ali radijske oddaje o delu z živalmi.			
		Razumem glavne dele pisnega besedila o delu z živalmi. Razumem glavne dele zgodbe ali pisnega besedila o obrteh, v katerih imajo živali pomembno vlogo. Razumem predstavitev običajev in prepričanj, povezanih z živalmi.			
		Govoriti znam o tem, kako pripraviti projekt o živalih. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o skrbi za živali. Postaviti znam vprašanja za projekt o romskih poklicih, povezanih z živalmi. Postaviti in odgovoriti znam na vprašanja o prepričanjih, povezanih z živalmi. Postaviti znam vprašanja o romskih načinih življenja, ki so vključevali delo z živalmi.			
		Govoriti znam o pomenu narave in okolja. Govoriti znam o pomenu živali za romske poklice in način življenja. Povedati znam zgodbo, ki sem jo slišal/-a in ki se nanaša na živali. Povedati znam zgodbo ali pripoved, ki sem jo slišal/-a v svoji družini ali skupnosti.			
		Napisati znam opis nesreče, v katerem se omenjajo živali. Napisati znam povzetek zgodbe o živalih. Opisati znam odnos med različnimi romskimi skupinami in poklici, povezanimi z živalmi.			
B2		Natančno razumem govor, v katerem ima narava pomembno vlogo. Razumem zgodbo ali predstavitev, v kateri je podrobno opisana narava ali povezava med ljudmi in živalmi. Natančno razumem govor o spoštovanju in varstvu narave in okolja. Natančno razumem govor o romskih tradicijah, povezanih z živalmi in naravo. Razumem predstavitev, v kateri je podrobno opisana romska obrt, povezana z živalmi.			
		Prebrati znam zgodbo, v kateri ima narava pomembno vlogo. Razumem zgodbo, v kateri imajo prepričanja in vraževerje o živalih pomembno vlogo.			
		Pogovarjati se znam o tem, kako organizirati informacije o naravi v projektu ali predstavitvi. Postaviti znam vprašanja za pridobivanje informacij o odnosu med Romi in živalmi. Pogovarjati se znam o pomenu spoštovanja narave in okolja ter utemeljiti svoje mnenje.			
		Obširneje znam govoriti o odnosu do narave v današnjem času. Obširneje znam govoriti o pomenu varstva narave v današnjem času. Podrobno znam govoriti o pomenu živali v romski zgodovini in tradiciji. Podrobno znam opisati nekatere romske obrti, povezane z živalmi, in načine življenja ljudi, ki so se ukvarjali s temi obrtni. Povedati znam zgodbo ali legendo, ki sem jo slišal/-a, ter navesti vse podrobnosti, ki se nanašajo na naravo.			
		Napisati znam jasno in podrobno predstavitev narave v državi, kjer živim. Napisati znam jasno in podrobno predstavitev okoljskih izzivov, ki jih prinašajo onesnaževanje narave itd. Napisati znam jasno in podrobno predstavitev odnosa različnih romskih skupin do narave.			

		Napisati znam jasno in podrobno predstavitev romskih prepričanj, povezanih z naravo.			
--	--	--	--	--	--

TEMA 11: KONJIČKI IN UMETNOST

Gre za celovito temo, ki pokriva športne dejavnosti, konjičke, umetnost, film in glasbo ter prostočasne dejavnosti.

Kulturno specifični opisniki za romski jezik vključujejo nabor dejavnosti, v katerih so udeleženi otroci, vendar se lahko navezujejo tudi na poklice v družini, kot so akrobatika, požiranje ognja in druge cirkuške dejavnosti. Vključena sta tudi glasba in ples, ki sta značilna za praznovanja. Pesmi in poezije so del romske ustne tradicije. Obravnavati bi jih bilo treba v povezavi z zgodbami, ki jih pripovedujejo, čustvi, ki so v njih izražena, ter dogodki, na katere ohranjajo spomin.

Opravijo naj se tudi primerjave med prostočasnimi in ustvarjalnimi dejavnostmi nekoč in danes. Ustna tradicija pesmi, zgodb in ugank se lahko npr. primerja z današnjo rabo računalnikov za igranje iger, brskanje po spletu in pisanje elektronskih sporočil.

Poklici, kot je kovinarstvo, se lahko obravnavajo v povezavi z njihovim prispevkom in vplivom na umetnost in oblikovanje v širšem smislu.

Spoznavanje tematike športa, umetnosti in konjičkov na splošno ponuja priložnost za omenjanje Romov, ki so zasloveli zaradi izjemnih dosežkov na svojem specifičnem področju (npr. znani športniki, filmski zvezdniki, glasbeniki, umetniki).

Ti so lahko npr.: Sidonie Adelsburg (otroška žrtev v Auschwitzu – dokumentarni film iz leta 1991), Carmen Amaya (plesalka flamenka), Maria Bako (madžarska filmska igralka), János Bálasz (madžarski umetnik in pesnik), Vera Bílá (sodobna pevka ljudske glasbe), Philomena Franz (sodobna pevka ljudske glasbe in plesalka), Žarko Jovanović (srbski glasbenik), Rosa in Katarina Taikon (švedska srebrarka in avtorica knjig za otroke), Johann Trollman (der Ruckelle, nemški boksarski prvak v lahko-težki kategoriji leta 1933) idr.

Poleg omenjenih imajo romske korenine še naslednje svetovno znane osebnosti: Yul Brynner, mati Tereza, Pablo Picasso, Ava Gardner, Clark Gable, Charlie Chaplin, Django Reinhardt, Manitas de Plata, Michael Caine, Bill Clinton idr.⁹

Glej tudi: **Romske obrti in poklici** (stran 42)

Dejavnost v razredu 1

Cilj: Naučiti se besede in besedne zveze za opis osebnih zanimanj in konjičkov ter narisati risbo/napisati kratko besedilo na to temo.

Starostna skupina: 4–14

Raven: A1

Način dela:

1. Predstavite besedišče za opis dejavnosti, s katerimi se učenci radi ukvarjajo – šport, računalnik, filmi, igre itd.
2. Učenci naj opišejo, zakaj so jim te dejavnosti všeč, in se pri tem oprejo na opisovalno besedišče, ki je zbrano na tabli.
3. Mlajši učenci naj narišejo svojo najljubšo dejavnost za preživljanje prostega časa s poimenovanji, ki jih napišejo sami ali prepisejo s table.
4. Starejši učenci naj v nekaj preprostih povedih opišejo svojo najljubšo dejavnost z besediščem, zbranim na tabli.

Dejavnost v razredu 2

Cilj: Spoznati korenine Romov, ki so bili zelo uspešni na različnih področjih – glasba, uprizoritvene umetnosti, šport itd. (glej zgornje primere)

Starostna skupina: 10–14

Raven: B1/B2

Veliko je možnosti za projekte, predstavitev in pisne naloge, ki temeljijo na raziskovanju življenja in uspehov posameznika ali skupine ljudi.

KONJIČKI IN UMETNOST

		A1	A2	B1	B2
R A Z U M E V A N J R	S L U Š N O	Prepozna in razume osnovne besede za športne in druge dejavnosti na prostem, osebne konjičke in zanimanja ter dejavnosti, kot so gledališče, učenje glasbe in nastopanje.	Razume glavne dele preprostega govora v razredu, tudi zgodbe o zanimanjih ali pristočasnih dejavnostih drugih otrok, vključno z dejavnostmi v drugih državah. Razume preprosta navodila za igro. Razume glavne dele preproste primerjave pristočasnih/umetniških dejavnosti nekoč in danes.	Razume glavne dele govora o športu, glasbi, filmih ali drugih dejavnostih, ki so organizirane zunaj šole. Razume glavne dele zvočne ali vizualne predstavitve dogodka, kot je športni dogodek, koncert, praznovanje ali druga vrsta nastopa.	Natančno razume govor o športu, filmu, gledališču ali drugem konjičku in pristočasnih dejavnostih. Natančno razume zgodbo, v kateri je obravnavana tematika športa, uprizoritvenih umetnosti ali drugih pristočasnih dejavnosti.
		Prepozna in razume besede za glasbo, pesmi in ples, ki so značilni za romska praznovanja. Prepozna in razume besede za pristočasne dejavnosti, ki se izvajajo doma, kot so igre s kartami, zastavljanje ugank itd. Prepozna in razume besede za dejavnosti, ki so značilne za cirkus in drugo javno nastopanje.	Razume glavne dele zgodbe, poezije ali pesmi, ki govori o dogodku ali izkušnji ter vsebuje znane besede. Razume smisel uganke. Razume preprosta navodila za izvajanje telesne aktivnosti, kot je akrobatika. Razume preprosta navodila za izvedbo kratkega nastopa. Razume glavne dele opisa o tem, kako so romske umetniške zvrsti v preteklosti vplivale na umetnost in oblikovanje.	Razume glavne dele govora o tradicionalnih dejavnostih romskih otrok. Razume zgodbo, ki govori o dejavnostih romskega otroka in prepozna pomen določene dejavnosti. Razume glavne dele govora o tem, kako so romske dejavnosti vplivale na umetnost nekoč in danes (kovinarstvo, glasba, likovna umetnost itd.).	Brez težav razume starejšega družinskega člana, ki pripoveduje o dejavnostih romske skupnosti v preteklosti. Natančno razume govor o osebni izkušnji na področju športa, uprizoritvenih umetnosti itd. Natančno razume zgodbo, v kateri je obravnavana tematika športa, uprizoritvenih umetnosti ali drugih pristočasnih dejavnosti. Natančno razume opis o vplivu romske umetnosti (glasbe, plesa, likovne umetnosti) na umetnost na splošno.
	B	Prepozna in razume besede za šport, konjičke in druge dejavnosti, ki so napisane na karticah, plakatih ali v preprostem besedilu.	Brati zna in razume preprosta kratka besedila (zgodbe, besedila na spletu itd.), v katerih je opisan dogodek ali pristočasna dejavnost (npr. koncert, skupinska igra).	Brati zna in razume besedila o pristočasnih, športnih ali kulturnih dejavnostih pod pogojem, da so ključne besede vnaprej predstavljene.	Prebrati zna in razume podroben opis ali oceno športne ali druge pristočasne dejavnosti. Brati zna in razume podrobna navodila v zvezi z osebnim konjičkom ali zanimanjem.

R A L N O	Prepozna in razume besede za pesmi in plese, poleg tega pa tudi za značilne prostočasne dejavnosti, ki se izvajajo doma, in za dejavnosti, povezane z nastopanjem, če se pojavijo na karticah, plakatih ali v preprostem besedilu. Prepozna besede za športe, ki so pomembni za njegovo/njeno življenje (npr. boks, nogomet, rolikanje).	Brati zna in razume kratka besedila, v katerih je opisano, kaj so otroci počeli v preteklosti. Prebrati zna in razume kratko besedilo o značilnih dejavnostih romskih otrok iz družin, ki so se ukvarjale z uprizoritvenimi umetnostmi (npr. z glasbo, plesom, cirkusom). Brati zna in razume preprosta kratka besedila (zgodbe, besedila na spletu itd.), v katerih je opisan športni dogodek (npr. nogometna tekma, boksarski dvoboj).	Brati zna in razume besedila o romskih dejavnostih, kot so boksarska tekmovanja, uprizoritvena umetnost (npr. petje, glasba, gledališče, cirkus), pod pogojem, da so neznane besede predstavljene vnaprej.	Brati zna in razume podrobne predstavitve o dejavnostih, ki so značilne za romsko kulturo. Prebrati zna podroben življenjepis o znani/znanem športnici/športniku, umetnici/umetniku, filmski zvezdnici/filmskem zvezdniku, glasbenici/glasbeniku itd. romskega porekla.
-----------------------	--	---	---	---

KONJIČKI IN UMETNOST

		A1	A2	B1	B2
GOVOR	GOVORNO SPORAZUMEVANJE	Uporabljati zna kretnje, mimiko, ključne besede in preproste besedne zveze/povedi, da pove, kateri konjički ali druge dejavnosti so ji/mu všeč in katerih ne mara. Uporabljati zna besede in preproste besedne zveze/povedi, da odgovori na vprašanja o konjičkih, tekmovanjih ali drugih dejavnostih, v katerih je sodeloval/-a (npr. športni dogodek, film).	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o poteku dogodkov na nastopu ali tekmi. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o filmu. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o svojih konjičkih zunaj šole.	Pogovarjati se zna o zanimanjih, konjičkih ter pristočasnih in umetniških dejavnostih, v katerih je sodeloval/-a. Spontano se zna sporazumevati v razpravah o znanih temah.	Obširneje in podrobno se zna pogovarjati o pomenu konjičkov, športa in drugih pristočasnih dejavnosti. Spontano in tekoče sodeluje v pogovoru o prednostih različnih dejavnostih in o tem, kaj se lahko naučimo, če v njih sodelujemo.
	GOVORNO	Uporabljati zna kretnje, mimiko, ključne besede in preproste besedne zveze/povedi za označevanje konjičkov, tekmovanj ali pristočasnih dejavnosti, v katerih je sodeloval/-a.	Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o določeni pristočasni dejavnosti, ki jo izvaja doma ali z družino. Postaviti in odgovoriti zna na preprosta vprašanja o tradicionalnih pristočasnih dejavnostih romskih otrok v preteklosti. Govoriti zna o tem, kaj rad/-a počne po šoli.	Razpravljati in odgovoriti zna na vprašanja o pristočasnih in športnih dejavnostih ali nastopanju.	Spontano in tekoče sodeluje v razpravi o značilni romski dejavnosti, pri čemer odgovarja na vprašanja, ki jih postavijo drugi, in zna utemeljiti svoja mnenja.
	GOVORNO	Poimenovati zna dejavnosti, ki jih rad/-a izvaja zunaj šole.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi opiše konjiček ali pristočasno dejavnost.	Povedati zna preprost in povezan opis priprav na nastop (šolsko predstavo, koncert itd.). Na preprost način zna govoriti o pripravah na športno tekmovanje in izkušnji na tekmovanju. Na preprost način zna govoriti o določenem zanimanju ali konjičku.	Podrobno in obširno zna govoriti o dejavnostih, ki so ji/mu všeč, pri čemer pojasni, kaj se lahko z njihovim izvajanjem naučimo o življenju, delu z drugimi itd.

S P O R O Č A N J E	Poimenovati zna dejavnosti, v katerih sodeluje doma ali v okviru skupnosti.	Uporabiti zna vrsto besednih zvez in preprostih povedi, s katerimi opiše svoje prostočasne dejavnosti.	Na preprost način zna govoriti o svojih zanimanjih/dejavnostih zunaj šole (npr. učenje pesmi in zgodb, nastopanje). Na preprost način zna govoriti o pomenu romske umetnosti in nastopanja.	Podrobno zna predstaviti romsko dejavnost (tradicionalno, zgodovinsko ali sodobno) in razložiti, zakaj je zanj/-o pomembna. Podrobno zna predstaviti vpliv romske umetnosti (kovinarstvo, glasba, ples, likovna umetnost) na umetnost na splošno. Podrobno zna predstaviti romsko osebnost, ki je zaslovela zaradi ukvarjanja z določeno dejavnostjo (npr. glasbo, filmom, umetnostjo, cirkusom itd.).
--	---	--	--	--

KONJIČKI IN UMETNOST

P I S A N J E	Prepisati ali napisati zna besede za različne konjičke in dejavnosti, ki se izvajajo v šoli ali po pouku.	Napisati zna kratko besedilo (pismo, elektronsko sporočilo), v katerem uporabi znane besede za opis najljubšega konjička ali prostočasne dejavnosti.	Napisati zna preprosto in povezano besedilo o konjičku ali zanimanju ter pojasniti, kaj ji/mu je pri tej dejavnosti všeč.	Napisati zna jasno in podrobno besedilo o pomenu prostočasnih, športnih in/ali kulturnih dejavnosti. Napisati zna jasen in podroben opis osebne izkušnje v zvezi z določenim konjičkom ali drugo dejavnostjo.
	Prepisati ali napisati zna besede za različne prostočasne dejavnosti, ki se izvajajo doma, ali dejavnosti, povezane z nastopanjem.	Napisati zna kratko besedilo (pismo, elektronsko sporočilo), v katerem uporabi znane besede, da opiše romski konjiček ali prostočasno dejavnost, ki ji/mu je všeč.	Napisati zna preprosto in povezan opis prostočasne dejavnosti/športne dejavnosti/nastopanja, ki je značilno za romsko kulturo ali tradicijo. Napisati zna preprosto in povezano predstavitev določenega vidika romske umetnosti.	Napisati zna jasno in podrobno predstavitev značilne ali tradicionalne romske dejavnosti. Napisati zna jasno in podrobno besedilo o romski osebnosti, ki je zaslovela zaradi ukvarjanja z določeno dejavnostjo (npr. glasbo, filmom, umetnostjo). Napisati zna jasno in podrobno besedilo o pomenu prispevka Romov k evropski umetnosti.

Konjički in umetnost					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Prepoznam besede za šport, konjičke ter dejavnosti, kot so gledališče, petje, glasba in nastopanje. Prepoznam besede za romsko glasbo, pesmi in plese. Prepoznam besede za druge vrste nastopanja, npr. različne cirkuške umetnike. Prepoznam besede za prostočasne dejavnosti, s katerimi se ukvarjamo doma.			
		Prebrati znam in razumem besede za športe in konjičke, ki so napisane v razpredelnici ali na plakatu. Prepoznam besede za glasbo, gledališče, petje, ples, umetnost in nastopanje, ki so napisane v razpredelnici ali na plakatu. Prepoznam besede za športe, konjičke in dejavnosti, s katerimi se ukvarjam.			
		Povedati znam, kateri športi, konjički ali druge prostočasne dejavnosti so mi všeč in katere ne. Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o športih, konjičkih in drugih prostočasnih dejavnostih, s katerimi se redno ukvarjam. Odgovoriti znam na preprosta vprašanja o tem, katere prostočasne dejavnosti so priljubljene pri nas doma.			
		Našteti znam različne dejavnosti, s katerimi se ukvarjam s svojimi prijatelji v šoli ali zunaj nje. Našteti znam različne prostočasne dejavnosti, s katerimi se ukvarjam doma ali v svoji skupnosti.			
		Napisati znam besede za različne športe in konjičke. Napisati znam besede za glasbo, petje, ples in druge vrste nastopanja.			

		Napisati znam besede za športe in konjičke, s katerimi se ukvarjam v šoli.			
--	--	--	--	--	--

Konjički in umetnost

Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
A2		Razumem glavne dele preproste zgodbe o športu, nastopanju ali prostočasnih dejavnostih. Razumem preprosta navodila za igro. Razumem preprosta navodila za nastop v razredu. Razumem preprosta navodila za izvajanje telesne aktivnosti, kot sta športna igra ali akrobatika.			
		Prebrati znam in razumem kratko, preprosto predstavitev v časopisnem članku ali besedilu na spletu, v katerem so opisani športni dogodek, igra ali nastop. Prebrati znam kratko, preprosto besedilo o igrah, ki so se jih otroci igrali v preteklosti. Prebrati znam kratko, preprosto zgodbo o romskem otroku iz družine, ki se je ukvarjala z nastopanjem.			
		Postaviti in odgovoriti znam na preprosta vprašanja o tem, kaj se dogaja pri igri ali nastopu. Postaviti in odgovoriti znam na preprosta vprašanja o filmu, ki sem si ga ogledal/-a. Postaviti in odgovoriti znam na preprosta vprašanja o tem, kaj rad/-a delam zunaj šole. Postaviti in odgovoriti znam na preprosta vprašanja o priljubljenih prostočasnih dejavnostih v svoji družini. Postaviti in odgovoriti znam na preprosta vprašanja o tradicionalnih dejavnostih romskih otrok.			
		Opisati znam svoj najljubši konjiček ali šport. Opisati znam prostočasne dejavnosti, ki sem se jih naučil/-a doma.			
		Napisati znam razglednico o športnem dogodku, nastopu ali filmu, ki sem si ga ogledal. Napisati znam nekaj povedi o tem, kaj rad/-a delam po šoli. Napisati znam nekaj povedi o svojem najljubšem konjičku, s katerim se ukvarjam doma.			
B1		Razumem glavne dele govora o športu ali umetnosti (o gledališču, glasbi, pesmi, nastopu itd.). Razumem glavne dele filma o športnici/športniku ali umetnici/umetniku, ki se ukvarja z nastopanjem. Razumem glavne dele govora o dejavnostih romskih otrok v preteklosti, ki so se učili in trenirali, da bi postali športniki ali umetniki.			
		Prebrati znam poročilo o športnem ali kulturnem dogodku. Prebrati znam kratko besedilo o življenju slavnega romskega športnika/športnice ali umetnika/umetnice, ki se ukvarja z nastopanjem.			
		Pogovarjati se znam o svojih zanimanjih ali konjičkih in opisati, s čim se ukvarjam. Odgovoriti znam na vprašanja o svojih specifičnih zanimanjih ali konjičkih. Postaviti znam vprašanja o tem, kako je nekdo treniral določen šport ali se učil umetnosti (glasbo, likovno umetnost, petje, gledališče itd.).			
		Pogovarjati se znam o pripravah na šolski športni dogodek ali nastop. Na preprost način znam govoriti o svojem konjičku. Na preprost način znam govoriti o svojih dejavnostih zunaj šole. Na preprost način znam govoriti o nastopu, športnem dogodku ali filmu, ki sem si ga ogledal/-a. Na preprost način znam govoriti o pomenu romske umetnosti za evropsko umetnost na splošno (glasbo, likovno umetnost, ples itd.).			

		Napisati znam pismo o svojih konjičkih. Opisati znam športni ali kulturni dogodek, ki sem si ga ogledal/-a.			
--	---	--	--	--	--

Konjički in umetnost					
Raven	Spretnost		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		Natančno razumem govor o določeni športni ali kulturni dejavnosti. Razumem, kaj govori oseba, ki je znana po svojih dosežkih na področju športa ali nastopanja. Razumem zgodbo o življenju športnice/športnika ali osebe, dejavne na področju kulture. Razumem govor o zanimanju neke osebe za športne ali kulturne dejavnosti ter o vplivu, ki ga je ta dejavnost imela na njegovo/njeno življenje.			
		Prebrati znam časopisni članek ali spletno besedilo o športnem dogodku. Prebrati znam življenjepis osebe, ki je delovala na področju športa ali kulture. Prebrati znam zgodbo o športnem ali kulturnem življenju.			
		Pogovarjati se znam o pomenu konjičkov ter povedati, kateri so mi všeč in katerih ne maram. Pogovarjati se znam o različnih dejavnostih, kot so šport, glasba in gledališče, ter o koristih ukvarjanja z njimi. Odgovoriti znam na vprašanja o značilnih romskih dejavnostih, kot so cirkuške veščine, petje in ples. V okviru priprave projekta ali predstavitve se znam pogovarjati o informacijah, povezanih s športnimi in kulturnimi dejavnostmi, ter jih organizirati.			
		Podrobno znam opisati dejavnosti, ki so mi všeč ter pojasniti, kako se pripravljam, vadim itd. in na kakšen način so te dejavnosti koristne zame. Podrobno znam opisati, kako romski otroci razvijajo veščine na področju petja, plesa, nastopanja v cirkusu in športa. Podrobno znam opisati, kako je romska umetnost vplivala na evropsko umetnost. Obširneje znam govoriti o romski osebi, ki je zaslovela zaradi ukvarjanja s športom ali kulturo.			
		Napisati znam besedilo o športni ali prostočasni dejavnosti, ki mi je všeč, in izraziti svoje mnenje o tem, kako mi je koristila. Napisati znam podrobno predstavitev o svoji izkušnji v povezavi s športom ali kulturo. Napisati znam podrobno predstavitev značilne ali tradicionalne romske kulturne ali športne dejavnosti. Napisati znam besedilo o tem, kako so Romi prispevali k športu in umetnosti. Napisati znam besedilo o romski osebi ali osebi romskih korenin, ki je zaslovela na športnem, umetniškem ali kulturnem področju.			

Priloga 1

Priporočilo št. R (2000) 4 Odbora ministrov državam članicam o izobraževanju romskih/ciganskih otrok v Evropi

(Sprejel Odbor ministrov dne 3. februarja 2000 na 696. seji namestnikov ministrov)

Odbor ministrov v skladu s členom 15.b Statuta Sveta Evrope –

ob upoštevanju, da je cilj Sveta Evrope doseči večjo enotnost med njegovimi članicami in da se ta cilj lahko doseže predvsem s skupnim ukrepanjem na področju izobraževanja;

ob priznavanju, da je treba nujno zgraditi nove temelje prihodnje izobraževalne strategije za Rome/Cigane v Evropi, zlasti ob upoštevanju visoke stopnje nepismenosti ali polpismenosti med njimi, visoke stopnje predčasne opustitve šolanja, nizkega odstotka učencev, ki dokončajo osnovnošolsko izobraževanje, ter še vedno zaznavnih posebnosti, kot je nizka stopnja obiskovanja šole;

ob ugotavljanju, da so težave, s katerimi se soočajo Romi/Cigani na področju šolanja, v veliki meri posledica dolgoletnih izobraževalnih politik iz preteklosti, ki so vodile bodisi k asimilaciji bodisi k segregaciji romskih/ciganskih otrok v šoli, z utemeljitvijo, da so „socialno in kulturno hendikepirani“;

ob upoštevanju, da slab položaj Romov/Ciganov v evropskih družbah ne bo odpravljen, če se ne zagotovijo enake možnosti na področju izobraževanja za romske/ciganske otroke;

ob upoštevanju, da bi morale biti izobraževanje romskih/ciganskih otrok prednostna naloga nacionalnih politik v korist Romov/Ciganov;

ob zavedanju, da bi politike, usmerjene k reševanju težav, s katerimi se soočajo Romi/Cigani na področju izobraževanja, morale biti celovite in temeljiti na ugotovitvi, da je za romske/ciganske otroke problematika šolanja povezana z vrsto drugih dejavnikov in predpogojev, kot so gospodarski, družbeni in kulturni vidiki, ter z bojem proti rasizmu in diskriminaciji;

ob zavedanju, da bi morale biti izobraževalne politike v korist romskih/ciganskih otrok podprte z aktivno politiko o izobraževanju odraslih in poklicnem izobraževanju;

ob upoštevanju, da obstaja besedilo o izobraževanju romskih/ciganskih otrok za države članice Evropske unije (Rezolucija Sveta in ministrov za izobraževanje, ki so se sestali v okviru Sveta, o šolskih določbah za ciganske otroke in otroke iz popotniških skupin z dne 22. maja 1989, 89/C 153/02), je treba nujno pripraviti besedilo, ki bo zajelo vse države članice Sveta Evrope;

ob upoštevanju Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin in Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih;

ob upoštevanju priporočil 563 (1969) in 1203 (1993) parlamentarne skupščine Sveta Evrope, v katerih so omenjene izobraževalne potrebe Romov/Ciganov v Evropi;

ob upoštevanju resolucij 125 (1981), 16 (1995) in 249 (1993) ter Priporočila 11 (1995) Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti Evrope o položaju Romov/Ciganov v Evropi;

ob upoštevanju Splošnega političnega priporočila št. 3 ECRI (Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti) o boju proti rasizmu in nestrpnosti do Romov/Ciganov v Evropi;

ob upoštevanju dela, ki ga je opravil Svet za kulturno sodelovanje v odziv na Resolucijo 125 (1981), in zlasti objave poročila *Cigani in potujoče skupine* (1985), ki je bilo posodobljeno leta 1994 (*Romi, Cigani in potujoče skupine*, Publikacije Sveta Evrope);

ob odobranju memoranduma, ki ga je pripravila strokovna skupina za Rome/Cigane, z naslovom *Dokument o politiki glede izobraževanja romskih otrok: strateški elementi izobraževalne politike za romske otroke v Evropi* (MG-S-ROM (97) 11) –

priporoča vladam držav članic, naj pri izvajanju svojih izobraževalnih politik:

- upoštevajo načela, opredeljena v dodatku k temu priporočilu;
- predstavijo to priporočilo ustreznim javnim organom v svojih državah prek primernih nacionalnih kanalov.

Priloga k Priporočilu št. R (2000) 4

Vodilna načela izobraževalne politike za romske/ciganske otroke v Evropi

I. Strukture

1. Izobraževalne politike za romske/ciganske otroke bi morale spremljati ustrezna finančna sredstva in fleksibilne strukture, s katerimi bi se upoštevala raznolikost romskega/ciganskega prebivalstva v Evropi ter obstoj romskih/ciganskih skupin z nomadskim in polnomadskim načinom življenja. V zvezi s tem bi se lahko razmislilo o uporabi izobraževanja na daljavo, ki bi temeljilo na novih komunikacijskih tehnologijah.
2. Poseben poudarek je treba nameniti potrebi po boljšem usklajevanju na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni, da bi se preprečila razpršitev prizadevanj in spodbujale sinergije.
3. Za doseg tega cilja bi morale države članice ministrstva za izobraževanje spodbuditi, da se zavzamejo za vprašanje izobrazbe romskih/ciganskih otrok.
4. Da bi se zagotovil dostop do šolanja za romske/ciganske otroke, bi bilo treba vzpostaviti dobro razvito in dostopno shemo predšolske vzgoje.
5. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi potrebi po zagotavljanju boljše komunikacije s starši, po potrebi prek sodelovanja z mediatorji iz romske/ciganske skupnosti, kar bi lahko vodilo do specifičnih poklicnih priložnosti. Staršem bi bilo treba zagotoviti posebne informacije in jih seznaniti z nujnostjo izobrazbe in podpornimi mehanizmi, ki jih občine zagotavljajo družinam. Med starši in šolo mora vladati medsebojno razumevanje. Izključenost staršev in njihovo pomanjkljivo znanje in izobrazba (tudi nepismenost) otrokom prav tako preprečujeta, da bi v celoti izkoristili prednosti izobraževalnega sistema.
6. Vzpostaviti bi bilo treba tudi ustrezne podporne strukture, da bi se zlasti prek pozitivnih ukrepov romskim/ciganskim otrokom omogočilo dostop do enakih možnosti v šoli.
7. Države članice se poziva, da zagotovijo potrebna sredstva za izvajanje zgoraj navedenih politik in ureditev, da bi odpravile razlike med romskimi/ciganskimi in večinskimi učenci.

II. Učni načrt in učno gradivo

8. Izobraževalne politike v korist romskih/ciganskih otrok bi bilo treba vključiti v okvir širših medkulturnih politik ter pri tem upoštevati specifične značilnosti romske kulture in zapostavljen položaj številnih Romov/Ciganov v državah članicah.
9. Učni načrt in učno gradivo bi bilo treba na splošno zasnovati tako, da je v njem upoštevana kulturna identiteta romskih/ciganskih otrok. Romsko zgodovino in kulturo bi bilo treba vključiti v učno gradivo na način, da bi se v njem spoštovala kulturna identiteta romskih/ciganskih otrok. Pri razvoju učnega gradiva o romski/ciganski zgodovini, kulturi ali jeziku bi bilo treba spodbujati sodelovanje predstavnikov romske/ciganske skupnosti.
10. Vendar pa bi morale države članice zagotoviti, da to ne bo vodilo do oblikovanja ločenih učnih načrtov, kar bi lahko pripeljalo do oblikovanja ločenih razredov.

11. Države članice bi morale spodbujati tudi razvoj učnega gradiva, ki bi temeljilo na dobrih praksah, kar bi učiteljem bilo v pomoč pri njihovem vsakodnevem delu z romskimi/ciganskimi otroki.

12. V državah, kjer se govori romski jezik, bi romski/ciganski otroci morali imeti možnost šolanja v svojem maternem jeziku.

III. Zaposlovanje in usposabljanje učiteljev

13. Pomembno je, da se prihodnjim učiteljem zagotovita posebno znanje in usposabljanje, da bi bolje razumeli svoje romske/ciganske učence. Izobraževanje romskih/ciganskih učencev bi kljub temu moralo ostati sestavni del splošnega izobraževalnega sistema.

14. Romska/ciganska skupnost bi morala sodelovati pri oblikovanju teh učnih načrtov in biti neposredno vključena v zagotavljanje informacij prihodnjim učiteljem.

15. Podpreti bi bilo treba tudi usposabljanje in zaposlovanje učiteljev iz romske/ciganske skupnosti.

IV. Iskanje informacij in vrednotenje

16. Države članice bi morale spodbujati inovativne raziskave/akcijske projekte manjšega obsega, da bi poiskale lokalne odgovore na lokalne potrebe. Rezultate teh projektov bi bilo treba razširjati.

17. Rezultate izobraževalnih politik za romske/ciganske učence bi bilo treba natančno spremljati. K vključitvi v postopek spremljanja bi bilo treba povabiti vse udeležence, ki sodelujejo pri izobraževanju romskih/ciganskih otrok (šolske oblasti, učitelje, starše, nevladne organizacije).

18. Pri vrednotenju rezultatov izobraževalnih politik za romske/ciganske otroke bi bilo treba upoštevati številne kriterije, vključno z osebnim in socialnim razvojem, in ne zgolj ocene o obiskovanju šole in stopnji predčasne opustitve šolanja.

V. Svetovanje in usklajevanje

19. Vključenost vseh zainteresiranih strani (ministrstva za izobraževanje, šolskih oblasti, romskih družin in organizacij) v oblikovanje, izvajanje in spremljanje izobraževalnih politik za romske/ciganske otroke bi morala spodbujati država.

20. Sodelovati bi bilo treba tudi z mediatorji iz romske/ciganske skupnosti, zlasti da bi se olajšali stiki med romskim/ciganskim prebivalstvom, večinskim prebivalstvom in šolami, ter za preprečevanje konfliktov v šolah, kar bi moralo veljati na vseh stopnjah izobraževanja.

21. V okviru ukrepov za ozaveščanje iz točke I, odstavek 3 bi morala ministrstva za izobraževanje spodbujati usklajevanje prizadevanj različnih sodelujočih strani in dovoliti izmenjavo informacij med organi na različnih stopnjah, ki so pristojni za izobraževanje.

22. Države članice bi morale nadalje spodbujati in podpirati izmenjavo izkušenj in dobrih praks.

Priloga 2

Varšavska deklaracija

Voditelji držav in vlad držav članic Sveta Evrope, zbrani v Varšavi 16. in 17. maja 2005 na tretjem vrhu, smo priča edinstveni vseevropski enotnosti. Nadaljnji napredek pri graditvi Evrope brez delitev mora še naprej temeljiti na skupnih vrednotah, ki jih vsebuje statut Sveta Evrope:

demokraciji, človekovih pravicah in vladavini prava.

Od vrhov na Dunaju (1993) in v Strasbourgu (1997) se je Svet širil in združuje skoraj celo celino. Pozdravljamo dragocen prispevek, ki sta ga k temu dosežku dala Parlamentarna skupščina in Kongres lokalnih in regionalnih oblasti. Veselimo se dneva, ko bo Belorusija pripravljena, da se pridruži Svetu Evrope.

Šestdeset let po koncu druge svetovne vojne, 30 let po sprejetju Helsinške sklepne listine, 25 let po ustanovitvi Solidarnosti in 15 let po padcu Berlinskega zidu izkazujemo spoštovanje vsem, ki so omogočili premostitev boleče ločitve in razširitev območja demokratične varnosti. Danes Evropo vodita politična filozofija vključevanja in komplementarnosti ter skupna zaveza multilateralizmu, ki temelji na mednarodnem pravu.

Še vedno pa smo zaskrbljeni zaradi konfliktov, ki na določenih delih celine še naprej ostajajo nerešeni in ogrožajo varnost, enotnost ter demokratično stabilnost držav članic in njihove prebivalce. Skupaj bomo delovali v smeri sprave in političnih rešitev v skladu z normami in načeli mednarodnega prava.

Ta vrh nam daje možnost, da obnovimo svoje zaveze k skupnim vrednotam in načelom, ki so zakoreninjeni v evropski kulturni, verski in humanistični dediščini – dediščini, ki je hkrati skupna, pa vendar zelo raznolika. Okrepil bo tudi politični mandat Sveta Evrope in poglobil njegov prispevek k skupni stabilnosti in varnosti, saj se Evropa sooča z novimi izzivi in grožnjami, ki zahtevajo usklajene in učinkovite odzive.

Zdaj se lahko osredotočimo na te izzive in si s krepitvijo sodelovanja in solidarnosti med državami članicami še naprej prizadevamo za združeno Evropo, ki temelji na naših skupnih vrednotah in interesih. Ostajamo odprti za sodelovanje s sosednjimi regijami Evrope in z ostalim svetom.

1. Svet Evrope si prizadeva izpolniti svoj poglavitni cilj ohranjanja in podpiranja človekovih pravic, demokracije in pravne države. Vse njegove dejavnosti morajo prispevati k temu osnovnemu cilju. Zavezuje se, da bomo razvijali ta načela, da bi tako zagotovili njihovo učinkovito izvajanje v vseh državah članicah. S spodbujanjem teh vrednot bomo na vseh ustreznih področjih krepili vlogo Sveta Evrope kot učinkovitega mehanizma vseevropskega sodelovanja. Prav tako smo odločeni dodatno krepiti in izboljšati delovanje Sveta Evrope, njegovih struktur in delovnih metod ter povečati preglednost in učinkovitost, s čimer bi zagotovili njegovo ustrezno vlogo v spreminjajoči se Evropi.

2. Ker je vloga Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter Evropskega sodišča za človekove pravice nenadomestljiva pri oblikovanju, spodbujanju in uresničevanju standardov človekovih pravic, je nujno zagotavljati njuno učinkovitost. Zato smo odločeni, da v čim krajšem času izvedemo celoten obseg ukrepov, sprejetih na 114. zasedanju Odbora ministrov, ki so usmerjeni v obravnavanje hitrega naraščanja števila primerov na sodišču, vključno s čimprejšnjo ratifikacijo in začetkom veljavnosti Protokola št. 14 h Konvenciji. Prav tako ustanovljamo skupino modrecev, ki bodo oblikovali celovito strategijo za dolgoročno učinkovitost sistema, pri čemer bodo upoštevali prvotne učinke Protokola št. 14 in druge odločitve, sprejete maja 2004.

3. Prepričani smo, da sta učinkovita demokracija in dobro upravljanje na vseh ravneh bistvena za preprečevanje konfliktov, spodbujanje stabilnosti, pospeševanje gospodarskega in socialnega napredka ter s tem tudi za ustvarjanje trajnostnih skupnosti, kjer ljudje želijo živeti in delati danes in v prihodnosti. To lahko dosežemo samo z dejavnim sodelovanjem državljanov in civilne družbe. Države članice morajo zato ohranяти in razvijati učinkovite, pregledne in odgovorne demokratične institucije, ki upoštevajo potrebe in želje vseh. Prišel je čas, da v ta namen okrepimo delo v Svetu Evrope, predvsem z vzpostavitvijo foruma za prihodnost demokracije.

4. Zavezani smo h krepitvi pravne države po vsej celini, pri čemer se opiramo na potencial Sveta Evrope za vzpostavljanje standardov in njegov prispevek k razvoju mednarodnega prava. V zvezi s tem poudarjamo vlogo neodvisnega in učinkovitega sodstva v državah članicah. V Svetu Evrope bomo še naprej razvijali pravno sodelovanje, da bi bolje zaščitili naše državljane in na vsej celini

uresničili cilje iz statuta.

5. Odločeni smo zagotoviti popolno spoštovanje naših zavez, ki izhajajo iz članstva v Svetu Evrope. V ta namen bomo v celoti izkoristili politični dialog med državami članicami, ki so zavezane k spodbujanju demokratične razprave in pravne države, vrednotenja, izmenjave dobrih praks, pomoči in nadzora, čemur vnovič izrekamo svojo odločno podporo. Prizadevali si bomo za čim širše sprejetje konvencij Sveta Evrope in spodbujali njihovo uresničevanje za krepitev skupnih standardov na področju človekovih pravic, demokracije in pravne države.

6. Podpiramo evropsko identiteto in enotnost, ki temelji na skupnih temeljnih vrednotah, spoštovanju skupne dediščine in kulturni raznolikosti. Odločeni smo zagotoviti, da naša raznolikost postane vir medsebojne bogatitve, med drugim s pospeševanjem političnega, medkulturnega in medverskega dialoga. Še naprej bomo izvajali dejavnosti, povezane z narodnimi manjšinami, in s tem prispevali k razvoju demokratične stabilnosti. Za razvijanje razumevanja in zaupanja med Evropejci bomo podpirali stike med ljudmi in izmenjavo dobrih praks na področju prostega gibanja oseb na celini, da bi tako gradili Evropo brez delitev.

7. Odločeni smo, da bomo gradili povezane družbe z zagotavljanjem pravičnega dostopa do socialnih pravic, z bojem proti izključenosti in zaščito ranljivih družbenih skupin. Zavedamo se pomena Evropske socialne listine na tem področju in podpiramo sedanja prizadevanja za povečanje njenega vpliva na oblikovanje naših socialnih politik. Odločeni smo okrepiti kohezijo naših družb na socialnem, izobraževalnem, zdravstvenem in kulturnem področju.

8. Odločeni smo zagotoviti varnost naših državljanov ob popolnem spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugih ustreznih mednarodnih obveznosti. Svet Evrope bo še naprej dejavno deloval v boju proti terorizmu, ki je največja grožnja demokratičnim družbam in je neopravičljiv v vseh okoliščinah in kulturah. Prav tako bo nadalje razvijal dejavnosti za boj proti korupciji, organiziranemu kriminalu – vključno s pranjem denarja in finančnim kriminalom – trgovini z ljudmi in kibernetiki kriminaliteti ter dejavnosti za spopadanje z izzivi, ki izhajajo iz znanstvenega in tehničnega napredka. Za boj proti tem grožnjam bomo spodbujali ukrepe, ki so skladni z našimi vrednotami.

9. Odločno obsojamo vse vrste nestrpnosti in diskriminacije, predvsem tiste, ki temeljijo na spolu, rasi in veri, vključno z antisemitizmom in islamofobijo. Poudarjamo našo odločenost, da v okviru Sveta Evrope še naprej razvijamo pravila in učinkovite mehanizme za njihovo preprečevanje in izkoreninjenje. Še naprej bomo izvajali politike enakih možnosti v naših državah članicah in okrepili prizadevanja za doseganje dejanske enakosti moških in žensk na vseh področjih naše družbe. Zavezani smo izkoreninjenju nasilja nad ženskami in otroki, vključno z nasiljem v družini.

10. Odločeni smo zagotoviti skladnost Sveta Evrope in drugih organizacij, vključenih v oblikovanje demokratične in varne Evrope.

- Odločeni smo ustvariti nov okvir za okrepljeno sodelovanje med Svetom Evrope in Evropsko unijo ter njuno medsebojno povezanost na področjih skupnega interesa, predvsem človekovih pravic, demokracije in pravne države.

Svojega kolega, Jean-Clauda Junckerja, zadožimo, da osebno izdela poročilo o odnosu med Svetom Evrope in Evropsko unijo na podlagi odločitev, sprejetih na vrhu, in ob upoštevanju pomena človekove razsežnosti v evropski ureditvi.

- Prav tako smo odločeni zagotoviti izboljšano praktično sodelovanje med Svetom Evrope in OVSE ter pozdravljamo možnosti za večjo sinergijo, ki se odpirajo s skupno deklaracijo, sprejeto na tem vrhu.
- Izražamo svojo zavezo, da bomo spodbujali sodelovanje med Svetom Evrope in Združenimi narodi ter v Evropi dosegli razvojne cilje tisočletja.

* * *

Da bi organizacijo pospremili na tej novi poti, sprejemamo priloženi akcijski načrt.

Svoje države zavezujemo k spodbujanju izpolnjevanja nalog in ciljev, ki izhajajo iz odločitev tega vrha, in sicer v okviru Sveta Evrope in tudi drugih mednarodnih forumov in organizacij, v katere smo včlanjeni.

Ob koncu tega vrha, ki zaseda na Poljskem, se želimo pokloniti spominu na papeža Janeza Pavla II.

Vse Evropejce pozivamo, da delijo vrednote, ki so v središču poslanstva Sveta Evrope – tj. človekove pravice, demokracijo in pravno državo – ter se nam pridružijo pri oblikovanju Evrope v ustvarjalno skupnost, odprto za znanje in različne kulture, ter v povezano skupnost državljanov.

Priloga 3

Dokumenti Odbora ministrov
CM(2005)80 final, 17. maj 2005

Akcijski načrt

Voditelji držav in vlad držav članic Sveta Evrope, zbrani v Varšavi 16. in 17. maja 2005, smo oblikovali akcijski načrt, s katerim so določene glavne naloge Sveta Evrope v prihodnjih letih.

I. SPODBUJANJE SKUPNIH TEMELJNIH VREDNOT: ČLOVEKOVE PRAVICE, PRAVNA DRŽAVA IN DEMOKRACIJA

1. Zagotavljanje stalne učinkovitosti Evropske konvencije o človekovih pravicah

Z vsemi ustreznimi sredstvi zagotavljamo dolgoročno učinkovitost Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Za doseganje tega cilja Evropskemu sodišču za človekove pravice zagotavljamo potrebno podporo in izvajamo vse reformne ukrepe, sprejete na 114. zasedanju Odbora ministrov maja 2004, v skladu z vsemi predvidenimi načini. To vključuje predvideno ratifikacijo Protokola št. 14 h Konvenciji, ki je bistvena za prihodnjo učinkovitost Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Na nacionalni ravni zagotavljamo:

- obstoj ustreznih in učinkovitih mehanizmov v vseh državah članicah za preverjanje skladnosti zakonodaje in upravne prakse s Konvencijo;
- obstoj učinkovitih nacionalnih pravnih sredstev za vsakogar, ki ima utemeljeno pritožbo glede kršitve Konvencije;
- popolno vključenost ustreznega usposabljanja o standardih iz Konvencije v univerzitetnem izobraževanju in strokovnem usposabljanju; v zvezi s tem smo se odločili izvajati evropski program za izobraževanje o človekovih pravicah za pravne strokovnjake in pozivamo države članice, da prispevajo k njegovemu izvajanju.

Odbor ministrov redno in na pregleden način preverja izvajanje teh ukrepov.

Ustanavljamo skupino modrecev, ki bodo preučili dolgoročno učinkovitost nadzornega mehanizma EKČP, vključno z začetnimi učinki Protokola št. 14 in drugimi odločitvami, sprejetimi maja 2004. Prosimo jih, da čim prej predložijo predloge, ki presegajo te ukrepe in hkrati ohranjajo osnovno filozofijo, na kateri temelji EKČP.

Poudarjamo, da morajo vse države članice pospešeno in v celoti izvajati sodbe sodišča. Odboru ministrov nalagamo, da za doseganje tega cilja oblikuje in izvede vse potrebne ukrepe, predvsem tiste v zvezi s sodbami, ki razkrivajo strukturne probleme, vključno s ponavljajočimi.

2. Varstvo in spodbujanje človekovih pravic prek drugih institucij in mehanizmov Sveta Evrope

Kot glavni forum za varstvo in spodbujanje človekovih pravic v Evropi ima Svet Evrope s svojimi različnimi mehanizmi in institucijami dinamično vlogo pri varstvu pravic posameznikov in spodbujanju neprecenljivega sodelovanja nevladnih organizacij pri aktivni zaščiti človekovih pravic.

Okrepili bomo institut komisarja Sveta Evrope za človekove pravice, ki je dokazal svojo učinkovitost, tako da bomo zagotovili potrebna sredstva za izvajanje njegovih nalog, predvsem v luči začetka veljavnosti Protokola št. 14 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah.

Še naprej podpiramo Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ter njegovo edinstveno vlogo pri izboljševanju pogojev pridržanih oseb, ki jo udejanja z obiski ustanov za pridržanje. Prosimo tudi za redno posodabljanje pravil, ki veljajo v evropskih zaporih, kar bo podlaga za določitev standardov v zaporih. Svet Evrope bo državam članicam pomagal pri zagotavljanju njihovega izvajanja.

Okrepili bomo boj proti rasizmu, diskriminaciji in vsem oblikam nestrpnosti ter proti poskusom zagovarjanja nacizma. Evropski komisiji za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) moramo tako zagotoviti sredstva za izvajanje njenih nalog v tesnem sodelovanju z državnimi organi in institucijami ter civilno družbo v državah članicah. Pozdravljamo vlogo ECRI pri prepoznavanju dobrih praks in podajanju splošnih političnih priporočil ter smo odločeni, da bomo obveščali širšo skupnost. Zagotovili bom usklajevanje dejavnosti ECRI z enakovrednimi dejavnostmi Evropske unije in OVSE ter drugih ustreznih mednarodnih organov.

Sklicujemo se na odločitev, sprejeto na vrhu v Strasbourgu, da bomo „okrepili sodelovanje na področju varstva vseh pripadnikov narodnih manjšin“. Pestra zgodovina Evrope je pokazala, da je varstvo narodnih manjšin bistveno za ohranjanje miru in razvoj demokratične stabilnosti. Družba, ki se ima za pluralistično, mora zagotoviti zaščito identitete svojih manjšin, ki bogatijo našo družbo, in omogočiti njihov razcvet. Svet Evrope zato spodbujamo, da še naprej izvaja svoje dejavnosti za varstvo manjšin, predvsem v skladu z Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin, ter dejavnosti za varstvo regionalnih jezikov v skladu z Evropsko listino za regionalne ali manjšinske jezike.

3. Krepitev demokracije, dobrega upravljanja in pravne države v državah članicah

Prizadevali si bomo za skupni cilj, tj. spodbujanje demokracije in najkakovostnejšega dobrega upravljanja na nacionalni, regionalni in lokalni ravni za vse naše državljane, ter nadaljevali boj proti vsem oblikam totalitarizma.

Odločeni smo, da v okviru obstoječih struktur znotraj celotne organizacije:

- ustanovimo Forum Sveta Evrope za prihodnost demokracije, ki bo namenjen krepitvi demokracije, političnih svoboščin in sodelovanja državljanov, pri čemer bodo med drugim upoštevani sklepi barcelonske konference, ki je bila organizirana med 17. in 19. novembrom 2004. V njem bodo lahko sodelovale vse države članice in civilna družba, ki jih zastopajo oblikovalci politik, uradniki, strokovnjaki ali akademiki. Omogočil bo izmenjavo idej, informacij in primerov dobrih praks ter razprave o možnih prihodnjih ukrepih. Forum bo deloval v tesnem sodelovanju z Beneško komisijo in drugimi ustreznimi organi Sveta Evrope, da bi s svojimi razmisleki in predlogi krepil delo organizacije na področju demokracije;
- nadaljujemo medvladno sodelovanje na področju demokracije in dobrega upravljanja na vseh ravneh v partnerstvu s Parlamentarno skupščino in Kongresom lokalnih in regionalnih oblasti;
- še naprej po potrebi razvijamo čezmejno sodelovanje ter standarde demokracije in dobrega upravljanja, vključno z ustreznim delovanjem naših civilnih služb;
- sprejmemo potrebne ukrepe, vključno z vzpostavitvijo strokovnega centra za reformo lokalne uprave v okviru Sekretariata, s katerimi se bo omogočilo izvajanje agende za dobro lokalno in regionalno upravljanje, ki je bila sprejeta na 14. zasedanju konference evropskih ministrov, pristojnih za lokalno in regionalno upravo (Budimpešta, 24. in 25. februar 2005), in sicer s spodbujanjem standardov in dobrih praks ter z zagotavljanjem pomoči državam članicam pri krepitvi zmogljivosti na lokalni in regionalni ravni, pri čemer se bo tesno sodelovalo s Kongresom;
- okrepimo sodelovanje nevladnih organizacij pri dejavnostih Sveta Evrope, ki je bistveni element prispevka civilne družbe k preglednosti in odgovornosti demokratičnega vladanja.

Potrjujemo svojo zavezo k zagotavljanju in spodbujanju svobode izražanja in obveščanja ter svobode medijev kot glavnega elementa naših demokracij. Posebno pozornost zato posvečamo delu Sveta Evrope na tem področju in v celoti podpiramo deklaracijo in akcijski načrt, ki sta bila sprejeta na 7. evropski ministrski konferenci o politiki množičnih medijev (Kijev, 10. in 11. marec 2005). Na tem področju spodbujamo sodelovanje med Svetom Evrope in OVSE.

Enakovredno sodelovanje žensk in moških je ključen element demokracije. Zato potrjujemo svojo zavezo, da dosežemo resnično enakost žensk in moških. Krepili bomo integracijo načela enakosti spolov v nacionalnih politikah, izdelali smernice in metode za nadaljnji napredek pri doseganju enakosti žensk in moških, spodbujali ustanovitev nacionalnih mehanizmov za enakost spolov ter krepili izvajanje pekinških izhodišč Združenih narodov za ukrepanje.

Države članice pozivamo, da pri nadaljnjem razvoju evropskih standardov upoštevajo nasvete in uporabijo pomoč Evropske komisije za demokracijo skozi pravo (Beneška komisija), zlasti na področju delovanja demokratičnih institucij in volilne zakonodaje. Za zagotavljanje izvajanja evropskih standardov na nacionalni ravni bi morala komisija okrepiti sodelovanje z ustavnimi sodišči in sodišči z enakovredno pristojnostjo, ki imajo pri tem glavno vlogo.

V celoti bomo izkoristili možnost Sveta Evrope za določanje standardov ter spodbujali izvajanje in nadaljnji razvoj njegovih pravnih instrumentov in mehanizmov pravnega sodelovanja ob upoštevanju sklepov 26. konference evropskih ministrov za pravosodje (Helsinki, 7. in 8. april 2005).

Odločeni smo razvijati funkciji ocenjevanja in pomoči Evropske komisije za učinkovitost pravosodja (CEPEJ) ter ustrezno uporabiti mnenja Posvetovalnega sveta evropskih sodnikov (CCJE), da bi državam članicam pomagali pri pravičnem in hitrem zagotavljanju pravnega varstva in razvijanju alternativnih oblik reševanja sporov.

Svet Evrope posveča posebno pozornost pravu o državljanstvu in vsem njegovim vidikom, vključno s spodbujanjem pridobivanja državljanstva, ter družinskemu pravu. Svet Evrope bo kot ustrezna mednarodna organizacija še naprej razvijal ukrepe na teh področjih prava.

4. Zagotavljanje skladnosti zavez držav članic in spodbujanje političnega dialoga

Svet Evrope je vseevropski politični forum, ki združuje države članice, zavezane k spodbujanju demokratične razprave in pravne države.

Nadaljevali bomo skupna prizadevanja za zagotovitev doslednega izpolnjevanja zavez držav članic k skupnim standardom, s katerimi so soglašale. Določanje standardov v sodstvu in na drugih ustreznih pravnih področjih ter nediskriminatorni procesi spremljanja se morajo še naprej uporabljati za pomoč državam članicam pri obravnavanju težav in razvijanju njihovih pravnih sistemov. Pri spremljanju mora Svet Evrope po potrebi nuditi pomoč in strokovno podporo. V tem kontekstu spodbujamo nadaljnje sodelovanje pri usposabljanju sodnikov in uslužbencev organov pregona.

Svet Evrope bi moral še naprej pospeševati konstruktivni dialog v svojem Odboru ministrov in Parlamentarni skupščini. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti mora ob upoštevanju notranje organizacije zadevnih držav še naprej spodbujati lokalno demokracijo in decentralizacijo, da bi se lahko dosegle vse ravni evropske družbe. V okviru političnega dialoga bi bilo treba izkoristiti potencial organizacije za spodbujanje medsebojnega razumevanja med državami članicami ter s tem krepiti enotnost Evrope in prispevati k zavezam o izgradnji Evrope brez delitev.

V ta namen bo Svet Evrope v sodelovanju z Evropsko unijo spodbujal izmenjavo dobrih praks na področju prostega gibanja oseb za nadaljnje izboljševanje stikov in izmenjav med Evropejci po vsej celini.

5. Razširitev vloge Razvojne banke Sveta Evrope

Potrjujemo tradicionalno vlogo Razvojne banke Sveta Evrope v imenu ljudi v stiski in pri zagotavljanju socialne kohezije ter jo prosimo, da s svojimi ukrepi pomaga tudi pri izvajanju politik, katerih namen je utrditev demokracije, spodbujanje pravne države in spoštovanje človekovih pravic, predvsem na področju usposabljanja sodnikov, državnih uradnikov in drugih udeležencev v javnem življenju, ter pri organizaciji, delovanju in infrastrukturi upravnih in pravosodnih javnih služb.

II. KREPITEV VARNOSTI EVROPSKIH DRŽAVLJANOV

1. Boj proti terorizmu

Odločno obsojamo terorizem, ki predstavlja grožnjo in velik izziv za našo družbo. Potreben je odločen in enoten odgovor Evrope, ki mora biti sestavni del svetovnih protiterorističnih prizadevanj pod vodstvom Združenih narodov. Pozdravljamo novo Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju terorizma, ki je na voljo za podpis med srečanjem na vrhu, in opozarjamo na druge instrumente in dokumente za boj proti terorizmu, ki jih je do zdaj pripravil Svet Evrope. Vse države članice pozivamo, da v boju proti tej grozoti spoštujejo človekove pravice in zaščitijo žrtve v skladu s smernicami, ki jih je leta 2002 in 2005 pripravil Svet Evrope.

Opredelili bomo druge ciljne ukrepe za boj proti terorizmu ter zagotovili tesno sodelovanje in usklajevanje skupnih prizadevanj za boj proti terorizmu z drugimi mednarodnimi organizacijami, zlasti Združenimi narodi.

2. Boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu

Skupina držav proti korupciji (GRECO) je dokazala svojo učinkovitost. Zato pozivamo tiste države članice, ki se ji še niso pridružile, da to storijo čim prej in ratificirajo kazenskopravno in civilnopravno konvencijo o korupciji. Ker je korupcija razširjena po vsem svetu, bo Svet Evrope okrepil svoje sodelovanje z OECD in Združenimi narodi pri boju proti njej na svetovni ravni. Ta cilj bi bilo lažje doseči, če bi se članstvo skupine GRECO povečalo in bi skupina vključevala tudi države, ki niso članice Sveta Evrope.

Našo pohvalo zasluži tudi odbor MONEYVAL za opravljeno delo pri spremljanju ukrepov proti pranju denarja, vključno z ukrepi proti financiranju terorizma. MONEYVAL naj še naprej krepí svoje vezi s Projektno skupino za finančno ukrepanje na področju pranja denarja (FATF) pod okriljem OECD.

Pozdravljamo revizijo Konvencije o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, iz leta 1990 in dejstvo, da je revidirana konvencija na voljo za podpis na vrhu. Države pozivamo, da jo podpišejo in ratificirajo.

Svet Evrope bo še naprej izvajal svoje programe tehnične pomoči za vse zainteresirane države članice. Prav tako bo podpiral okrepljeno mednarodno sodelovanje v boju proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in trgovanju s prepovedanimi drogami.

3. Boj proti trgovini z ljudmi

Odločno obsojamo trgovino z ljudmi, ki preprečuje uživanje človekovih pravic in je kaznivo dejanje proti človekovemu dostojanstvu in integriteti. Pozdravljamo možnost, da države članice na vrhu podpišejo Konvencijo Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, in jih pozivamo, da jo ratificirajo v čim večjem številu ter zagotovijo, da začne veljati čim prej. To je zelo pomemben korak v boju proti trgovini z ljudmi. Okrepil bo preprečevanje trgovine, učinkovit pregon storilcev in varstvo človekovih pravic žrtev. S konvencijo se vzpostavlja tudi neodvisni nadzorni mehanizem, s katerim je zagotovljeno, da bodo pogodbenice konvencijo učinkovito izvajale. Zagotovili bomo tesno sodelovanje med Svetom Evrope, Združenimi narodi, Evropsko unijo in OVSE na tem področju.

4. Boj proti nasilju nad ženskami

Svet Evrope bo sprejel ukrepe za boj proti nasilju nad ženskami, vključno z nasiljem v družini. Ustanovil bo projektno skupino, ki bo ocenila napredek na nacionalni ravni in oblikovala instrumente za merjenje napredka na vseevropski ravni, kar bo omogočilo pripravo predlogov za ukrepanje. Pripravljena bo vseevropska kampanja za boj proti nasilju nad ženskami, vključno z nasiljem v družini, ki se bo izvajala v tesnem sodelovanju z drugimi evropskimi in nacionalnimi akterji, vključno z nevladnimi organizacijami.

5. Boj proti kibernetiki kriminaliteti in krepitev človekovih pravic v informacijski družbi

Potrjujemo pomen spoštovanja človekovih pravic v informacijski družbi, predvsem svobode izražanja in obveščanja ter pravice do spoštovanja zasebnega življenja.

Svet Evrope bo podrobneje oblikoval načela in smernice za zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic in pravne države v informacijski družbi. Obravnaval bo izzive, ki so nastali zaradi uporabe informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT), da bi zavaroval človekove pravice pred kršitvami, ki izhajajo iz zlorab IKT.

Države članice bomo tudi spodbujali, da izkoristijo priložnosti, ki jih prinaša informacijska družba. V zvezi s tem bo Svet Evrope proučil, kako lahko IKT olajša demokratične reforme in postopke. Svet Evrope bo tudi nadaljeval svoje delo z otroki v informacijski družbi, predvsem glede razvijanja njihove medijske pismenosti in zagotavljanja varstva pred škodljivimi vsebinami.

Obsojamo vse oblike uporabe IKT za kaznive dejavnosti. Vse države članice zato pozivamo, da podpišejo in ratificirajo Konvencijo o kibernetiki kriminaliteti ter razmislijo o podpisu Dodatnega protokola h Konvenciji o kibernetiki kriminaliteti, ki zadeva inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v informacijskih sistemih, prvih zavezujočih mednarodnih instrumentov, ki urejajo to področje.

6. Spodbujanje biomedicinske etike

Svet Evrope bo nadaljeval svoje delo na področju določanja standardov za bioetiko. Države spodbujamo, da podpišejo Protokol o presaditvi, sprejmejo določbe v skladu s priporočili o ksenotransplantaciji in nadalje opredelijo uporabo genetskega testiranja zunaj področja medicine, ki ima lahko za posledico diskriminacijo pri zaposlovanju in zavarovanju.

7. Spodbujanje trajnostnega razvoja

Zavezujemo se, da bomo izboljšali kakovost življenja državljanov. Svet Evrope bo zato na podlagi obstoječih instrumentov in z vidika prizadevanja za trajnostni razvoj nadalje razvijal in podpiral celostne politike na področju okolja, pokrajine, prostorskega načrtovanja ter preprečevanja in obvladovanja naravnih katastrof.

III. GRADITEV BOLJ HUMANE IN VKLJUČUJOČE EVROPE

Prepričani smo, da so družbena kohezija ter izobraževanje in kultura bistveni dejavniki, ki omogočajo učinkovito uresničevanje temeljnih vrednot Sveta Evrope v naši družbi ter zagotavljajo dolgoročno varnost Evropejcev. Svet Evrope se bo zato zavzemal za model demokratične kulture, ki temelji na pravu in institucijah ter v katerega so dejavno vključeni civilna družba in državljani.

1. Zagotavljanje socialne kohezije

Svet Evrope bo okrepil svoje delo na področju socialne politike na podlagi Evropske socialne listine in drugih ustreznih instrumentov. Osrednja naloga je, da skupaj opredelimo ukrepe in rešitve, ki bi lahko bili učinkoviti v boju proti revščini in izključevanju ter bi zagotavljali enak dostop do socialnih pravic in zaščito ranljivih skupin. Kot forum za vseevropsko sodelovanje na socialnem področju bo Svet Evrope pripravil priporočila in spodbujal izmenjavo dobrih praks na teh področjih ter povečal pomoč državam članicam.

Odboru ministrov nalagamo, da imenuje projektno skupino na visoki ravni, ki bo proučila strategijo Sveta Evrope za spodbujanje socialne kohezije v 21. stoletju v luči dosežkov organizacije na tem področju. Politike za spodbujanje socialne kohezije morajo upoštevati izzive, povezane s staranjem prebivalstva ter drugimi družbenimi in gospodarskimi okoliščinami.

Strinjamo se, da je varovanje zdravja kot socialne človekove pravice bistven pogoj za socialno kohezijo in gospodarsko stabilnost. Podpiramo strateški celosten pristop k zdravju in dejavnostim, ki so povezane z zdravjem. Okrepili bomo predvsem prizadevanja za enak dostop do oskrbe ustrezne kakovosti in storitev, ki zadovoljujejo potrebe prebivalstva naših držav članic. Glavni element te aktivnosti bo opredelitev standardov za oskrbo po meri bolnika.

Potrjujemo svojo zavezanost k boju proti vsem vrstam izključevanja in negotovosti romskih skupnosti v Evropi ter k spodbujanju njihove popolne in dejanske enakopravnosti. Pričakujemo, da bo Evropski forum za Rome in potujoče skupine Romom in potujočim skupinam omogočil, da bodo ob aktivni podpori Sveta Evrope lahko izrazili svoja stališča. Sprejeli bomo ukrepe za vzpostavitev sodelovanja na tem področju med Svetom Evrope, Evropsko unijo in OVSE.

Okrepili bomo dejavnosti Sveta Evrope na področju invalidnosti ter podprli sprejetje in izvajanje desetletnega akcijskega načrta, s katerim bomo dosegli odločilen napredek pri zagotavljanju enakih pravic invalidom.

2. Graditev Evrope za otroke

Odločeni smo, da bomo učinkovito podpirali otrokove pravice ter v celoti izvajali obveznosti iz Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah. Vidik otrokovih pravic bo vključen v vse dejavnosti Sveta Evrope, ki mora poskrbeti za učinkovito usklajevanje dejavnosti, povezanih z otroki.

Sprejeli bomo specifične ukrepe za izkoreninjenje vseh oblik nasilja nad otroki. Skladno s tem smo odločeni, da začnemo triletni akcijski program za obravnavo socialnih, pravnih, zdravstvenih in izobraževalnih razsežnosti različnih oblik nasilja nad otroki. Poleg tega bomo oblikovali ukrepe za odpravo spolnega izkoriščanja otrok, vključno s pravnimi instrumenti, če je to ustrezno, in v ta proces vključili civilno družbo. Usklajevanje z Združenimi narodi na tem področju je bistveno predvsem v povezavi z nadaljnjim ukrepanjem na podlagi Izbirnega protokola h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije.

3. Izobraževanje: spodbujanje demokratičnega državljanstva v Evropi

Da bi lahko zgradili družbo, ki temelji na znanju, in spodbujali demokratično kulturo med našimi državljani, mora Svet Evrope okrepiti svoja prizadevanja na področju izobraževanja, s čimer bi se zagotovilo dostop do izobraževanja vsem mladim v Evropi, izboljšalo kakovost izobraževanja in med drugim spodbujalo celovito izobraževanje o človekovih pravicah.

V celoti bomo izkoristili priložnost za ozaveščanje javnosti o evropskih standardih in vrednotah, ki jo ponuja evropsko leto državljanstva skozi izobraževanje. Svet Evrope bo nadaljeval svoje delo na področju učenja jezikov in priznavanja diplom in kvalifikacij. Še naprej bo igral pomembno vlogo v bolonjskem procesu, namenjenem oblikovanju evropskega visokošolskega prostora do leta 2010. Dejavno bo spodbujal sodelovanje in mreženje na področju izobraževanja in izmenjave študentov na vseh ravneh.

Svet Evrope bo izboljšal vse možnosti za usposabljanje pedagogov na področju izobraževanja za demokratično državljanstvo, človekove pravice, izobraževanja o zgodovini in medkulturnega izobraževanja. Spodbujal bo ustrezne medkulturne programe in izmenjave na srednješolski stopnji v Evropi ter s sosednjimi državami.

Poleg tega bo Svet Evrope nadalje razvijal svojo mrežo šol za politične vede, da bi med novimi generacijami širil temeljne evropske vrednote.

4. Razvijanje mladinskega sodelovanja

Še bolj si bomo prizadevali, da bi mlade opolnomočili za aktivno udeležbo v demokratičnih procesih, tako da bodo lahko prispevali k širjenju naših temeljnih vrednot. Pomembni instrumenti pri doseganju tega cilja so mladinski centri Sveta Evrope in Evropska mladinska fundacija. V vse dejavnosti Sveta Evrope bomo vključili vidik mladih. Da bi spodbujali raznolikost v družbi,

vključevanje vanjo in sodelovanje v njej, smo odločeni začeti široko mladinsko kampanjo v duhu Evropske mladinske kampanje proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti (1995).

Svet Evrope bo nadalje razvijal svojo posebno vlogo na področju mladine. Še naprej bo pomagal državam članicam pri razvijanju instrumentov nacionalne in lokalne politike ter dejavno spodbujal izmenjave in mobilnost mladih v Evropi.

5. Varstvo in spodbujanje kulturne raznolikosti

Spoštovanje in spodbujanje kulturne raznolikosti na podlagi vrednot Sveta Evrope sta bistvena pogoja za razvoj družb, ki temeljijo na solidarnosti. Svet Evrope bo zato razvil strategije za upravljanje in spodbujanje kulturne raznolikosti ob hkratnem zagotavljanju povezanosti družb. Podpiramo Unescovo sprejetje konvencije o kulturni raznolikosti.

Pospeševali bomo dialog o vlogi kulture v sodobni Evropi in opredelili načine za podpiranje raznolikosti in umetniške ustvarjalnosti ter varovali kulturo kot nosilko vrednot. Sprejeli bomo ukrepe, s katerimi bomo prek spodbujanja kulturnih dejavnosti in izmenjav izboljšali dostop do kulturnih dosežkov in dediščine.

6. Spodbujanje medkulturnega dialoga

Sistematično bomo spodbujali medkulturni in medverski dialog, ki bo temeljil na splošnih človekovih pravicah in bo namenjen krepitvi ozaveščenosti, razumevanja, sprave in strpnosti ter preprečevanju konfliktov in zagotavljanju družbene integracije in kohezije. Zagotoviti je treba dejavno sodelovanje civilne družbe v tem dialogu, ki mora omogočiti enakopravno udeležbo moških in žensk. Vprašanja, s katerimi se soočajo kulturne in verske manjšine, se pogosto najučinkoviteje rešujejo na lokalni ravni. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti zato prosimo, da se dejavno ukvarja s temi vprašanji in razširja dobre prakse.

Okrepili bomo sodelovanje in usklajevanje znotraj Sveta Evrope ter z drugimi regionalnimi in mednarodnimi institucijami. V ta namen bo pri Svetu Evrope imenovan koordinator za medkulturni dialog, ki bo v sodelovanju z obstoječimi strukturami nadziral izvajanje praktičnih programov organizacije in skrbel za usklajevanje z drugimi institucijami.

Prepričani smo, da tudi natančno poznavanje zgodovine spodbuja dialog med kulturami, zato podpiramo delo Sveta Evrope, ki zadeva učenje zgodovine in s tem povezane projekte, ter smo odločeni, da okrepimo svoja prizadevanja na tem področju. Spodbujamo civilno družbo, da se bolj dejavno vključi v te aktivnosti.

Zavezani smo k novemu dialogu med Evropo in sosednjimi regijami, tj. južnim Sredozemljem, Bližnjim vzhodom in Srednjo Azijo, ki temelji na zgoraj omenjenih načelih. Zavedamo se vloge, ki jo ima Center Sever-Jug pri spodbujanju tega dialoga in njegovega poslanstva pri krepitvi evropske zavesti o medkulturnih in razvojnih vprašanjih.

7. Podpiranje športa

Velik pomen pripisujemo učinkovitemu izvajanju Konvencije proti dopingu v športu ter Evropske konvencije o nasilju in nedostojnem vedenju gledalcev na športnih prireditvah, zlasti na nogometnih tekmah, ki sta referenčni besedili mednarodnega prava. V skladu s priporočilom Odbora ministrov R(99)9 o vlogi športa pri pospeševanju socialne kohezije priporočamo, da Svet Evrope nadaljuje izvajanje dejavnosti, ki se uporabljajo kot smernice za področje športa.

8. Upravljanje migracij

Zavedamo se pomena gibanja prebivalstva znotraj Evrope in iz drugih celin v Evropo. Upravljanje teh migracij je eden glavnih izzivov za Evropo 21. stoletja. Zato menimo, da bi moral Svet Evrope v sodelovanju z Evropsko unijo nadaljevati svoje dejavnosti na tem področju in tako prispevati k bolj uravnoteženemu upravljanju migracij po vsej Evropi.

IV. SPODBUJANJE SODELOVANJA Z DRUGIMI MEDNARODNIMI IN EVROPSKIMI ORGANIZACIJAMI IN INSTITUCIJAMI

Trdno smo odločeni, da bomo zagotovili tesno sodelovanje in usklajevanje v okviru mednarodnih dejavnosti, predvsem v evropskem prostoru. Svet Evrope, Evropska unija in OVSE se bodo zato še bolj dopolnjevali in delovali v večji sinergiji v skladu s svojimi prisojnostmi in strokovnim znanjem.

1. Odnosi z Evropsko unijo

Glede na pomemben prispevek Sveta Evrope k demokraciji, koheziji in stabilnosti v Evropi, Svet Evrope pozivamo, da:

- okrepi svoje odnose z Evropsko unijo, da bosta Svet Evrope in Evropska unija v svojih dejavnostih ustrezno upoštevala dosežke drug drugega in prihodnje delo na področju določanja standardov;
- okrepi sodelovanje z Evropsko unijo na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spodbujanja pluralistične demokracije in pravne države;
- okrepi sodelovanje z Evropsko unijo na področjih v skupnem interesu, zlasti na pravnem, kulturnem, mladinskem in socialnem področju, med drugim s skupnimi programi in sodelovanjem s specializiranimi organi Sveta Evrope, kot so Beneška komisija, Odbor za preprečevanje mučenja, Skupina držav proti korupciji, Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti, Komisar za človekove pravice in Evropska komisija za učinkovitost pravosodja.

Na podlagi priloženih smernic bo pripravljen memorandum o soglasju med Svetom Evrope in Evropsko unijo, da se vzpostavi nov okvir za okrepljeno sodelovanje in politični dialog. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti temu, kako bi lahko Evropska unija in njene države članice bolj izkoristile instrumente in institucije Sveta Evrope, ki so na voljo, ter kako bi lahko vse članice Sveta Evrope imele koristi od tesnejših povezav z Evropsko unijo.

2. Odnosi z OVSE

Svet Evrope spodbujamo, da okrepi in racionalizira sodelovanje z OVSE na podlagi specifičnih nalog in primerljivih prednosti obeh organizacij, pri čemer se je treba izogibati podvajanju prizadevanj. Zavzemamo se predvsem za tesnejše sodelovanje z OVSE na prednostnih področjih, ki jih je določila usklajevalna skupina, nato pa so jih sprejeli organi upravljanja obeh organizacij, začevši z bojem proti terorizmu, varstvom pravic pripadnikov narodnih manjšin, ukrepanjem proti trgovini z ljudmi ter spodbujanjem strpnosti in nediskriminacije.

V zvezi s tem pozdravljamo priloženo skupno Deklaracijo o okrepljenem sodelovanju med Svetom Evrope in OVSE.

3. Odnosi z Združenimi narodi

Svet Evrope spodbujamo k okrepitvi sodelovanja z Organizacijo združenih narodov in njenimi specializiranimi agencijami, da bi razširjali univerzalne vrednote, ki so skupne državam članicam Sveta Evrope na področju človekovih pravic, ter da bi se v Evropi dosegli razvojni cilji tisočletja, ki so jih sprejeli Združeni narodi, med drugim zlasti pravica vsakega posameznika, da živi v uravnoteženem in zdravem okolju.

V. IZVAJANJE AKCIJSKEGA NAČRTA: PREGLEDEN IN UČINKOVIT SVET EVROPE

Odboru ministrov nalagamo, naj sprejme ukrepe, s katerimi se bo zagotovilo, da bodo različni organi Sveta Evrope, po potrebi v sodelovanju z drugimi evropskimi in mednarodnimi organizacijami, hitro uresničili ta akcijski načrt.

Nujna prednostna naloga, ki jo nalagamo Odboru ministrov in generalnemu sekretarju, je, da ob pomoči neodvisnih strokovnjakov dasta nov zagon reformnemu procesu, ki zadeva organizacijske strukture in delovne metode Sveta Evrope. Na podlagi obstoječih prizadevanj bo cilj procesa zagotoviti učinkovito delovanje organizacije v skladu z njenimi cilji ter ob polnem upoštevanju potrebe po proračunskih omejitvah. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti pobudam, ki bodo nadalje zagotavljale preglednost, stroškovno učinkovitost ter notranje sodelovanje in izmenjavo znanja.

O napredku tega reformnega procesa se bo redno poročalo Odboru ministrov. O procesu se bo razpravljalo na ministrskem srečanju maja 2006.

Priloga 1

SMERNICE

za odnose med Svetom Evrope in Evropsko unijo

1. Odnos med Svetom Evrope in Evropsko unijo temelji na vseh zadevah v skupnem interesu, predvsem spodbujanju in varstvu pluralistične demokracije, spoštovanju človekovih pravic, temeljnih svoboščin in pravne države, političnem in pravnem sodelovanju, socialni koheziji ter kulturni izmenjavi. Te skupne vrednote so temelj demokratične stabilnosti in varnosti, ki si jo želijo naše družbe in državljani, ter pripomorejo k doseganju večje kohezije v Evropi in pospešujejo splošno enotnost.
2. Prihodnji odnos med Svetom Evrope in Evropsko unijo bi moral temeljiti na poglobljenem partnerstvu in dopolnjevanju, kar bi okrepilo praktično sodelovanje na vseh področjih v skupnem interesu.
3. Skupni cilj Evrope brez novih delitev bo najlažje doseči, če se ustrezno uporabijo norme in standardi ter izkušnje in znanje, ki jih je Svet Evrope razvijal skozi obdobje pol stoletja.
4. Hiter pristop Evropske unije k EKČP bi znatno prispeval k zagotavljanju skladnosti na področju človekovih pravic v Evropi. Priprave bi bilo treba pospešiti, da bi lahko do pristopa prišlo čim prej po začetku veljavnosti Ustavne pogodbe. Glede na pristojnosti Evropske skupnosti bi morala pristop k drugim konvencijam Sveta Evrope in vključenost mehanizmov Sveta Evrope temeljiti na podrobnem pregledu.
5. Pravno sodelovanje med Svetom Evrope in Evropsko unijo naj se nadaljuje in še naprej razvija, kot je koristno in ustrezno za vse evropske državljane, pri čemer si je treba med drugim prizadevati za večje medsebojno dopolnjevanje pravnih besedil Evropske unije in Sveta Evrope. Evropska unija si prizadeva, da bi v pravo Evropske unije prenesla tiste vidike konvencij Sveta Evrope, ki so v njeni pristojnosti.
6. Svet Evrope bo na podlagi svojega strokovnega znanja in prek svojih različnih organov še naprej podpiral Evropsko unijo in ji svetoval, predvsem na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, demokracije in pravne države.
7. Sodelovanje med Evropsko unijo in specializiranimi organi Sveta Evrope bi bilo treba okrepiti. Evropska unija predvsem v celoti izkorišča strokovno znanje Sveta Evrope na področju človekovih pravic, informiranja, kibernetike kriminalitete, bioetike, nezakonite trgovine in organiziranega kriminala, kjer mora ukrepati v okviru svojih pristojnosti.
8. Prihodnja agencija Evropske unije za človekove pravice bi morala po ustanovitvi zagotavljati priložnosti za nadaljnjo krepitev sodelovanja s Svetom Evrope ter prispevati k večji skladnosti in boljšemu dopolnjevanju.
9. Svet Evrope in Evropska unija bi morala ob upoštevanju skupnega cilja krepitev demokratične stabilnosti v Evropi povečati svoja skupna prizadevanja za poglobitev vseevropskih odnosov,

vključno z nadaljnjim sodelovanjem v državah, ki so udeležene v sosedski politiki in stabilizacijsko-pridružitvenih procesih Evropske unije.

10. Da bi izboljšali kakovost svojih odnosov, bi morali organizaciji stremeti k izvajanju skupnih dejavnosti, kadar te prispevajo k vrednosti prizadevanjem vsake od njiju. Evropska unija in Svet Evrope naj se redno posvetujeta na vseh ustreznih ravneh, vključno s politično, da bi bolje izkoristila strokovno znanje drug drugega. S takšnimi posvetovanji bi se lahko bolje usklajevali politike in ukrepi ter nadalje spremljalo tekoče sodelovanje. Poleg tega bi bilo treba okrepiti tudi prisotnost Evropske unije, in sicer s čimprejšnjo ustanovitvijo stalnega urada pri Svetu Evrope.

Priloga 2

Deklaracija o sodelovanju med Svetom Evrope in Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi

Države članice Sveta Evrope in sodelujoče države Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi:

se sklicujejo na odločitve, ki sta jih decembra 2004 sprejela Odbor namestnikov ministrov Sveta Evrope (št. CM/865/01122004) in Stalni svet Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (št. 637);

se zavedajo potrebe, da se odnosi med organizacijama prilagodijo razvijajočemu se mednarodnemu okolju, pri čemer je treba spoštovati cilje in načela iz statuta Sveta Evrope in Listine o evropski varnosti organizacije OVSE ter drugih dokumentov in odločitev, ki sta jih sprejeli obe organizaciji;

so odločene, da si bodo prizadevale za celovito in svobodno Evropo brez delitev, ki temelji na skupnih vrednotah in zavezanosti k demokraciji, spoštovanju človekovih pravic, pravni državi, vsesplošni varnosti, socialni pravičnosti in tržnemu gospodarstvu;

so prepričane, da lahko organizaciji ta cilj dosežeta samo, če tesneje sodelujeta pri iskanju učinkovitih in usklajenih odgovorov na grožnje in izzive enaindvajsetega stoletja, v skladu z načeli dopolnjevanja, preglednosti in demokratične odgovornosti ter ob spoštovanju avtonomije, različnega članstva in različnih nalog obeh organizacij;

so odločene, da bo to poglobljeno sodelovanje temeljilo na obstoječem pravnem redu Sveta Evrope in na političnih zavezah OVSE;

pozdravljajo delo, ki ga je začela usklajevalna skupina, ustanovljena decembra 2004, in ki potrjuje zavezanost držav članic in sodelujočih držav, da poglobijo sodelovanje med organizacijama;

pozivajo usklajevalno skupino, da pri svojem delu prednostno pripravi konkretna priporočila, kako spodbujati usklajevanje in sodelovanje med organizacijama na področjih v skupnem interesu, pri čemer naj upošteva njuno delo na terenu ter se najprej osredotoči na vprašanja boja proti terorizmu, varstva pravic pripadnikov narodnih manjšin, boja proti trgovini z ljudmi ter spodbujanja strpnosti in nediskriminacije;

se strinjajo, da bi bilo treba v ta namen proučiti različne oblike sodelovanja med organizacijama, npr. skupne sestanke in skupne dejavnosti, v katerih bi bolj aktivno sodelovale države članice in sodelujoče države, da bi se ustvarile sinergije in bi se izognili nepotrebemu podvajanju, pri čemer je treba v celoti upoštevati različen značaj in članstvo obeh organizacij ter čim bolje izkoristiti njune primerljive prednosti;

se zavzemajo za boljše usklajevanje v okviru nacionalnih oblasti držav članic in sodelujočih držav, da bi zagotovile učinkovito uresničevanje zgoraj navedenih načel;

sprejemajo odločitev, da bodo s to deklaracijo seznanile parlamentarni skupščini Sveta Evrope in OVSE ter da bi podprle njun namen, da poglobita sodelovanje med skupščinama.

Priloga 4

Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih
Odbor strokovnjakov

POSVETOVANJE EVROPSKEGA FORUMA ZA ROME IN POTUJOČE SKUPINE
Evropski forum za Rome in potujoče skupine
Svet Evrope, Strasbourg, 14. november 2005

MIN-LANG (2005) 19
Priloga II

DOKUMENT O POLITIKI GLEDE ROMSKEGA JEZIKA
Oktober 2005

Stališče ERTF je:

- Romski jezik naj bo v vsaki državi članici priznan kot jezik v skladu z Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Dodeljena mu morata biti mesto v nacionalnem učnem načrtu in ustrezen proračun.
- ERTF meni, da bi moral romski jezik imeti tudi status evropskega jezika.
- Neobstoj mednarodno priznanega „standardnega narečja“ države ne ovira pri izvrševanju pravic, povezanih z rabo in učenjem jezika. Tako kot drugi prebivalci, imajo tudi Romi in potujoče skupine pravice, povezane z jezikom, ki jih je mogoče in treba spoštovati.
- Pripadniki romskih skupnosti in potujočih skupin morajo imeti možnost izbire dvojezičnega izobraževanja, da se lahko šolajo v državnem in svojem jeziku. To odločitev morajo sprejeti starši in ne šolski sistem ali drugi.
- Poučevanje romskega jezika mora biti na voljo v različnih oblikah glede na to, ali učenci jezik govorijo doma ali pa nimajo predhodne jezikovne podlage.
- Cilj poučevanja romskega jezika ni le omogočiti učencem, da dobro govorijo eno narečje, temveč tudi razumejo in poznajo romski jezik, ki ga uporabljajo druge skupnosti po Evropi. Čeprav ni potrebe po standardnem narečju, sta medsebojno razumevanje in jezikovni pluralizem bistvena.
- Prizadevati si je treba za mednarodno povezovanje, ki ima za cilj pripravo besedil in učnega gradiva v romskem jeziku, čeprav velja, da so materiali v končni fazi oblikovani na regionalni, nacionalni ali lokalni ravni. Vsekakor je smiselno zajemati iz širšega nabora nadarjenih posameznikov, izkušenj in strokovnega znanja ter si prizadevati za razvoj jezikovnih virov za romski jezik v mednarodnem okolju.
- Usposabljanje učiteljev naj se ne izvaja le na nacionalni ravni, koristno bi bilo njihovo usposabljanje na evropski ravni.

- Opismenjevanje se najbolje izvaja v jezikovni različici, ki jo učenec – otrok ali odrasel – opredeljuje kot svojo. Nadaljnje učenje jezika pa lahko vključuje in bi moralo vključevati strategije, s katerimi bi učencem predstavili različne oblike pisnega romskega jezika.
- Elektronska zbirka učnega gradiva bi učiteljem omogočila dostop do nabora materialov ter možnost izbire in prilagoditve gradiva, ki bi ga ocenili kot uporabno v svojem primeru. ERTF bi moral prejeti sredstva za izvedbo projekta, v okviru katerega bi se razvil tovrsten večnarečni elektronski vir za pedagoge.
- Večino zgoraj navedenih ciljev s svojim sedanjim delom uspešno uresničuje *ad hoc* skupina Sveta Evrope, ki pripravlja okvir učnega načrta za romski jezik.
- Mladi morajo imeti možnost učenja romskega jezika, ne da bi pri tem izgubili možnost učenja drugih predmetov.
- Vsakokrat, ko se preučuje, ali določena država spoštuje zahteve iz listine, bi se Sekretariat listine moral posvetovati z ERTF o tem, ali so Romi in potujoče skupine prisotni ter ali imajo pomisleke.
- Obstaja povezava med varstvom romskega jezika in integracijo Romov v državah, v katerih živijo. Z varstvom in spodbujanjem romskega jezika se Rome in tudi njihove neromske sosede osvešča, da imajo Romi prostor v družbi.
- ERTF poziva Odbor strokovnjakov listine, naj razmisli o vključitvi romske osebe z ustreznim strokovnim znanjem kot stalne članice odbora.